T.C.
DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
KAMU HUKUKU ANABİLİM DALI
İNSAN HAKLARI HUKUKU PROGRAMI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

ROMA STATÜSÜ GEREĞİNCE SAVAŞ SUÇLARI (ÖRNEK OLARAK, 2008, 2012 VE 2014 YILLARINDA İSRAİL'İN GAZZE ŞERİDİ'NE SAVAŞLARI)

Tareq ABDALRAZEQ

Danışman
Yrd.Doç.Dr. Pınar BACAKSIZ

İZMİR - 2016

Tez onay sayfası

YEMİN METNİ

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum “Roma Statüsü Gereğince Savaş Suçları (Örnek Olarak, 2008, 2012 ve 2014 Yıllarında İsrail'in Gazze Şeridi'ne Savaşları)” adlı çalışmanın, tarafından, akademik kurallara ve etik değerlere uygun olarak yazıldığını ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

Tarih

... /... /...

Tareq ABDALRAZEQ

İmza

ÖZET

Yüksek Lisans Tezi

Roma Statüsü Gereğince Savaş Suçları (Örnek Olarak, 2008, 2012 ve 2014 Yıllarında İsrail'in Gazze Şeridi'ne Savaşları)

Tareq ABDALRAZEQ

Dokuz Eylül Üniversitesi

Sosyal Bilimler Enstitüsü

Kamu Hukuku Anabilim Dalı

İnsan Hakları Hukuku Programı

Uluslararası hukuk kurallarına göre savaş suçu genelde Roma Statüsü'nü, özel olarak da uluslararası çatışmaları yöneten hukuku apaçık bir ihlal etmektir. Roma Staüsü'ne göre savaşan tarafların savaş sırasında belirli bir davranışa bağlı olmalıdır. Bu belirli davranışı ihlal edenler Uluslararası Ceza Mahkemesi tarafından savaş suçuyla cezalandırmalıdır. Bu çalışmada da İsrail'in 2008, 2012 ve 2014 yıllarında Gazze Şeridi'ne başlattığı savaşlarda işlediği savaş suçları incelenmektedir. İsrail'in Roma Statüsü'nün içerdiği savaş suçu, insanlığa karşı suç, soykırım ve saldırı olmak üzere her türlü fiili işlediği netice olarak kanıtlanmaktadır. Bu kapsamda İsrail'in Uluslararası Ceza Mahkemesi nezdinde yargılanmasına değişik seçenekler belirlemektedir. Aynı zamanda İsrail'in Uluslararası Ceza Mahkemesi'nde cezalandırılmasına engel olan sebepleri de ele almaktadır. Çalışma sonucunda araştırmacı, İsrail'in Uluslararası Ceza Mahkemesi'nde cezalandırılmasını sağlayabilmek için Filistin Meselesiyle ilgilenen sorumlu ve uzmanlara bu yönde önemli öneriler ve adaleti sağlamak için en uygun mekanizmaları sunmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Savaş Suçu, Uluslararası Hukuk, Gazze Şeridi, İsrail, Roma Statüsü.

ABSTRACT

Master's Thesis

The War Crimes in Accordance With Rome Statute

(The İsraeli Wars on Gaza Strip in 2008, 2012 and 2014 as Study Case)

Tareq ABDALRAZEQ

Dokuz Eylül University

Graduate School of Social Sciences

Department of Public Law

Human Rights Law Program

According to the rules of the international law in general and Rome statute in particular, the war crime is considered as obvious violation of the laws of war that governs international confrontations where Rome statute obligates warring parties to follow particular behavior during conflicts and any exceeding of this behavior is considered a war crime as a result the criminals must be punished by the international criminal court. In this study the war crimes that committed by Israel on Gaza strip in 2008, 2012 and 2014 have been analyzed, researcher proved that Israel committed all the forms of crimes which listed before in Rome statute including the crime of genocide, crimes against humanity, war crimes and the crime of aggression. Researcher focused in detail on the war crimes due to the fact that the war crimes are the study subject where this study determined available choices for Israel judgment by international criminal court as well as determined the reasons that prevent Israel judgment by the international criminal court. Finally, researcher displayed many of findings and recommendations of interest to specialists in the Palestinian issue which contribute to realize justice and submit Israel to the international criminal court.

Keywords : War Crimes, International Law, Gaza Strip, Israel, The Rome Statute.

ROMA STATÜSÜ GEREĞİNCE SAVAŞ SUÇLARI (ÖRNEK OLARAK, 2008, 2012 ve 2014 YILLARINDA İSRAİL 'İN GAZZE ŞERİDİ 'NE SAVAŞLARI)

İÇİNDEKİLER

TEZ ONAY SAYFASI ii
YEMİN METNİ iii
ÖZET iv
ABSTRACT v
İÇİNDEKİLER vi
KISALTMALAR x

GİRİŞ 1

BİRİNCİ BÖLÜM
SAVAŞ SUÇU ANLAYIŞI VE ROMA STATÜSÜ'NDE ULUSLARARASI CEZAİ SORUMLULUK HALLERİ

I. SAVAŞ SUÇU ANLAYIŞINI KONTROL ETME AŞAMALARI 5
II. SAVAŞ SUÇU KAVRAMI 7
A. Genel Olarak Savaş Suçunun Tanımı 7
B. Uluslararası Hukuka Göre Savaş Suçlarının Tanımı 8
1. Uluslararası Sözleşme ve Antlaşmalar Düzeyinde 8
a. 1899 ve 1907 Yıllarında Lahey Sözleşmesi Düzeyinde 8
b. 1949 Yıllı Cenevre Sözleşmesi Düzeyinde 9
2. Uluslararası Ceza Mahkemeleri Sistemleri Düzeyinde 10
a. Nürnberg Uluslararası Askeri Mahkemesi Sistemi Düzeyinde 10
b. Uzak Doğu (Tokyo) Uluslararası Askeri Mahkemesi Sistemi Düzeyinde 10
c. Eski Yugoslavya Uluslararası Ceza Mahkemesi Sistemi Düzeyinde 11
d. Ruanda Uluslararası Ceza Mahkemesi Sistemi Düzeyinde 11
e. Daimi Uluslararası Ceza Mahkemesi Sistemi Düzeyinde 12

III. ULUSLARARASI CEZA MAHKEMESİ'NİN ROMA STATÜSÜ GEREĞİNCE SAVAŞ SUÇU UNSURLARI 13
A. Savaş Suçunun Maddi Unsuru 13
1. Fiil 13
2. Fail 14
3. Mağdur 15
4. Netice 16
5. Nedensellik Bağlantısı 17
B. Savaş Suçunun Manevi Unsuru 19
1. Bilmek 20
2. İstemek 21
C. Savaş Suçunun Uluslararası Olma Unsuru 21
1. Fail 22
2. Mağdur 22
IV. ULUSLARARASI CEZA MAHKEMESİ SİSTEMİNDE SAVAŞ SUÇUNUN ÖZELLİKLERİ 23
A. Savaş Suçunun Zamanaşımına Uğramaması 23
B. Uluslararası Yetki İlkesini Pekiştirme 24
C. Uluslararası Ceza Mahkemesi'nin Çocuk Suçlarıyla İlgilenmemesi 26
D. Savaş Suçunda Af Sisteminin Uygulanmaması 27
E. Savaş Suçlarının Silahlı Çatışmayla Bağlı Olmaları 27
V. ROMA STATÜSÜ'NDE ULUSLARARASI CEZA SORUMLULUĞU HÜKÜMLERİ 28
A. Roma Statüsü'nde Savaş Suçunun Ceza Sorumluluğunun Temeli 28
B. Roma Statüsü'nün 25. Maddesi Gereğince, Savaş Suçlarında Bireysel Ceza Sorumluluğu Kapsamı 29
1. Özgün Faillik 30
2. Dolaylı ve Müşterek Fail 30
3. Bağlılık Kuralı 31
4. Suç İşlemek için Anlaşma 32
5. Suça Teşebbüs 33
VI. ULUSLARARASI CEZA SORUMLULUĞUNUN KALDIRAN SEBEPLER 34

A. Uluslararası Ceza Sorumluluğunun Kaldıran Şahsi Sebepler 35
1. Akıl Hastalığı 35
2. İrade Dışı 35
3. İkrah 35
B. Pratik Özellikli İmtina Sebeplerinden Biri Olarak Meşru Müdafaa Durumu 36
VII. SAVAŞ SUÇUNU DİĞER ULUSLARARASI SUÇLARDAN AYIRT ETME 45
A. Savaş Suçu ile Saldırı Suçu Arasındaki Farklar 45
B. Savaş Suçu ile İnsanlığa Karşı Suçların Farklılığı 48
1. İnsanlığa Karşı Suçların Tanımı 48
2. Savaş Suçu ile İnsanlığa Karşı Suçlar Arasındaki Benzerlik ve Farklılıklar 49
C. Savaş Sucu ile Soykırım Suçunu Birbirinden Ayırt Etme 50
1. Soykırım Suçunun Tanımı 50
2. Soykırım Suçu ile Savaş Suçu Arasındaki Farklılık ve Benzerlikler 51

İKİNCİ BÖLÜM
ULUSLARARASI CEZA MAHKEMESİ VE GAZZE'DE İŞLENEN ULUSLARARASI SUÇLARIN YARGILANMASI

I. ULUSLARARASI CEZA MAHKEMESİ'NİN, ROMA STATÜSÜ'NDE TARAF OLMAYAN İSRAİL DEVLETİNİN SAVAŞ SUÇLARI KARŞISINDA YETKİSİ 53
A. 2008, 2012 ve 2014 Yıllarında Gazze Şeridi'ne İsrail'in İşlediği Saldırılar 53
1. 2008, 2012 ve 2014 Savaşları 54
a. İsrail'in İşlediği Saldırı Suçları 59
b. İsrail'in İşlediği İnsanlığa Karşı Suçlar 62
c. İsrail'in Soykırım Suçu İşlemesi 64
d. İsrail'in İşlediği Savaş Suçları 64
B. İsrailli Savaş Suçlularının Uluslararası Ceza Mahkemesi Nezdinde Yargılanabilme Olasılığı 67
SONUÇ 73
KAYNAKÇA 78

KISALTMALAR

BM	Birleşmiş Milletler
C.	Cilt
NO.	Numara
S.	Sayı
s.	Sayfa
T.C.	Türkiye Cumhuriyeti
UCM	Uluslararası Ceza Mahkemesi
v.s.	Versus
vb.	Ve benzeri
BMGK	Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi
UCD	Uluslararası Ceza Divanı
TBBD	Türkiye Barolar Birliği Dergisi
ICC	İnternational Criminal Court
HRW	Human Rights Watch
ABD	Amerika Birleşik Devletleri
m.	Madde
p.	Paragraf
vd.	Ve devamı
RUCM	Rwanda Uluslararası Ceza Mahkemesi
NUAM	Nürnberg Uluslararası Ceza Mahkemesi
EYUCM	Eski Yugoslavya Uluslararası Ceza Mahkemesi
EP	Cenevre Sözleşmelerine EK 1977 Tarihli Protokoller
BKZ.	Bakınız
UAD	Uluslararası Adalet Divanı
GK	Güvenlik Konseyi
Ibid	Aynı yerde
YAY.	Yayınevi veya Yayınları
UHK	Uluslararası Hukuk Komisyonu
EUROMİD	Euromid Observer for Human Rights

GİRİŞ

Hayatın başlangıcından bu yana insanlar arasında savaşlar baş göstermiştir. Tarih boyunca savaş insanlara eşlik etmiştir. insanlık gündemi savaş ve çatışmalarla doludur, hatta insan tarihinin önemli bir niteliği olmuştur. Kurbanların kanıyla lekelenmiş tarih sayfaları, savaşların insanlığa sürüklediği dehşetin kanıtıdır. Siyasi grupların ortaya çıkması ve formlarının gelişmesiyle diğer siyasi grupların iradesini zorlamak için savaş özel bir önem kazanmıştır[1]. Savaş, bazı şair ve yazarlar tarafından methedilmiştir, diğerleri tarafından taşıdığı her ne kadar kötülükler ve günahların farkında olduğuna rağmen gerekliliğini kabul etmişlerdir. Çekinerek de olsa, savaşın getirdiği kötülük ve dehşetlerden kurtulmak için savaşı reddeden bazı sesler de yükselmiştir[2].

Savaş ve çatışmalar eski çağlarda vahşet ve aşırı kan dökmekle nitelendirilmiştir. Savaşın dehşetinden ne yaşlı ne gebe kadın ne de bebek kurtulmuştur. Bu yüzden savaş ve çatışmalar sırasında dikkate alınması gereken kurallara ihtiyaç duyulmuştur. Silahlı çatışma tarafları karşılıklı olarak savaş sırasında savaşçıların davranışlarını kısıtlamaksızın ortaya felaketlerin çıkabileceğini bilmeleriyle birlikte, insani itibar açısından savaşın bazı kurallara bağlı olmasının gerekli olduğu öngörmüşlerdir. Bu da savaş hukukunun ilk kökenidir[3].

Savaş hukukunun, ilk kökeni de semavi dinlerde özellikle de İslam Dininde bulunmaktadır. Savaş hususunda, on dokuzuncu yüzyılda ve yirminci yüzyılın başlarında, uluslararası örf ve adete dayanarak savaşla ilgili ilkeleri yasallaştırmayı hedefleyen uluslararası konferanslar düzenlenmiştir[4].

1899 ve 1907 yıllarında konuyla ilgili yapılan Lahey konferansları uluslararası çabaların önemli simgesiydi[5]. Neticede savaş operasyonlarının akışını kontrol edebilmek için konuyla ilgili önemli uluslararası örf ve kurallar yasallaştırılmıştır.

---

[1] El-Mesdi Adil. **Uluslararası Ceza Mahkemesi**, 1. Baskı, Darül Nahda el-Arabiye, Mısır, 2002, s. 97.

[2] El-Şeyh Hüsam. **Savaş Suçunun Ceza ve Sorumluluğunun yanısıra Bosna-Hersek'te Savaş Suçları Konusunda Ampirik Bir Çalışma**, 1. Baskı, Darül Camia, Kahire, 2004, s. 156.

[3] Kahveci, Ali. **Uluslararası Ceza Hukuku**, 1. Baskı, El-Halabi Yayınlar, Lübnan, 2001, s. 20.

[4] Mahmut Abdülğani. **Uluslararası İnsani Hukuk**, 1. Baskı, Darül Nahda el-Arabiye, Mısır, 2003, s.4.

[5] Ebu-Atıya El-Sayid. **Teori ve pratik Arasında Uluslararası Yaptırımlar**, 3. Baskı, Üniversite Kültür Vakfı, İskenderiye, 2014, s. 218-220.

Cenevre'de 1864 yılında Uluslararası Kızılhaç Hareketi tarafından düzenlenen konferanslar başlaması, savaş mağdurları için uluslararası hukuki bir koruma sistemi olarak çaba göstermektir[6].

Savaş hukukları, devletlerin mutlak bir şekilde savaş başlatmaları ve kısıtlama olmaksızın savaş operasyonlarını yürütme haklarını sınırlamaktadır. Bu hukuku ihlal eden ülke savaş suçu işlediği anlamına gelmektedir[7].

Bu araştırmanın konusu olan savaş suçları Uluslararası Savaş Hukukunun apaçık bir ihlalidir. savaş suçu failleri uluslararası hukuk kuralları uyarınca caza yaptırımına uğramaktadır. Uluslararası İnsancıl Hukuk, yasak davranışın vasfını içermektedir. Roma Sözleşmesi de bu kurallara dayanarak savaş suçu öğelerini tayin etmektedir. Bu kurallar Uluslararası Ceza Mahkemesi yetkisi alanı içindedir. Bu yüzden çalışmamızda Roma Sözleşmesi gereğince savaş taraflarının savaş sırasında kötü davranışlardan uzak durmalarını gerektiren zorunlu hükümler ve bunları ihlale eden kişilerin savaş suçu yaptıkları durumları incelenmektedir. Özel olarak da çalışmamızda, (2008, 2012 ve 2014) yıllarında İsrail'in Gazze Şeridinde Filistin vatandaşlarına karşı işledikleri suçların savaş suçu olup olmadığını, faillerin Uluslararası Ceza Mahkemesi'nde sorgulanmaya alınmaları için nasıl bir mekanizma izlenmeyi gerektirdiğini ve savaş suçlarının Roma Sözleşmesi gereğince incelenmesi ele alınacaktır. Araştırma önemi ise şu şekilde özetlenebilir:

1. Savaş suçu konusu, hayati ve bilimsel önem taşıdığı ve hukuki ile insani uzmanların önem odağı olduğu için çalışma konusu olarak seçilmiştir.
2. Çalışmanın konusu, savaş suçu anlamını geliştirme ve kontrol etmeyle birlikte bunu önleyebilmek için caydırıcı önlemlerin alınması yönünde uluslararası çabaların nereye ulaştığını keşfetmektedir. Üstelik Uluslararası İnsancıl Hukuk ve uluslararası hukuk ve yargının geliştirilmesini açıklamaktadır.
3. İsrail'in Gazze'ye karşı başlattığı saldırılar özellikle de art arda yaptığı üç savaş sırasında İsrail'in davranışı savaş suçu olarak ele alınmaktadır.

[6] Hicazi Abdül Fattah. **Uluslararası Ceza Mahkemesi, Uluslararası Ceza Mahkemesi ile ilgili İhtisaslı İnclemeler, Uluslararası Ceza Mahkemesi'nin Genel Teorisi, Mahkemenin Yargısal İhtisas Teorisi**, 2. Baskı, Darül Kütüp el-Kanuniye, Mısır, 2007, s. 651-655.
[7] El-Mesdi, s. 99.

4. Roma Statüsü gereğince, savaş suçunun unsurlarına ve savaş suçu işleyenin ceza sorumluluğuna ışık tutmaktadır.
5. Savaş suçu işlemenin hukuki çağrışımını ve bu tür suçu işleyenlerin cezalandırmaları için mekanizmayı belirlemektedir.
6. Çalışma, Uluslararası Ceza Mahkemesi önünde İsrail savaş suçlularının cezalandırılmaları imkanlı olduğunu, Filistin'de işlenen herhangi bir savaş suçu işlendiğinde şahsi cezai soruşturma kurallarının uygulanabilirliğini sunmaktadır.
7. Çalışma, Filistin Meselesiyle ilgilenenlere ve karar vericilere, öneri ve görüşler sunmaktadır.

Çalışma amacı, savaş suçu hakkında ve işlendiği takdirde ortaya çıkan hukuki çağrışımı, savaş suçu işleyen faillerin Uluslararası Ceza Mahkemesi'nde yargılanabilmesi konusunu ve 2008, 2012 , 2014 yıllarında İsrail'in Gazze'ye karşı işlediği suçların uluslararası kuralları uyarınca savaş suçu olabilirliğini hukuki bir şekilde açıklamaktadır. Araştırma sorunun belirlenmesi, araştırma aşağıdaki esas sorunları ele alacaktır:

1. Savaş suçunun kavramı nedir?
2. Roma Statüsü gereğince savaş suçunun temelleri nedir? ve ne zaman tahakkuk edecektir?
3. Savaş suçu işlendiğinde hukuki etkileri nelerdir?
4. İsrail'in Gazze Şeridi'ne düzenlediği savaşta, yaptığı davranışlarına savaş suçu tanımı verilebilir mi?
5. Savaş suçu faillerini cezalandırmak için hukuki mekanizmalar nedir? devletin Uluslararası Ceza Mahkemesi'nde yargılanması için Roma Statüsü'nde üye olması şart mıdır?

Araştırma kapsamı ise, Roma Statüsü gereğince savaş suçunu belirlemektir, aynı zamanda İsrail'in 2008, 2012 ve 2014 yıllarında Gazze'de Filistinlilere karşı işlediği suçlardan biri olarak savaş suçunu tanımlamaktır. Hep bunlar uluslararası hukuka göre savaş suçunun mahiyetini, Uluslararası Ceza Mahkemesi'ne göre de savaş suçunun özelliğini ve savaş suçu işlendiğinden dolayı ortaya çıkan hukuki etkileri bildirmekle birlikte, Roma Statüsü sisteminde savaş suçunun ceza sorumluluğunu göz önüne alarak açıklamaktır. Üstelik Roma Statüsü'nde taraf

olmayan İsrail'in, işlediği savaş suçundan dolayı Uluslararası Ceza Mahkemesince söz konusu bu durumda yetkisinin ne kadar olabileceğini de belirlemektir.

Son olarak çalışma yöntemi, çalışmamızda bir taraftan analitik yöntem diğer taraftan tanımlayıcı istatistik yöntemi kullandık. Aynı zamanda konuyla bağlı bazı tarihi gelişmeleri ele almakla konuyu tarihi yöntem açısından kullandık.

BİRİNCİ BÖLÜM
SAVAŞ SUÇU ANLAYIŞI VE ROMA STATÜSÜ'NDE ULUSLARARASI CEZAİ SORUMLULUK HALLERİ

I. SAVAŞ SUÇU ANLAYIŞINI KONTROL ETME AŞAMALARI

Savaş suçuna ilişkin ilk düşünce 1863 yılında yasalaşan Lipper Kanunudur[8]. Daha sonra Birinci Dünya Savaşı sonrasında 1919 yılında Versay Antlaşmasının 227 maddesi gereğince Alman İmparatoru, II. Guillaume'un uluslararası ahlak ve antlaşmaların kutsallığını ihlala ettiği suçuyla Uluslararası mahkeme'de soruşturulmasını istemiştir[9]. Ancak Hollanda Hükümeti onu ısrarla teslim etmediği için anılan madde uygulanmadığı gibi soruşturma iptal etmiştir. Üstelik Leipzig muhakemelerinde, Versay Antlaşmasının 228 ve 229 maddelerinde savaş suçlularının muhakemelerini düzenleyen hükümlerin uygulanması sırasında hayal kırıklığına uğratmıştır[10].

Birinci ve İkinci Dünya Savaşının arasında, savaş suçlularının yargılanmaları için uluslararası resmi ve hukuki çabalar sarf edilmiştir. Bu çabalardan somut bir netice alınmamasına rağmen, İkinci Dünya Savaşından sonraki dönemde bu uğruda yapılan çalışmaların direği olmuştur. Dünya savaşları sırasında meydana gelen savaş suçlarının vahşeti nedeniyle bu suçların önlenmesi ve faillerinin cezalandırılması yönünde ciddi bir şekilde Uluslararası Ceza Mahkemesi'ne gereksinim duyulmuştur[11].

Bu amaç 8 Ağustos 1945 tarihinde Londra Sözleşmesi gereğince kurulan Nürnberg Mahkemesi yoluyla ilk kez sağlanmıştır. Ardından 19 ocak 1946 tarihinde Müttefik Devletlerinin Silahlı Kuvvetler Yüksek Komutanı kararı gereğince Tokyo Mahkemesi ortaya çıkmıştır.

Bu tarihten itibaren, savaş suçu kavramı teorik çerçeveden çıkarak pratik alanda kullanmaya başlandı, ceza ve sorumluluk anlayışı tespit edildi. Ancak Nürnberg ve Tokyo yargılamaları bittikten sonra, Bosna-Hersek'teki uluslararası

[8] Mahmut, s. 5.
[9] El-Şeyha, s. 158-160.
[10] Hicazi, s. 657.
[11] Ebu-Atıya, 225.

silahlı çatışmalar başlayana kadar, bu tür evrensel suçlara önem gösterme azalmıştır[12]. Bu savaşta işlenen ihlaller nedeniyle uluslararası sahada ve Birleşmiş Milletler nezdinde özellikle de bu konuyla ilgili hukuki kurumlarda savaş suçluları meselesi yeniden yer almaya başlamıştı, böylelikle savaş suçu işleyenlerin uluslararası mahkemeler tarafından cezalandırılmaları ve soruşturulmaları istenmiştir. Çünkü insancıllığa aykırı olan bu savaş suçları uluslararası toplum için önemli bir sorun teşkil etmektedir[13].

Fiilen eski Yugoslavya'da merkezi Lahey olmak üzere, savaş suçlularını soruşturmak için uluslararası özel ceza mahkemesi kurulmuştur. Ayrıca Ruanda'da ortaya çıkan etnik çatışmaların yüzbinlerce masumun canına mal olması nedeniyle Uluslararası İnsancıl Hukuku ihlal eden faillerin cezalandırılmaları gereği uluslararası Ceza Mahkemesi'nin kurulmasına yol açmıştır[14].

Daha önce anılan uluslararası ceza mahkemelerinin hepsi geçici ve özel mahkeme niteliği taşımaktadır, bu yüzden işlenecek savaş suçlarının izlenebilmesi ve eski mahkemelerde yapılan hataların telafi edilebilmesi için uluslararası daimi bir ceza mahkemesi'ne ihtiyaç duyulmuştur. Böylece bu mahkeme sisteminin onaylanması için geniş çaplı bir çaba sarf edilerek 17 Temmuz 1998 tarihinde kurulan Diplomatik Roma Konferansı sonucunda Uluslararası Daimi Ceza Mahkemesi başarıyla kurulmuştur[15].

[12] Şemseddin, Eşref. **Uluslararası Ceza Hukuku İlkeleri**, 2. Baskı, Darül Nahda el-Arabiye, Dümyat, 1999, s. 104.
[13] El-Mesdi, s. 101.
[14] Mahmut, s. 9.
[15] Kahveci, s. 25.

II. SAVAŞ SUÇU KAVRAMI

Savaş suçunun kavramını anlamak için ve diğer anlayışlardan ayırt etmek için savaş suçunun tanımını ele almak gerekir.

A. Genel Olarak Savaş Suçunun Tanımı

Bir yandan Türk hukukunda, 2941 sayılı Seferberlik ve Savaş Hali Kanunu'nun 3. maddesinde savaşın bir tanımının yapıldığı görülmektedir. Söz konusu yasa hükmüne göre savaş "*devletin bekasını temin etmek, milli menfaatleri sağlamak ve milli hedefleri elde etmek amacıyla, başta askeri güç olmak üzere, Devletin maddi ve manevi tüm güç kaynaklarının, hiçbir sınırlamaya tabi tutulmadan kullanılmasını gerektiren silahlı mücadele*" olmaktadır. Ancak 5237 Türk Ceza kanununa baktığımız zaman, bu kanunda bütün uluslararası suçlar düzenlenmişse de, Savaş Suçu tanımı hiç düzenlenmemiştir[16].

Öte yandan Batı hukukunda savaş suçları için şu tanımlar üzerinde durulmaktadır:

Savaş suçu: "*düşman askeri veya bireylerinin işlediği saldırı eylemleridir*"[17]. Bu tanımın olumsuz yüzü ise:

- Örneğin düşman sivil veya askerleri tarafından yapılacak savaş suçu itibar edilen eylemlerin özellik ve türünü tayin etmemektedir. Sadece savaş suçu eylemlerini genel bir şekilde tanımlamıştır.

Bir başka tanım: "*Fertlere ya da uluslararası gruplara zararı olan, savaş sırasında ya da savaştan dolayı yapılan uluslararası hukuka karşı işlenen bir suçtur*"[18].

- Ama bu tanımda bulunan eksiklik ise, insanlığa karşı suçları, barışa karşı suç ve savaş suçlarını kapsayarak birbirinden ayırt etmemekle birlikte savaş suçunun gerçekleşmesi için ihlal edilen kanunu ve ihlalin hangi tür kişilere karşı yapıldığını belirlememesidir.

Aynı zamanda şöyle de tanımlanmıştır: *"Savaşanlar ya da başkaları tarafından, savaş örf, adet ve kanunlarına karşı işlenen suçlardır*"[19]. Bu tanım diğer

[16] Bakınız 8 Kasım 1983 tarih ve 18215 sayılı Resmi Gazete.
[17] El-Şeyh, s. 163-164.
[18] Şemseddin, s. 110.

tanımlardan daha yeğdir. Çünkü bu tanım diğer tanımlara göre savaş suçunu işleyen failleri, aynı zamanda ihlal edilen kanunları belirlemektedir. Bu tanımın belirlediği kanunlar savaş suçu sayılan bütün fiilleri içermektedir.

B. Uluslararası Hukuka Göre Savaş Suçlarının Tanımı

Savaş suçunu tanımlamakla ilgili sarf edilen uluslararası çabalar sadece hukuk metinleri açısından ele alınmamıştır, ama bu çalışmalar uluslararası sözleşme, mahkemeler ve antlaşmalara da uzamış ve sonra da uluslararası ceza mahkemeleri seviyesinde araştırılmıştır[20].

1. Uluslararası Sözleşme ve Antlaşmalar Düzeyinde

Savaş hukuku ve örfleriyle ilgili sözleşmeler iki bölüme bölünür, Lahey ve Cenevre Sözleşmeleri. Bu sözleşmelerde, savaşlarda gücün kötüye kullanma ve kişilerin korunması konusunda milletler arasında uluslararası kurallar oluşturulmuştur[21].

a. 1899 ve 1907 Yıllarında Lahey Sözleşmesi Düzeyinde

Savaş hukuku ve örfüyle ilgili bu sözleşmeler, savaş suçunu ele alarak çok sayım yöntemi kullanarak kontrollü ve belirgin bir tanım vermekten kaçınmıştır[22]. Ancak savaşla sınırlı bazı eylem ve uygulamaları zikrederek bunları işleyen kişi ya da grupların savaşın örf ve hukukunu ihlal ettiklerini bildirmekle yetinmiştir. Böylece bu sözleşmeler "Savaş Suçunun" toksik silah kullanma, silahını atanları yaralayıp öldürme, askeri gerek olmadan düşmanın malını imha etme ve diğer benzer eylemleri savaş suçu olarak tayin etmektedir[23].

---

[19] El-Şeyha, s. 163-164.
[20] Kahveci, s. 28.
[21] Mahmut, s.11.
[22] El-Mesdi, s. 5.
[23] El-Şeyha, s. 167.

b. 1949 Yıllı Cenevre Sözleşmesi Düzeyinde

Bu sözleşme tehlikeli suçları ayrıntılı bir şekilde sayarak tanımlamış ve sözleşmeye imzalayan ülkeleri de bu suçları cezalandırıcı yasalar yapmaya yöneltmiş ve diğer uluslararası suçların her bir türünü de cezalandırmayı gerektirmiştir. Böylece gelecekte ortaya çıkabilecek diğer suçları da içeren bir açık alan bırakmıştır. İlk sözleşmenin 50. ve 53. maddesi'nde, ikinci sözleşmenin 44. ve 54. maddesi'nde, üçüncü sözleşmenin 130. maddesi'nde ve dördüncü sözleşmenin 147. maddesi'nde 13 suç zikredilmiştir. Suçlar da şunlardır[24]:

1. Taammüden cinayet.
2. İşkence.
3. Biyolojik deneyler.
4. Kastlı büyük acıya neden olma.
5. Sağlığa ve fiziksel güvenliğe tehlikeli zarar verme.
6. İnsanlık dışı muamele.
7. Yasadışı geniş ölçüde, askeri gereklilik olmadan malları yok yere tahrip etme ve malın mülkiyetine sahip olma.
8. Bir kişiyi düşman ülkenin askeri gücünde hizmet etmeye zorlama.
9. Uluslararası sözleşmeler uyarınca korunmuş bir kişiyi yasal ve tarafsız yargılanma hakkından mahrum etme.
10. Yasadışı bir şekilde, insanları dışlama ve yerleşim yerlerinden uzaklaştırma.
11. Yasadışı tutuklamalar.
12. Rehine tutma.
13. Kızılhaç'ın ve benzer insancıl örgütlerin bayrak ve simgesini kötüye kullanma.

Aynı zamanda uluslararası suç özelliği taşıyan diğer suçları işleyen devletlerin cezalandırılmalarına engel yoktur[25].

[24] Hicazi, s. 665.
[25] Hicazi, s. 672-673.

2. Uluslararası Ceza Mahkemeleri Sistemleri Düzeyinde

Savaş suçu, uluslararası sözleşme ve antlaşmalar düzeyinde tanımlandığı gibi, savaş hukukunu ihlal eden suçluları cezalandırmak için uluslararası ceza mahkemelerinin temel sistemlerine göre de tanımlanmıştır[26].

a. Nürnberg Uluslararası Askeri Mahkemesi Sistemi Düzeyinde

Savaş suçu, Nürnberg Mahkemesi'nin Londra Sözleşmesi'nin 6/b maddesi gereğince şöyle tanımlanmıştır: "Savaşın örf ve hukukunu ihlal etmektir. Örneğin taammüden cinayet, kötü davranış, zorla dışlama veya işgal edilmiş bölgelerde bulunan sivillere karşı yapılan savaş hukuku ihlali, savaş esirlerini öldürme ya da onlarla kötü davranma, denizde bulunan insanlara kötü davranma, rehineleri öldürme, gereksiz yere şehir ve köyleri tahrip etme eylemlerini içermektedir"[27].

Ayrıca bu mahkeme, savaş suçunu tanımlama çerçevesinde genel olarak tüm savaş hukuklarına ihlal eden eylem ve davranışları sadece örnek olarak saymıştır[28].

b. Uzak Doğu (Tokyo) Uluslararası Askeri Mahkemesi Sistemi Düzeyinde

Savaş suçu, Tokyo Mahkemesi'nin Statüsü'nün 5/b Maddesi gereğince şöyle tanımlanmıştır: *"Savaş sözleşmelerini, savaşın örf ve hukukunu ihlal eden suçlardır*"[29]. Böylece genel ve geniş bir çerçevede örnek vermeden savaş suçunu tanımlamıştır.

Nürmberg ve Tokyo Mahkemeleri belirleyici bir şekilde savaş suçuna yol açan ihlalleri ele almamış, almışsa da örnek olarak zikretmekle yetinerek suç alanını açık bir şekilde bırakmıştır[30]. Bu mahkemeler o sırada izledikleri suçluların tarafından işlenen suçlara dikkate alarak savaş suçlarını tanımlamışlardır.

---

[26] Ebu-Atıya, s. 229.
[27] El-Mesdi, s. 107.
[28] Amör, Yahyavi. **Uluslararası Sorumluluk Kanunu**, 2. Baskı, Dar Homa, Cezayir, 2009, s. 132.
[29] El-Mesdi, s. 103.
[30] Şemseddin, s. 196.

c. Eski Yugoslavya Uluslararası Ceza Mahkemesi Sistemi Düzeyinde

Savaş suçu, Yugoslavya Mahkemesi'nin Statüsü'nün 2. Maddesi gereğince şöyle tanımlanmıştır: "*12 Ağustos 1949 Cenevre Sözleşmeleri'nin ağır ihlallerini gerçekleştiren ya da gerçekleştirilmesini emreden kişilere yöneliktir. Cenevre Sözleşmeleri'nin ağır ihlallerini, Cenevre Sözleşmesi'nin hükümleri altında korunan kişilere ve mallara karşı şu eylemler oluşturmaktadır: a) kasten adam öldürme, b) biyolojik deneyler de dahil olmak üzere işkence ve insanlık dışı muamele, c) beden ya da sağlığa kasten ağır acı ya da zarar verme, d) malların, askeri bir gereklilik olmadan, hukuka aykırı ve gereksiz biçimde aşırı tahribi ya da müsaderesi, e) bir savaş tutsağını ya da sivili düşman kuvvetlere hizmet etmeye zorlama, f) bir savaş tutsağını ya da sivili kasten adil ve olağan yargılamadan yoksun bırakma, g) bir sivilin hukuka aykırı tehciri, nakledilmesi ya da özgürlüğünden yoksun bırakılması, h) sivillerin rehine alınması. Bu suçlar üzerinde yargı yetkisinin kullanılması, bu suçların uluslararası bir silahlı çatışma sırasında işlenmesi ve mağdurların, Cenevre Sözleşmeleri uyarınca korunan kişi statüsünde olmasına bağlıdır*"[31]. Böylelikle Mahkeme, 1949 tarihli Cenevre Sözleşmesi gereğince savaş suçu işleyen ya da işlenmesine emir veren faillerini kovuşturma yetkisini almıştır. Ayrıca bu mahkeme, savaş suçunu tanımlama çerçevesinde genel olarak tüm savaş hukuklarına ihlal eden eylem ve davranışları sadece örnek olarak kapsamıştır[32].

d. Ruanda Uluslararası Ceza Mahkemesi Sistemi Düzeyinde

Ruanda Mahkemesi'nin Statüsü'nün 4. Maddesi'nde, savaş suçunun Cenevre Sözleşmesiyle ek ikinci protokolünün müşterek maddesi olan 3. Maddesi'ne dayanarak tanımlamıştır. Protokol aşağıdaki ihlalleri ele almıştır[33]:

- kişilerin, fikir, sağlık, beden ve hayatına zarar verici ihlaller işlemek özellikle de cinayet suçu işlemek. Üstelik acımasız işlemler ve fiziksel işkenceler yapmak.
- Toplu cezalar.

[31] EYUCM statüsü, madde 2.
[32] El-Mesdi, s. 106.
[33] Amör, s. 135.

- Rehin Tutma.
- Terör Eylemleri.
- Kişilerin onurunu kırma, özellikle de aşağılayıcı ve onur kırıcı muamele etme, tecavüz etme, fuhuşa zorlama ve herhangi bir hayaya dokunan eylem yapma.
- Yağmalama.
- Meşru bir şekilde kurulmuş mahkeme tarafından, uygar halklarca tanınan yargı teminatı gereğince ceza kovuşturması olmaksızın hüküm vererek infaz etme.
- Yukarıda anılan eylemleri yapmakla tehdit etme.

Böylece bu mahkemenin, suçlulara karşı izlediği davalar ve yaptığı kovuşturmalar için kurulduğunu zikretmektedir. Ruanda'da olduğu gibi, yapılan çatışmalar uluslararası özellik taşımamaktadır.

e. Daimi Uluslararası Ceza Mahkemesi Sistemi Düzeyinde

Savaş suçu, Uluslararası Daimi Ceza Mahkemesi'nin Roma Statüsü'nün 5. Maddesi'nde tanımlanmıştır. Uluslararası savaş suçunun en tehlikeli suçlardan biri olduğunu açıklamaktadır. Üstelik 8. Maddesi'nin fıkralarında örnek değil belirli bir şekilde savaş suçu sayılan filleri açıklamaktadır[34]. Bu fiiller şöyle tarif edilmiştir:

- 12 Ağustos 1949 tarihli, Cenevre Sözleşmeleri'ne şiddetli ihlaller.
- Uluslararası hukuk çerçevesinde evrensel silahlı çatışmalarda uygulanan diğer örf ve hukuka yapılan tehlikeli ihlaller.
- 12 Ağustos 1949 tarihli, uluslararası savaş suçu özelliği taşımayan savaşlarda Cenevre Sözleşmelerin dört sözleşmesinde de müşterek olan 3. Madde çerçevesinde yapılan tehlikeli ihlaller.
- Uluslararası hukuk çerçevesinde uluslararası silahlı çatışma özelliği taşımayan savaşlarda uygulanan diğer örf ve hukuka yapılan tehlikeli ihlaller[35].

Böylece Roma Statüsü sisteminin 8. Maddesi'nde, uluslararası özellik taşımayan silahlı savaşlarda savaş suçunu geniş bir şekilde belirlemektedir[36].

[34] Hicazi, s. 676.
[35] El-Mesdi, s. 106.

Böylelikle savaş suçu, uluslararası örf ve sözleşmelere aykırı olan eylem ve davranışlarda ortaya çıkmaktadır. Savaş suçları savaşlar sırasında işlenir, sivil, yaralı ve esirlere karşı işlenebilir, aynı zamanda insanların özel mal veya kamu mallarına karşı işlenir, üstelik askeri operasyonlar sırasında yasak silahlar kullanmaktır[37].

III. ULUSLARARASI CEZA MAHKEMESİ'NİN ROMA STATÜSÜ GEREĞİNCE SAVAŞ SUÇU UNSURLARI

A. Savaş Suçunun Maddi Unsuru

Roma Statüsü'nün 30. Maddesi gereğince, mahkemenin savaş suçu işleyenlerin takip edilmesi ve kovuşturulması için maddi unsurun bulunmasını şart koşmaktadır. Bu maddeye göre : *"savaş suçunun gerçekleşmesi için ve failinin sorgulanabilmesi için maddi unsurun ortaya çıkması gereklidir*".

Uluslararası suçlardan biri olan savaş suçunun maddi unsuru istemli insan faaliyeti ya da davranışının bulunduğunu varsaymaktadır[38]. Bu unsur olumlu ya da olumsuz davranışlar şeklinde ortaya çıkan ve uluslararası ceza hukuku'nda suçlanan neticeleri temsil eder[39]. Savaş suçunun maddi unsurunun beş öğesi vardır: fiil, fail, mağdur, netice ve nedensellik bağlantısı.

1. Fiil

İstemli organik harekettir, iki bölüme ayrılır, birincisi suçlunun vücudunun bir parçasının kullanılmasının gerekli olduğunu ifade etmektedir. İkincisi, bu eylemin suçlunun istemiyle işlendiği gereklidir[40]. Yani istemli organik hareketin iki bölümüyle gerçekleşirse, savaş suçu işlenmiş olur. Ama eğer bu işlem, failin vücuduna düşen zorlayıcı bir güç nedeniyle ortaya çıkmışsa, suçun esas unsuru

---

[36] El-Mesdi, s. 168-169.
[37] Atıyye Ebul Khair. **Daimi Uluslararası Ceza Mahkemesi**, 1. Baskı, Darül Nahda el-Arabiye, Mısır, 1999, s. 116.
[38] Süleyman Abdullah. **Uluslararası Ceza Hukukunun Temel Tanıtımları**, 1. Baskı, Üniversitesi Yayınları Divanı, Cezayir, 1992, s. 113.
[39] El-Mahzomi Ömer. **Uluslararası Ceza Mahkemesi Işığı Altında Uluslararası İnsani Hukuk**, 1. Baskı, Darül Sekafe, Ürdün, 2008, s. 283.
[40] Hicazi, s. 689.

sağlanmadığından dolayı bu olay suç olayı sayılmamaktadır[41]. Yasaklanan maddi davranışların vasfı da değişir, ya olumlu ya da olumsuz nitelik alır[42].

2. Fail

Savaş suçları asker kişiler tarafından olduğu kadar, savaşa katılan herhangi bir kişi tarafından da işlenebilmektedir[43]. Savaş hukukunun ihlallerinin savaş suçu sayılabilmeleri için silahlı çatışma ile ilgili olup, uluslararası bir unsuru içermeleri de gerekmektedir[44]. Failler genelde devlet görevlisi olabilmektedir[45]. Ancak faillerin her zaman devlet görevlisi olması zorunlu değildir[46]. Zira hem devlet gücünü hem de önemli çıkar gruplarının imkanlarını suretiyle savaş suçu işleyenler de savaş suçu faili olabilmektedir[47]. Savaş suçlarında kural olarak bir grup fail emirleri verenler, diğer grup failler ise bu emirlerin gereğini yerine getirenlerdir[48]. Bu kapsamda, emir verenlerin eylemi azmettiren olarak değerlendirilecektir[49]. Burada suça iştirak durumu söz konusudur[50]. Savaş suçlarının failleri uluslararası hukukta sadece gerçek kişiler olabilir[51]. Gerek düzenli kuvvetlere mensup savaşçılar ve gerekse düzensiz kuvvetlere mensup savaşçılar, gerek sivil ve gerekse asker kişiler, kısacası herkes savaş suçunun faili olabilmektedir[52]. "*Burada failler, askeri, siyasal veya ekonomik durumları ne olursa olsun, savaşın yapılmasını doğrudan doğruya düzenleyen savaş yasaları ve teamülleri ile uygar uluslar tarafından kabul edilmiş kurallara aykırı düşen fiileri işleyen kimselerdir. Söz konusu suçları işlemeyi azmettiren, teşvik eden, emir veren veya işbirliği yapan kimseler savaş faili olarak kabul edilebilecektir*"[53].

---

[41] El-Mahzomi, s. 284.
[42] Ibid, s. 284.
[43] Aslan, Yasin. **Uluslararası Hukukta ve Türk Hukukunda Savaş Suçları**, Yayınlanmış Yüksek lisans Tezi, Ankara, 2003, s. 152.
[44] Ibid, s. 152.
[45] Alpkaya Gökçen. **Eski Yugoslavya İçin Uluslararası Ceza Mahkemesi**, 3. Baskı, Turhan Kitabevi, Ankara, 2002, s. 178.
[46] Aslan, s. 153.
[47] Yılmaz Alia. **Uluslararası Ceza Hukuku**, Beta Basım Yayım Dağıtım, İstanbul, 2001, s. 95.
[48] Azarkan Ezeli. **Nürenberg'ten Lahey'ye: Uluslararası Ceza Mahkemeleri**, Beta Basım Yayım Dağıtım, İstanbul, 2003, s. 187-188.
[49] Türk Ceza Kanunun 64 ve 65 Maddelerinde.
[50] Aslan, s. 154.
[51] Simpson Gerry. **Law, War Crime**, 1. Baskı, LQR, London, 2007, s. 255-263.
[52] Aslan, s. 154.
[53] Ibid, s. 160.

3. Mağdur

Suçun, genel ve mahsus (özel) olmak üzere, iki mağdurunun bulunduğu kabul edilmektedir[54]. Suçun genel mağduru devlettir[55].Suçun mahsus mağduru bir kişi olabileceği gibi, bir topluluk da olabilir[56]. Aynı husus savaş suçları için de söz konusudur[57]. Uluslararası silahlı çatışmalarda, silahlı çatışma hukuku kuralları çatışan ve tarafsız devletlerce çiğnenebilmektedir. Mağdur ise yine çatışan ve tarafsız bir devlet olabildiği gibi, bu devletlerin vatandaşlarının olması mümkündür[58]. "Uluslararası Ceza Mahkemesi Statüsünde, uluslararası olmayan silahlı çatışmalarda işlenen savaş suçlarının mağdurları olarak, açıkça çatışmalara doğrudan katılmayan kişiler ile bir kuvvete mensup olup da silah bırakan veya hastalık, yaralanma, gözaltında bulunma ve benzeri nedenlerle çatışma dışı kalmış kişiler sayılmıştır"[59]. *"1949 tarihli Cenevre Sözleşmelerinin savaş suçlarını düzenleyen ilgili maddelerinde bu suçların korunan kişilere karşı işlenemeyeceği belirtilmiş olup, buradan mağdurların suç faillerinin uyruğundan olmayan kişiler olduğu sonucuna ulaşılmaktadır. Böylece savaş suçlarının mağdurları, kural olarak düşman devletin silahlı kuvvetleri mensubu olan yaralılar, hastalar, deniz kazazedeleri ile çatışan devletlerden birisinin yetkisi altında bulunan, ancak onun vatandaşı olmayan savaş tutsakları ve siviller olmaktadır"*[60]. Ancak 1977 tarihli I Nolu Ek Protokol, savaş suçları mağdurlarının kapsamı genişletmiştir[61]. Söz konusu Protokol ile geleneksel mağdurlara düşmanın düzenli kuvvetler mensubu olsun veya olmasın, bütün savaşçılar, mülteciler ve vatansızlar ile silahlı kuvvetlere bağlı sağlık ve din hizmetleri personeli de eklemiştir[62].

---

[54] Aslan, s. 176.
[55] Ibid, s. 176.
[56] Toruslu Nevzat. **Ceza Hukuku Genel Kısım**, 11. Baskı, Savaş Yay., Ankara, 2008, s. 56.
[57] Aslan, 176.
[58] Pazarcı Hüseyin. "Uluslararası Hukuka Göre Çevrenin Savaş Sırasında Korunması", **AÜSBFD**, Cilt: 47, Sayı: 1-2, 1992, ss.103-114.
[59] Aslan, s. 177.
[60] Ibid, s. 177.
[61] EP-I.m.85/2.
[62] Önok Murat. **Tarihi Perspektifiyle Uluslararası Ceza Divanı**, Turhan Kitabevi, Ankara, 2003, s. 79.

4. Netice

Bu kavramı ulusal hukukta Uluslararası Ceza Hukukundan farklı değildir. Savaş sucunun, öldürme, işkence yapma, dışlama, yaralı ve esirlerle kötü muamele etme, ibadethane ve bilim mekanlarını tahrip etme gibi fiilleri cezalandırılır[63]. 12 Ağustos 1949 Cenevre Sözleşmelerinin Ciddi şekilde ihlali, Diğer Bir ifadeyle ilgili Cenevre Sözleşmesinin Hükümleriyle Korunan şahıslara ve Mallara Karşı Aşağıdaki Fiiller[64]:

- " Öldürme " failin bir ya da daha fazla kişiyi öldürmesi, ve bu kişilerin 1949 Cenevre Sözleşmeleri'nin koruması kapsamında olması, ve bu davranışın uluslararası bir silahlı çatışmanın sırasında gerçekleştirilmesidir.
- " İşkence yapma " failin bir ya da daha fazla kişiye ciddi fiziksel ya da zihinsel acı ya da ıstırap vermesi, veya bilgi ya da itiraf elde etmek amacıyla bilinçli şekilde insanlara ağır acı çektirmesidir.
- " Dışlama " failin bir ya da fazla kişiyi başka bir devlete ya da bölgeye nakletmesi, ve bu kişilerin 1949 Cenevre Sözleşmeleri'nin kapsamında korunmasıdır.
- " Yaralı ve esirlere kötü muamele " örneğin, savaş esirlerinin günlük yiyecek istihkaklarının onların açlıktan ölümüne neden olacak şekilde azaltılmasıdır.
- " İbadethane ve bilim mekanlarını tahrip etme " failin belli bir mülkü tahrip etmesi, ve bu tahrip eylemi için askeri gereklilik gerekçe gösterilemez.

Bunların hepsi neticesiz teorik bir davranış değil, çünkü maddi davranışlar hukuk suçladığı neticelerle bağlıdır[65]. Ama bu fiillerin bazılarında netice fiile bağlı olabilir, örneğin işkence suçunda, işkence fiili ile neticenin zamansal ve mekansal açıdan müşterek bir eylem olacaktır[66].

Bazı diğer savaş suçu fiillerinde zamansal açıdan faaliyet ile neticeyi ayırır[67], örneğin hastane ve ibadet yerlerine karşı bomba ve füze fırlatırken, füze bir yerden

[63] El-Mahzomi, s. 287-288.
[64] 1949 tarihli Cenevre Sözleşmeleri.
[65] Amör, s. 215.
[66] Atıyye, s. 98.
[67] Süleyman, s. 105.

fırlatırken netice başka bir yerde ve bir ara süreden sonra gerçekleşir, mesela bir füzenin bir ülkeden ya da bir kıtadan diğer ülkeye ya da kıtaya fırlatılmasıdır[68].

5. Nedensellik Bağlantısı

Netice ile davranışı bağlayan ilişkidir, böylelikle maddi unsurun bir öğesidir[69]. Bu yüzden hukuki önemi taşımaktadır. Çünkü neticeyi fiile dayandırarak ceza sorumluluğunun en temel şartlarından birinin gerçekleşmesini sağlamaktadır[70] .Diğer bir anlamda, neticeli suçlarla sınırlıdır, yani maddi özellikli suçlar. işlenen fiile savaş suçu vasfı verebilmek için ve yapılan suç davranışını suçluya isnat edebilmek için savaş suçunda davranışı temsil eden fiil, neticenin oluşumuna sebep olmalıdır, eğer gerçekleşen fiilin, davranışla ilgisi yok ise suç gerçekleşmemektedir[71]. Böylece savaş suçunun gerçekleşmesi için maddi, davranış ve nedensellik unsurlarının var olması şarttır. Aynı zamanda davranışın yapılması ister uluslararası isterse ülkenin kendi egemenliği içinde silahlı çatışmalar sırasında gerçekleşsin sonuç değişmez[72]. Roma Statüsü'nün 30. Maddesi'nde üç somut unsura işaret edilmiş: davranış, netice ve durum. Bunların temel sistemlerde maddi unsurlar olduğu sayılabilir. Ancak 30. Maddede maddi unsurun ne olduğunu ve maddi unsurun öğelerini belirli bir şekilde tanımlamamıştır[73]. Ama Uluslararası Ceza Mahkemesi'nin diğer geçici Uluslararası Ceza Mahkemeleriyle karşılaştırarak, bu alanda yeni yasamasında, Roma Staüsü'nün 8. Maddesi'nde zikredilen savaş suçunun maddi unsurlarını oluşturan fiilleri sınırlı bir şekilde saymakla birlikte her suçun maddi unsurunu da zikretmektedir[74].

Aşağıda 8. Maddenin "a" ve "b" fıkrasında geçen, savaş suçunun maddi unsuru konusuyla ilgili bazı örnekler zikredeceğiz, bunlar da uluslararası silahlı çatışmalarda yapılan suçlardır.

---

[68] El-Mahzomi, s. 287-288.
[69] Atıyye, s. 159.
[70] El-Mahzomi, s. 288.
[71] El-Mahzomi, s. 288.
[72] Abdülkadir, El-Bekerat. **Uluslararası Ceza Adaleti**, 2. Baskı, Üniversite Yayınları Divanı, Cezayir, 2005, s. 112.
[73] Uluslararası Ceza Mahkemesi Statüsü'nün 30. Maddesi.
[74] Amör, s. 219.

Taammüden cinayet ile temsil edilen savaş suçunun maddi unsuru zikredilmiştir, *"1949 tarihli Cenevre Sözleşmesi hükümlerine göre korunan kişilere karşı suçlunun cinayet suçunu işlemesi ile birlikte bu suçun uluslararası silahlı çatışma sırasında işlenmesi şarttır*"[75].

Ayrıca işkence yapmayla temsil edilen savaş suçunun maddi unsuru "*suçu işleyen fail, bir kişiye ya da kişilere karşı şiddetli bir şekilde bedensel veya ahlaki acı vermektir, ya da bilgi alma ve itiraf ettirme amacıyla acı yaratmaktır, ya da korkutma, cezalandırma veya zorlama eylemi yapmaktır, yalnız kişi ya da kişiler 1949 tarihli Cenevre Sözleşmeleri kapsamında korunan kimse olmalıdır. Ayrıca bu davranışın uluslararası silahlı çatışmalarda yapılması şarttır* "[76].

Sivillere saldırı ile temsil edilen savaş suçunun maddi unsuru "*Suçu işleyen failin, savaş eylemlerine direkt bir şekilde katılmayan sivil bireylerini hedef alarak saldırı işlemektir. Ayrıca bu davranışın uluslararası silahlı çatışmalarda yapılması şarttır* "[77].

Ayrıca uluslararası özellik taşımayan silahlı çatışmalarda da işlenen bazı savaş suçunun maddi unsuruyla ilgili örnekler zikredilebilir.

Taammüden cinayette maddi unsur şöyle belirlenir, "*aciz kişi ya da kişileri, sivilleri, din adamlarını, ya da fiilen savaşa katılmayanları öldürerek suç işlemektir, bu davranışların da uluslararası özellik taşımayan silahlı çatışmalarda yapılması şarttır*"[78].

Fiziksel deformite yapmayla temsil edilen savaş suçunun maddi unsuru şöyle belirlenir, *"suçu işleyen failin, bir kişiyi ya da kişileri fiziksel deformiteye uğratmaktır, özellikle de savaşa katılmayan aciz kişileri, sivilleri, sağlık görevlilerini ve din adamlarını kalıcı sakatlığa uğratmak, kendilerinde kalıcı acizlik yapmak ya da organlarını kesmektir. bu davranışların da uluslararası özellik taşımayan silahlı çatışmalarda yapılması şarttır"*[79].

Böylece Roma Statüsü'nün suçlar unsurları sözleşmesinde savaş suçlarının maddi unsurlarını detaylıca açıklanmaktadır. Bu şey daha önce yaygın değildir,

[75] Uluslararası Ceza Mahkemesi Roma Statüsü'ne Taraf Devletler tarafından Kurulu kabul edilen Suç Unsurları Sözleşmelerinin 8. Maddesinin "a" fıkrası, s. 149.
[76] Ibid, s. 150.
[77] Ibid, s. 150.
[78] Ibid, s. 152.
[79] Ibid, s. 153.

uluslararası bütün geçici ceza mahkemelerinde detaylıca açıklanmamıştır[80]. Nürmberg, Tokyo, Yugoslavya ve Ruanda Mahkemeleri'nde sadece savaş suçunu oluşturan fiilleri kaydetmekle yetinmiştir[81]. Üstelik bu metin detaylı değil örnekler yoluyla açıklamaktadır. Aynı zamanda her savaş suçunun maddi unsurunun açıklanma ve yorumlanma yetkisi hakime verilmiştir. Çünkü düzenlemelerinde maddi unsur için herhangi bir tanım verilmemektedir[82].

B. Savaş Suçunun Manevi Unsuru

Roma Statüsü'nün 30. Maddesi aşağıdakileri içerir:

1. "*Aksi belirtilmedikçe, bir şahsın, Mahkeme'nin yargı yetkisine giren bir suçun maddi unsurlarını bilerek ve isteyerek işlemesi halinde cezai sorumluluğu ve mesuliyeti bulunur.*
2. *Bu maddenin amaçları bakımından, bir şahsın aşağıdaki durumlarda kasten hareket ettiği varsayılır:*

a) *Kasten , Bu kişinin davranışında, bu davranışı kasten yapması*

b) *Neticeyle ilgili, kastlı olarak bu neticenin ortaya çıkmasına sebep olduğu ya da olayların normal seyrinde bu neticenin olacağını bildiğini.*

3. *Bu maddenin amacına uygun olarak "bilgi", hareketin olağan sonucu olarak bir durumun mevcut olduğunun veya bir sonuç doğuracağının farkında olunması demektir. "Bilmek" ve "bilerek" kavramları buna göre yorumlanır*"[83].

Roma Statüsü'nün 30. Maddesi'nin metnine bakarak, bu maddenin müphem ve belirsiz olduğunu görürüz, çünkü bilindiği gibi suçun manevi unsuru iki kasttan oluşur, genel kast ve özel kast. Genel kast, genel olarak suçlarda bulunan kasttır, ceza hukukundaki genel kurala göre "manevi unsur olmadan suç ta olmaz"[84]. Genel kastta iki unsur bulunur, bilmek ve istemek. Bilmek ise, failin işlediği fiillerinin hukuka aykırı olduğunu ve suç eyleminin oluşumuna yol açtığını bilmesidir. İstemek ise,

[80] Abdülkadir, s. 141.
[81] El-Şeyha, s. 354.
[82] El-Mesdi, s. 211.
[83] Uluslararası Ceza Mahkemesi Statüsü'nün 30. Maddesi.
[84] El-Lemsavi, Eşref. **Uluslararası Ceza Mahkemesi**, 1. Baskı, Hukuk Sürümler Ulusal Kaynaklar, Kahire, 2006, s. 187.

failin iradesinin suça yol açan davranışları yapmaya yönelmesidir. Öte yandan özel kast, niyet anlamına gelir, suç işlemeye niyet etmektir. Bilindiği gibi niyet gizemli bir şeydir, ispat edilmesi için belirgin kanıt ve işaretlerin bulunması sağlanmalıdır. Özel kastın bulunması sadece bazı suçlarda şarttır, örneğin uluslararası suçlardan insanlığa karşı suçlar ve soykırım suçlarında özel kastın bulunması gereklidir[85]. Ama savaş suçlarının sağlanması için sadece bilmek ve istemekle temsil edilen genel kastın gerçekleşmesi gereklidir[86].

Ancak Roma Statüsü'nün 30. Maddesi'nin metnine bakarak, manevi unsurun iki öğesi olduğunu görürüz, kast ve bilmek. Burada kast, ne anlama gelmektedir? bilmek kastın unsurundan bir unsuru olduğuna rağmen unsuru niçin kastla bir arada yazılmaktadır? burada "kast" kelimesinin anlamı istemek anlamına mı gelmektedir?

Böylece Roma Statüsü, diğer uluslararası geçici ceza mahkemelerde uygulananlardan uzak kalmamıştır ve uluslararası suçlarda genel kastı manevi unsur gibi kullanmaktadır. Diğer anlamda savaş suçunun işlenmesinde ceza sorumluluğun gerçekleşmesi için bilmek ve istemek unsurlarının sağlanmasıyla yetinmektedir. Yani burada "kast" kelimesi, istemek anlamına gelmektedir.

Burada savaş suçunda manevi unsurun özelliğini aşağıdaki gibi açıklayabiliriz:

Savaş suçunda manevi unsurunun kasttır. Ceza hukukunda Kast kavramı uluslararası ceza hukuku ile devletlerin iç hukukundan farklı değil, hepsinde "bilmek" ve "istemek"[87] unsurlarını içerir. Savaş suçunun manevi unsurunda ceza kastının gerçekleşmesi gereklidir. Buradaki gerçekleşmesi istenilen kast , bilmek ve istemekten oluşan sadece genel kasttır[88].

1. Bilmek

Suçlunun yaptığı eylemlerinin, uluslararası sözleşmelerde uluslararası genel ceza hukukunun belirlediği gibi, savaşların adet ve hukuklarına aykırı olduğunu bilmelidir[89]. Eğer bilme yoksa ceza kastının yok olması anlamına gelir ve suç oluşmaz. Ama failin sadece uluslararası sözleşmelerinin yaptığı işi suçladığını

[85] El-Mahzomi, s. 97.
[86] Şemseddin, s. 180.
[87] El-Şeyha, s. 195.
[88] El-Lemsavi, s. 189.
[89] Mahmut, s. 132.

"bilmemesini" ispat etmekle kendini aklayamaz. Ancak kendini suçlayan uluslararası örfü bilmediğini ispat etmesi gereklidir[90].

2. İstemek

Failin suç eylemi yaptığında bilmenin yanı sıra istemesi de bu yönde olmalıdır. Eğer failin istemesi, savaş örf ve kurallarına ihlal etme yolunda değilse suç gerçekleşmez.

Ceza hukukunda kastın varlığının kabulü için bilme ve isteme unsurlarının gerçekleşmesi yeterlidir. Ama savaşan durumda olan ülkelerin, barışçıl ilişkilerini kesme niyetinde olmaları özel kast sayılmaz, sadece durumun yansıyan etkisidir ve suçu oluşturmaya katılmamaktadır[91]. Uluslararası sözleşmeler ve antlaşmalarında böyle bir etkinin ortaya çıkmasına yönelen bir özel niyet yoktur. Çünkü savaş suçu geçici ama etkisi uzayan suçlardan sayılır ve suçu oluşturan fiilin hemen sağlanmasıyla gerçekleşmektedir[92]. Aynı zamanda art arda gelen suç şeklinde oluşur eğer suçlayan fiillerin ortaya çıkmasının hedefi bir tek suç uygulamak olsa bile[93].
Kast, bütün hukukçular arasında anlaşma sağlamış ve konuyla ilgili bütün uluslararası sözleşmeleri ve antlaşmalarının metninde kaydedilmiştir. Aynı zamanda uluslararası ceza hukuku, olası kast ile doğrudan kastı aynı çerçevede görmektedir[94]. Çünkü ikisi de suçlanma durumundadır ve suçun neticesi failin iradesiyle gerçekleşmiştir[95].

C. Savaş Suçunun Uluslararası Olma Unsuru

Genel olarak uluslararası unsur, bir yandan saldırıya uğrayan çıkarların özelliğiyle, diğer yandan suçu işleyen failin vasfıyla belirlenir.

---

[90] Sıdki, Abdülrahim. **Çağdaş Düşüncenin Uluslararası Ceza Hukuku Usuli İlkelerini İncelemek**, 1. Baskı, Darül Nahda el-Arabiye, Mısır, 1984, s. 330.
[91] Şemseddin, s. 119.
[92] Süleyman, s. 110.
[93] Ibid, s. 110.
[94] Kahveci, s. 93.
[95] Sıdki, s. 334.

1- Fail

Bazı yazarlara göre suçta uluslararası vasfın gerçekleşmesi için, faillerin uyrukları değişik ülkelere ait olmaları ya da faillerin suç işledikleri ülkeden diğer bir ülkeye kaçmaları ya da bir ülkenin diğer bir ülkeye karşı düzenlediği plan sonucunda dokunulmazlığı olan kişilere işlenen suç işlenmesi şart olmalıdır. Bu özellik uluslararası suçu devletlerin yerel suçlarından ayırmaktadır[96].

2- Mağdur

Saldırılan ülkenin vatandaşları, ya da devletin medeni ya da askeri kurumları olabilir. Çünkü suçta uluslararası vasfın gerçekleşmesi için, yapılan fiilin uluslararası hayati önem taşıyan tesislerin menfaatlerine zarar vermesi şarttır. Bazılarına göre, uluslararası suç ile yerel suçları ayırt etmek için tek kriter uluslararası çıkarlara dokunmaktır[97].

Bilindiği gibi savaş suçunun uluslararası unsuru, savaşan devletlerden birinin tarafından düzenlenen plana göre, düşman devleti vatandaşlarına karşı yapılan uluslararası savaş suçlarından bir suçtur[98]. Ancak savaş teorisinin uluslararası hukukunda yaşadığı gelişme ve uluslararası ya da bölgesel silahlı çatışmalar teorisinin ortaya çıkması yeni kavramların ortaya çıkmasına yol açmıştır ki, bir devletin içinde iktidarla silahlı grup ve milislerin arasında silahlı çatışmaların yaşanması mümkün olmuş, hatta bu silahlı hareketlerin devlet içinde bazı bölgelere ele geçirmekle silahlı çatışmaları kontrol etmişlerdir, bu iç çatışmalarda savaş örf ve hukukuna ihlal edilmiştir. Bu ihlaller de savaşın iki devlet arasında olmamasına rağmen savaş suçu sayılmaktadır[99].

Savaş suçunun uluslararası bir suç olması şartının özel niteliği var, çünkü ister iç isterse uluslararası şavaş olsun[100], kurallarının uygulanmasını uluslararası ceza hukuku kuralları gereğince yapılmaktadır. Aynı bu kuralları da Uluslararası

---

[96] El-Mahzomi, s. 302-303.
[97] Ebu-Atıya s. 222-223.
[98] Süleyman, s. 330.
[99] Hemmude Montasser. **Uluslararası Suç ile İlgili Genel Teori, Uluslararası Ceza Hukuku'nun Hükümleri**, 2. Baskı, Darü-l Camia Ec-Cedide, İskenderiye, 2006, s. 150.
[100] El-Mahzomi, s. 302-303.

Ceza Mahkemesi kabul etmektedir. Uluslararası ve bölgesel silahlı çatışmalarda işlenen suçlara uluslararası özellik katmaktadır. Ama iç silahlı kargaşa ve çatışmalar müstesnadır, çünkü bu durumda iç suç sayılarak uluslararası mahkeme yetkisinin dışında kalmaktadır[101].

Böylece sonuç olarak, uluslararası özellik, davranışın çok sayıda mağdurlara karşı ya da geniş bir kapsamda yapılması, bu davranışın neticesinde uluslararası toplumun güvenlik ve menfaatlerine tehlikeli bir şekilde dokunmasında, aykırı davranışın ciddi bir şekilde insanlığın güvenlik ve huzurunu tehdit ettiğinde gerçekleşmektedir. Uluslararası Ceza Mahkemesi de işlenen savaş suçlarına uluslararası özellik vermesinde bu özellikleri edinmiştir[102]. Bu yüzden de uluslararası yetki ilkesini pekiştirmiştir.

IV. ULUSLARARASI CEZA MAHKEMESİ'NİN SİSTEMİNDE SAVAŞ SUÇUNUN ÖZELLİKLERİ

Savaş suçları, Uluslararası Ceza Mahkemesi sayesinde bir takım özelliklerinden dolayı diğer iç ve uluslararası savaşlardan ayırt edilmiştir. Bu özelliklerin de en önemlisi, savaş suçunun zamanaşımına uğramaması, savaş suçunda uluslararası yetki ilkesini pekiştirmesi, çocuklar tarafından yapılan suçlarla Uluslararası Ceza Mahkemesi'nin ilgilenmemesi, savaş suçlarında affın söz konusu olmaması ve savaş suçunun silahlı çatışmalarla ilgilendiği için başka suçlardan ayırt etmesidir.

A. Savaş Suçunun Zamanaşımına Uğramaması

Zamanaşımı, cezanın ya da davanın belirli bir müddetten sonra düşmesiyle birlikte takip edilmekten vazgeçilmesi anlamına gelmektedir[103]. Bu tanıma göre, zamanaşımına kabiliyeti olmama kuralının kavramı, kamu dava ve cezalarının belirli bir müddetten sonra düşmemesi ve takip edilmekten vazgeçilmemesi anlamına gelmektedir.

[101] Hemmude, s. 151.
[102] Sıdki, s. 411.
[103] Süleyman, s. 335.

Ulusal mevzuatlarda, devlet içi işlenen suçların zamanaşımı kuralının pekiştirilmesine rağmen Uluslararası Ceza Mahkemesi yetkisinde suçun zamanaşımına uğramaması kuralını uygulayarak mahkemenin temel sisteminin 29. Maddesi'nde şöyle kaydedilmiştir:

"Mahkemenin yetkisine giren suçlar hükümleri ne olursa olsun zamanaşımı nedeniyle düşmez".

Böylece Roma Statüsü yürürlüğe girdikten sonra, suç işleyen failin iç yasamalara dayanarak suçun zamanaşımından dolayı cezalandırılmadan kurtulamaz.

Uluslararası toplumun, suçun zamanaşımına uğramaması kuralının Uluslararası Ceza Mahkemesi'nin temel sisteminde yer almasının sebebi ise, bu suçların tehlikeli olduğundan dolayı ve suçlardan sorumlu olan faillerin takip edilmelerini sağlamaktır[104]. Çünkü savaş suçu işleyen failleri etkili bir şekilde cezalandırmasını ve suçların ortaya çıkmasını engelleyebilir, aynı zamanda insan hakları ve temel özgürlüklerin bir korunma yoludur, ulusların ilişki ve güvenliğin sağlanma ve uluslararası güven ve huzuru da sağlayabilmektedir[105].

B. Uluslararası Yetki İlkesini Pekiştirme

Uluslararası yetki, devletin fail ya da mağdurların uyruğuna bakmadan uluslararası toplumun yüksek menfaatlerine dokunan suçluları yargılama ve soruşturma konusuyla ilgili yetki egemenliğini kullanmaktır ya da bu ülkenin suçluları yetki mahkemesinde soruşturmak için talep eden diğer bir ülkeye teslim emektir[106]. Böylece uluslararası suçları önlemek için devletin görevi ülkeler arasındaki müşterek çıkarları korumaktır, hatta suçlularla bu devletin arasında herhangi bir ilişki de bulunmasa bile[107].

Savaş suçunda uluslararası yetki ilkesinin pekiştirilmesi, uyruğu ne olursa olsun uluslararası özellik taşıyan suç işleyen faillerin yargılanma ve soruşturulmaları için ülkelere bu yönde hak tanıyan örf hukukuna aittir[108]. Üstelik Uluslararası İnsancıl Hukukuna tehlikeli ihlalleri önlemek amacıyla birkaç uluslararası

[104] Hemmude, s. 155.
[105] El-Lemsavi, s. 87.
[106] Abdülkadir, s. 152.
[107] Amör, s. 99.
[108] El-Lemsavi, s. 118.

sözleşmelerde de açık bir şekilde pekiştirilmiştir, en önemlisi de 1949 yıllında imzalanan dört Cenevre Sözleşmesi'nin müşterek metninde ve 1977 tarihli Cenevre Sözleşmesi'nin birinci ek protokolünün 1/85 maddesi'nin metninde geçmiştir.

Uluslararası toplumun Uluslararası Ceza Mahkemesini inşa etmeleriyle uluslararası ceza yargısını geliştirmelerine rağmen, bu mahkeme sayesinde uluslararası yetki ilkesini uygulamaktan vazgeçmemiştir[109]. Roma Statüsü bu ilkeyi teyit etmiştir, çünkü bu ilke uluslararası suçlar özellikle de savaş suçlarına karşı koyabilmek için ülkeleri işbirliğine davet etmektedir[110]. Ön sözünde de bu statüde taraf olan ülkelerin, tüm uluslararası toplumun endişesini uyandıran uluslararası suçların tehlikeli olduğunu ve faillerin ulusal düzeyde cezalandırılmalarının gerekli olduğunu, uluslararası işbirliğinin sağlanmasını, her ülkenin uluslararası suç işleyen faillerin kendi ceza mahkemesiyle yargılanmalarını onayladıklarını içermektedir. Son fıkrasında da, Uluslararası Ceza Mahkemesi'nin yetki ulusal cezai yargı yetkisinin sadece tamamlayıcı bir yetki olduğuna işaret etmektedir[111]. aynı zamanda ceza mahkemesi'nin temel sisteminin birinci maddesinde, tehlikeli suç işleyen faillerin cezalandırılmaları konusu uluslararası önem verilmeli ve uluslararası mahkemenin yetkisi ulusal ceza mahkemelerin yetkisine tamamlayıcı bir yetkiye sahip olduğuna işaret etmektedir[112].

Böylece Uluslararası Ceza Mahkemesi'nin Roma Statüsü, savaş suçu işleyen faillerin takip etmelerinde ulusal yargıya öncelik vermektedir, üye ülkeleri savaş suçlularının cezasız kalmalarını engellemek için teşvik etmektedir. Bu hedefe ulaşmak için, bir kaç ülke belirli bir ölçüde uluslararası ceza yetkisini yapabilmek için kendi kanunlarına bazı hükümler geçirmeye çalışmıştır. Bazı Avrupa ülkeleri de örneğin, İsviçre, Danimarka, Belçika, Almanya, İspanya gibi devletler, mevzuatlarında pekiştirilen uluslararası yetkiye istinat ederek uluslararası suçlarla özellikle de savaş suçlarıyla suçlananları kovuşturmaya başlamıştır[113], en önemlisi de İspanyol yargısı tarafından devralınan ve takip edilen "Augusto Pinochet" Şili devlet eski başkanının davasıdır, çünkü 11 Eylül 1973 tarihinde sosyalist başkan Salvador

[109] Abdülkadir, s. 154.
[110] El-Şeyha, s. 180.
[111] Uluslararası Ceza Divanı Statüsü'ne önsözü.
[112] Uluslararası Ceza Mahkemesi Statüsü'nün 1. Maddesi.
[113] Hamed Kayda. **Uluslararası Adalete Yönelik Uluslararası Ceza Mahkemesi**, 1. Baskı, El-Halabi Yayınlar, Beyrut, 2006, s. 17.

Allende'nin devrilip General Pinochet'nin iktidara geldiği askeri darbedir. ABD'nin onayı ve desteği ile yapılan bu darbeyle dünyanın seçimle başa gelmiş ilk sosyalist hükümeti devrilmiş ve yerine 17 yıl sürecek bir diktatörlük kurulmuştur[114]. eski diktatör " Pinochet " aleyhinde 400'den fazla dava vardı, çünkü onun darbesi sırasında insan haklarını ihlal etmiş, ve bunun için İspanyol onu takip etmiştir.

C. Uluslararası Ceza Mahkemesi'nin Çocuk Suçlarıyla İlgilenmemesi

Bu kural Uluslararası Ceza mahkemesi Statüsü 26. Maddesi'nin metninde şöyle ifade edilmiştir: *"herhangi bir suçlunun suç işlediği tarihte 18 yaşından küçük ise, yargılanma yetkisi mahkemenin yetki dışında"* olduğunu kaydetmektedir. Böylece ulusal mevzuatlarda yer alan ilkeyi uygulamıştır ki, bu yaştan küçük yaşta olan çocuklar için özel bir yargı tahsis etmişlerdir. Çünkü insan yetişkin olmadan ve on sekiz yaşını aşmadan, fiillerin mahiyetini kavrayamamakla birlikte neticeleri de tahmin edebilmemektedir[115]. Diğer bir anlamda çocuklar işledikleri suçun sadece toplumsal riskinden sorumludurlar ve hafif bir ceza soruşturmasıyla çocuklar için koruyucu bir yasaya tabi olmalıdırlar[116].

Ama bu kural yetişkinlerin durumu istismar ederek çocukları kullanmaya başlamasına ve suç işlemeye teşvik etmesine neden olmuştur[117]. Uluslararası silahlı çatışma çerçevesinde ya da uluslararası özelliği taşımayan büyük kapsamlı savaşlar çerçevesinde çocuklar bu savaşları yönetmelerinin mümkün olmadığı için, bu yüzden çocuklar tarafından işlenen savaş suçları, savaşı kontrol eden yetişmiş kişiler tarafından çocukların istismar edilmeleri belli olarak bu suçların sorumluluğunu savaş kontrol eden yetişmiş kişiler yüklenmelidirler[118]. Aynı zamanda uluslararası hukuka göre çocukların işledikleri savaş suçlarının sorumluluğunu savaşı yöneten ve savaştan sorumlu olan yetişkin kişiler ceza sorumluluğundan muaf kalmayacaklardır[119].

---

[114] https://tr.wikipedia.org/wiki/Augusto_Pinochet, (23.06.2016).
[115] El-Lemsavi, s. 112.
[116] Sıdki, s. 177.
[117] Hamed, s. 19.
[118] Mansur, Davdi. **Uluslararası Ceza Mahkemesi'nin Işığı Altında Bireyin Ceza Sorumluluk**, 2. Baskı, Yusuf bin Hudda, Cezayir, 2007, s. 45.
[119] Mahmut, s. 450.

D. Savaş Suçunda Af Sisteminin Uygulanmaması

Affetmenin anlamı, Uluslararası Ceza Mahkemesi'nin cezalandırma hakkından kendi isteğiyle feragat etmektir. Af sistemi, Uluslararası Ceza Mahkemesi tarafından uygulanmamaktadır[120]. Böylece uluslararası suçu işleyenler özellikle de savaş suçlarını işleyen suçlular bu af sisteminden istifade edemeyeceklerdir. Bu durumun sebebi ise savaş suçunun tehlike ve şiddet özellik taşıdığı ve geriye bıraktığı feci hasarlar dolayındandır[121]. Bu yüzden bu tür savaş suçlarında af sisteminin uygulanması uygun değildir.

E. Savaş Suçlarının Silahlı Çatışmayla Bağlı Olmaları

Barış ve savaş sırasında işlenen uluslararası bütün suçlar özellikle de insanlığa karşı suçların aksine, savaş suçları özel farklılık göstermektedir, çünkü suç davranışının silahlı çatışma sırasında işlenmesi şarttır, aynı zamanda hukuki açıdan bir devletin diğer bir devlete savaş ilan etmesi anından itibaren savaşın fiilen var olmasına işaret etmektir, ama pratik açıdan bakılır ise, savaşın var olması savaşan devletlerin birinin tarafından askeri operasyonların başlamasıyla savaşın fiilen var olması sayılır, hatta savaştan önce ilan edilmemişse de savaşın fiilen ortaya çıkması savaşın var olma anlamına gelir. Aynı bu tanım uluslararası örf ve adetler tarafından tanınmıştır[122].

Uluslararası hukukta savaşa çok tanım verilmiştir. Hugo Grotius'a göre savaş, *"bir toplumun, bir ulusun veya devletler topluluğunun isteklerini diğer bir ulus ve devletler topluluğuna zorla kabul ettirmek amacıyla giriştikleri bir mücadeledir"*[123]. Daha genel bir tanıma göre savaş, *"devlet veya ulus içerisindeki rakip siyasal güçler arasında, genellikle açık ve ilan edilmiş olarak yürütülen silahlı çatışma halidir"*[124].

Silahlı çatışma kavramının ise *"devletler arasında silahlı güce başvurulduğunda veya hükümet otoriteleriyle örgütlü silahlar arasında veya bir*

---

[120] Kahveci, s. 179.
[121] Şemseddin, s. 122.
[122] El-Şeyha, s. 193.
[123] Doğan, Baran, "Savaş Suçları" , https://barandogan.av.tr/blog/ceza-hukuku/savas-suclari.html, (23.06.2016).
[124] Aslan, Yasin. " Savaş Hukukunun Temel Prensipleri ", **TBB Dergisi**, Sayı:79, 2008, ss.246-247.

devlet içinde bu tür gruplar arasında uzayan silahlı şiddet bulunduğunda" söz konusu olacağı ifade edilmektedir[125].

Dört Cenevre Sözleşmesi'nin antlaşmasında bulunan müşterek 2. Maddesi, bu antlaşmalara göre, savaşın resmen ilan edilmesi durumunda ya da herhangi bir silahlı çatışmanın vuku halinde uygulanır. Yani suça yol açan fiillerin silahlı savaşla bağlı olduğu gereklidir[126].

Üstelik Uluslararası Ceza Mahkemesi'nin uluslararası olmayan silahlı çatışmalarda savaş suçunu işleyen failleri takip etme ve yargılama sorumluluğunu üstlenmektedir[127]. Özellikle de, genel bir siyaset ya da kapsamlı plan çerçevesinde ya da geniş bir alanı kapsayan bir operasyon çerçevesinde yapılan suçlardır. Fakat iç çatışma, kargaşa ve kaoslardan dolayı silahlı kavga ya da ortaya çıkabilecek çatışmalar uluslararası mahkeme tarafından istisna kabul edilmektedir[128].

V. ROMA STATÜSÜ'NDE ULUSLARARASI CEZA SORUMLULUĞU HÜKÜMLERİ

Bu kısımda Roma Statüsü'nde savaş suçunun ceza sorumluluğunun temeli ve Roma Statüsü'nün 25. Maddesi gereğince, savaş suçlarında bireysel ceza sorumluluğu kapsamından bahsedilmektedir.

A. Roma Statüsü'nde Savaş Suçunun Ceza Sorumluluğunun Temeli

Uluslararası ceza sorumluluğunun temeli uluslararası gayrimeşru fiiller sayılır. Uluslararası ceza sorumluluğunun istinat ettiği gayrimeşru işleri, bütün uluslararası toplumunun mahiyetine dokunan uluslararası yükümlülüğe bir ihlal konumuna gelebilir[129].

[125] https://barandogan.av.tr/blog/ceza-hukuku/savas-suclari.html, (23.06.2016).
[126] Hamed, s. 154.
[127] Uluslararası Ceza Mahkemesi Statüsü'nün 2. Maddesi.
[128] Aksar Yusuf. **Uluslararası Ceza Divanı ve Uluslararası Ceza Usul Hukuku**, 4. Baskı, Seçkin Yayınevi, Ankara, 2003, s. 88.
[129] Amör, s. 123.

Roma Statüsü'nde ceza sorumluluğunun anlamı, Roma Statüsü'nün 8. Maddesi'ne göre suça yol açan fiil ya da davranışlardan birinin yapılmasıdır[130]. Aşağıda bu maddenin içerdiği hükümler gereğinde savaş suçu oluşturan gayrimeşru fiiller şunlardır:

1. 1949 tarihli Cenevre Sözleşmesi'ne aykırı işlenen büyük ihlaller.
2. Uluslararası hukukun sabit çerçevesinde silahlı çatışmalarda geçerli olan örf ve hukuklara yapılan diğer tehlikeli ihlaller.
3. 1949 tarihli Dört Cenevre Sözleşmesi'nin müşterek 3. Maddesi'nde geçen hukuka şiddetli ihlaller.
4. Uluslararası hukukların sabit çerçevesinde uluslararası olmayan silahlı çatışmalar sırasında geçerli olan örf ve hukuklara yapılan diğer tehlikeli ihlallerdir.

Özet olarak da, Roma Statüsü sistemi, savaş suçunu oluşturan uluslararası gayrimeşru fiilleri ifade ederek, bu fiillerin işlenmesinde ceza sorumluluğunun ispatlanmasında önemli bir hukuki temel olduğunu görebiliriz[131].

B. Roma Statüsü'nün 25. Maddesi Gereğince, Savaş Suçlarında Bireysel Ceza Sorumluluğu Kapsamı

Roma Statüsü'nün 25. Maddesi'nde savaş suçundan ve diğer uluslararası suçlardan dolayı ceza sorumluluğunu sadece insan özgü olduğunu düzenlemesiyle birlikte, bu sorumluluğun ortaya çıkması ve gerçekleşmesinin şartlarını da detaylı bir şekilde açıklamaktadır[132]. Öte yandan bu sorumluluk, bireysel bir sorumluluktur, birinin savaşa katıldığı oranın ne kadar olursa olsun eğer fail, ortak, kışkırtıcı, emir veren ya da teşvik ettiriciyse sorumluluğu suça katıldığı kadar kendine yüklenir, ister tamamlanmış suç olsun isterse sadece suça teşebbüs etme olsun, hepsi ceza sorumluluğunun tiplerinden bir tiptir[133] ve hep bunları aşağıda incelemeye uğraşacağız:

---

[130] Hemmude, s. 96.
[131] Hamed, s. 111.
[132] Mansur, s. 77.
[133] Yeşvi Linda. **Uluslararası Ceza Mahkemesi ve İhtisası**, 1. Baskı, Dar-ül Sekafe, Amman, 2008, s. 157-158.

1. Özgün Faillik

Bu hususa Roma Statüsü'nün 25. Maddesi'nin 3/a fıkrası şöyle işaret etmiştir, "*Tek başına veya diğer bir şahsın cezai sorumluluğu olsun ya da olmasın, başka bir şahısla müştereken veya başka bir şahıs vasıtasıyla suç işlemesi halinde"*. Aynı zamanda bu fıkra iki tür failliğe işaret etmiştir:

1. Birinci fail özelliği, kişinin bireysel sıfatıyla suç işleme sorumluluğuyla ilgilidir, yani bir kişinin savaş suçunu oluşturan fiili işlediğinden dolayı sorumluluğu yüklenmektir, hatta bu suçun ilk düzenlenmesi aşamasında kendine diğer biri yardımı etmişse de sorumluluğu özgün fail yüklenir. Çünkü suçu hazırlama aşaması maddi unsurun kapsamına girmez[134].
2. İkinci fail özelliği, kişinin diğer biriyle beraber işlediği suç sorumluluğuyla ilgilidir. Diğer bir anlamda suçun işlendiği sırada özgün faille ile diğer bir özgün failin suça katkıda bulunması[135]. Bu durumda iki failin suça katkıları aynı sayılır, ve cezaları da aynıdır.

2. Dolaylı ve Müşterek Fail

25. Maddenin 3/a fıkrasında şöyle anılmıştır: *"Bu tüzüğe uygun olarak, Mahkeme'nin yargı yetkisine giren bir suçtan dolayı kişiler, aşağıdaki hallerde cezai sorumluluk taşır ve cezalandırabilir:*

a. *Tek başına veya diğer bir şahsın cezai sorumluluğu olsun ya da olmasın, başka bir şahısla müştereken veya başka bir şahıs vasıtasıyla suç işlemesi halinde ".*

Dolaylı fail ya da manevi fail denilen failin anlamı, 25. Maddenin 3/a fıkrasının metnine göre, bir kişinin bir sucun işlenmesinde suç işlemeye layık olmayan başka bir saf kişi ya da iyi niyetli kişiyi araç olarak kullanan ve onu iradesi dışında suça alet olarak kullanan kişidir[136]. Ancak bu fıkra hukuki açıdan eleştirilme konumundadır, çünkü bazı kanun yazarlara göre dolaylı failin ya da kişinin suça yol açan kışkırtıcı suçlu ve diğer kanun uzmanlarına göre özgün suçlu olduğunu ifade

[134] Mansur, s. 166.
[135] Yeşvi, s. 158.
[136] Şemseddin, s. 188.

etmektedir[137]. Ancak Roma Statüsü'nün aynı maddesi'nde, dolaylı failin ceza sorumluluğu ortaya çıktığında, dolaylı failin müşterek değil, özgün fail olacağını kabul etmektedir [138].

3. Bağlılık Kuralı

Bu hususa Roma Statüsü 25. Maddesi'nin 3/b,c fıkrasında işaret edilmiştir, fıkra metni şöyle ifade etmektedir : *"Bu tüzüğe uygun olarak, Mahkeme'nin yargı yetkisine giren bir suçtan dolayı kişiler, aşağıdaki hallerde cezai sorumluluk taşır ve cezalandırabilir:*

b. *Meydana gelen veya teşebbüs edilen böyle bir suçun işlenmesini emretmesi, teşvik etmesi veya suçun işlenmesine ikna etmesi halinde ;*
c. *Böyle bir suçun işlenmesini kolaylaştırmak amacıyla yardımda bulunması, suça kışkırtması, veya suçun işlenmesi için gerekli araçları temin etme dahil olmak üzere, suçun işlenmesine veya işlenmesine teşebbüs edilmesine yardımcı olması halinde".*

Aynı zamanda 25. Maddenin 3/b fıkrasında açıklandığına göre, suçun isterse teşebbüsünde ya da fiilen işlenmesinde, azmettirme, kışkırtma, emir verme eylemleri gibi suça yol açan herhangi bir katkıda bulunmak suça ortak olma şekillerindendir[139].. Ayrıca emir veren kişinin cezası ise, işlenen fiilin cezasından daha ağırdır[140]. Bu anlamda Roma Statüsü'nün 28. Maddesi'nde anılan devletlerin başkan ve sorumluların sorumluluğuyla ilgi konuda uyumludur, bu konuda devlet başkanıyla alt kademelerdeki memurların arasında olan bir ilişkidir[141].

Öte yandan 25. Maddenin 3/c fıkrasında, savaş suçuna ve diğer uluslararası suçlara katkıda bulunmanın diğer özelliklerini içermektedir. Bu özellikler de, suçun işlenmesini kolaylaştırmak için ister suçun işlendiğinde isterse teşebbüsünde, kışkırtma, destekleme ve yardım etme sıfatıyla katkıda bulanmaktır[142]. Ama

[137] Yeşvi, s. 160.
[138] Mansur, s. 67.
[139] Şemseddin, s. 191.
[140] Sıdki, s. 214.
[141] Atıyye, s. 146.
[142] Abdülkadir, s. 179.

kışkırtma eyleminin anlamıysa hukuki metinlerde, faili etkileyerek kendini bir suç işlemeye teşvik ettirmek şeklinde ifade edilir[143].

Genel olarak da suçun işlenmesine katkıda bulunma eylemi suçun işlenmesinde temel rol olabilir, böylece katkısı özgün katkı sayılabilerek, ya fail ya da suç ortağı olma anlamına gelir, ayrıca suçun işlenmesinde ikincil rol sahibi olabilir[144]. Böylece suça katkısının bağlılık katkısı olarak suça müdahale etmek de sayılır, ya da suça katkıda bulunan kişinin rolü, suça ne asıl ne de bağımlı, sadece failin zihninde suç fikrini yaratmakla sınırlı olabilir[145].

4. Suç İşlemek için Anlaşma

Roma Statüsü 25. Maddesinin 3/d fıkrasında suç işlemek için anlaşmayla ilgili şu düzenleme yer almaktadır: "*Bu tüzüğe uygun olarak, Mahkeme'nin yargı yetkisine giren bir suçtan dolayı kişiler, aşağıdaki hallerde cezai sorumluluk taşır ve cezalandırabilir:*

d. *Ortak bir amaçla hareket eden bir grup şahıs tarafından böyle bir suçun işlenmesi veya işlenmesine teşebbüs edilmesine herhangi bir şekilde katkıda bulunması halinde. Bu katkının kasten ve:*

1. *Eylemin veya amacın, Mahkemenin yargı yetkisi içerisinde bulunan bir suçun işlenmesini içerdiği durumda, grubun suç faaliyeti veya amacını daha da ilerletmek amacıyla yapılması halinde veya;*
2. *Grubun suç işleme niyetinin bilincinde olarak yapılmış olması halinde.*"

Ceza Kanunu, bu ceza katkısını suç işlemek için anlaşma suçu olarak bildirmektedir[146]. Bu suçun ceza suçlarından korunma altında olan toplum menfaatleri için yarattığı şiddetli tehlike nedeniyle, kanun bu suç işlemek için anlaşma suçlarını özgün suç özelliğini vermektedir[147]. Bunun neticesinde failleri ister suç işlesin ister işlenmesin cezalandırmaktadır[148]. Bu kesin hüküm, bir kaç hukuki

[143] Hicazi, s. 118.
[144] Ebu-Atıya, s. 123.
[145] Yeşvi, s. 158.
[146] El-Şeyha, s. 100.
[147] El-Mahzomi, s. 197.
[148] Hicazi, s. 125.

gerekçeye dayanmaktadır, bu itibarlardan en önemlisi, suç örgütlerinin kurulmasını engelleme ya da suç işleme maksadıyla yapılan anlaşmaları önlemektir[149].

Suç işlemek için anlaşma durumunu, ceza sorumluluğunu pekiştiren alanlara dahil edilmiştir, Roma Statüsü'nde 25. Maddenin 3/d fıkrasında söz konusu suç işlemek için anlaşmayla ilgili ilkeyi vurgulayarak bu suça kasten katkının yapılması, failin Uluslararası Ceza Mahkemesi nezdinde soruşturulmalıdır. Aynı zamanda bu madde, suç işlemek için anlaşmanın sağlanması için maddi ve manevi unsurların gerçekleşmesini şart koşmaktadır[150].

5. Suça Teşebbüs

Roma Statüsü sisteminde 25. Maddesi'nin 3/v fıkrasında, yargılama yetkisi altına giren savaş suçu ve diğer suçlara teşebbüs eylemlerine işaret ederek teşebbüsün ceza sorumluluğuyla ilgili olduğunu açıklamaktadır. Bu metinde şöyle açıklanmaktadır : *"Bu tüzüğe uygun olarak, Mahkeme'nin yargı yetkisine giren bir suçtan dolayı kişiler, aşağıdaki hallerde cezai sorumluluk taşır ve cezalandırabilir:*

v. Maddi adımlar atıp, suçun icrasını başlatacak eylemi yaparak, bir suçu işlemeye teşebbüse etme ancak suçun şahsın niyetinden bağımsız sebeple nedeniyle gerçekleşmemesi halinde. Ancak suçun işlemesinden vazgeçen veya suçun tamamlanmasını önleyen bir şahsın, suçun amacından tamamen ve kendi isteğiyle vazgeçmesi halinde, suçun işlenmesine teşebbüsten dolayı bu tüzüğe göre cezai açıdan sorumluluğu bulunmaz".

Savaş suçuna teşebbüsü etmenin tanımı ise, suçun maddi unsuru tamamlanmamasından dolayı eksik bir suçtur. Teşebbüs, suçlunun maddi unsurunun davranış öğesinin gerçekleşmesine rağmen neticeyi sağlayamamaktır[151].

Ama savaş suçuna ya da uluslararası diğer suçlara teşebbüs etme davranışının suç sayılma nedeniyse, teşebbüsün kanun gereğince korunan menfaatlere ve çıkarlara zarar verme tehlikesini taşıdığı durum olduğu anlamına gelmektedir[152]. Ancak 25. Maddenin 3/v fıkrasına göre savaş suçuna teşebbüste bulunan failin, suç amacından

[149] El-Şeyha, s. 101.
[150] Hicazi, s. 126.
[151] Ibid, s. 128.
[152] Hamed, s. 262.

isteğine bağlı olarak vazgeçmesi cezalandırılmamasını öngörmektedir, yani savaş suçu teşebbüsü durumunda olan failin iradesine bağlı bir sebep nedeniyle suçu tamamlamadan suçtan vazgeçerse uluslararası mahkeme gereğince yargılanmayarak iradesiyle suçu tamamlamaktan vazgeçmişse fail cezalandırılmaya maruz kalmayacaktır[153]. Öte yandan ceza hukukuna göre suçlunun cezalandırılmamasının sebebi ise, failin suç davranışına başlamadan ve suçun neticesi gerçekleşmeden suçtan vazgeçmeye teşvik etmektir, çünkü suçun gerçekleşmemesi toplum için cezanın gerçekleştirilmesinden daha çok karlıdır[154].

Uluslararası Ceza Mahkemesi'nin yetkisine giren bazı savaş suçu teşebbüsleri, failin suçtan vazgeçme isteğine bağlı olmasına rağmen cezalandırmasını engelleyemez. Bu da mahkeme tarafından teşebbüsün olasılığı gerçekleşmesinin tahmin edilemeyeceği durumda, örneğin Roma Statüsü 8. Maddesi'nin (2/b/12) ve (2/h/10) fıkralarında anılan metne göre " kimse hayatta kalmaz ilanı " sloganların ilan edilmesi durumunda, ister uluslararası silahlı çatışmalarda isterse uluslararası olmayan silahlı çatışmalarda, failler kovuşturulmaya maruz kalmaktadır[155].

VI. ULUSLARARASI CEZA SORUMLULUĞUNUN KALDIRAN SEBEPLER

Uluslararası Ceza Mahkkemesi Roma Statüsü sisteminde, ceza sorumluluğunun kaldırılma sebeplerini işaret etmektedir, ancak Roma Statüsü ceza sorumluluğunun kaldırılmasıyla ile mazeret sebeplerini açıkça düzenlememektedir. Bu sebeplerin hepsini 31. Maddesi'nde meşru müdafaa, akıl hastalığı, irade dışı ve ikrah durumlarında temsil edilen "Ceza Sorumluluğunun kaldırılması" başlığı altında açıklamaktadır[156].

Ceza sorumluluğunun kaldırılması ile mazeret sebepleri arasındaki apaçık farklılığa rağmen uluslararası mahkemenin bu konuda açıkladığı ifadesine göre suçlu cezalandırılmamalıdır[157]. Uluslararası Ceza Mahkemesi'nin bu konuyla ilgili işaret ettiği maddeyi anlamak için, biz (Meşru Müdafaa, akıl hastalığı, irade dışı ve ikrah

[153] Hamed, s. 262.
[154] Mansur, s. 75.
[155] Ibid, s. 75.
[156] Kahveci, s. 187.
[157] Ibid, s. 187.

durumları ile temsil edilen) Uluslararası Ceza Mahkemesi nezdinde ceza sorumluluk kaldırılması durumunu inceleceğiz.

A. Uluslararası Ceza Sorumluluğunun Kaldıran Şahsi Sebepler

Bu sebeplerin hepsini 31. Maddesi'nde delilik, zorunlu sarhoşluk ve ikrah durumlarında temsil edilen "Ceza Sorumluluğunun kaldırılması" başlığı altında açıklamaktadır. Ve şöyle inceleceğiz[158]:

1. Akıl Hastalığı

İşlediği fiilin anlam ve sonuçlarını algılayamayan veya davranışlarını yönlendirme yeteneği önemli derecede azalmış olan kişiye ceza verilmez, güvenlik tedbirlerine hükmolunur.

2. İrade Dışı

Geçici bir nedenle ya da irade dışı alınan alkol veya uyuşturucu madde etkisiyle, işlediği fiilin hukuki anlam ve sonuçlarını algılayamayan veya bu fiile ilgili olarak davranışlarını yönlendirme yeteneği önemli derecede azalmış olan kişiye ceza verilmez. Ancak irade olarak alınan alkol veya uyuşturucu madde etkisinde suç işleyen kişiye ceza verilir.

3. İkrah

Karşı koyamayacağı veya kurtulamayacağı cebir ve şiddet veya muhakkak ve ağır bir korkutma veya tehdit sonucu suç işleyen kimseye ceza verilmez. Bu gibi hâllerde cebir ve şiddet, korkutma ve tehdidi kullanan kişi suçun faili sayılır.

[158] Aslan, s. 172.

B. Pratik Özellikli İmtina Sebeplerinden Biri Olarak Meşru Müdafaa Durumu

Meşru savunma fiili hukuka aykırı olmaktan çıkarır ve suç olma özelliğini ortadan kaldırır [159]. Roma Statüsü de bu yönde yürüyerek, suçun ile ilgili fiilin suç özelliğini gideren ve işlenmesini haklı gösteren fiili durumların bulunabileceğini kabul eder 31. Maddesi'nde bazı durumları da kaydetmektedir. En önemlisi de meşru müdafaa durumudur. Bu durumu da UCM gereğince açıklayacağız.

1. Uluslararası Ceza Mahkemesi Sisteminde Meşru Müdafaa Kavramı

Meşru savunma tarihin çok eski dönemlerden bu yana hemen hemen tüm ceza yasalarında kabul edilen bir hukuka uygunluk nedenidir[160]. Bu konuda 5237 sayılı Türk Ceza Kanunundaki düzenleme kanunun 25/2'nci maddesinde yapılmıştır. Buna göre, "*Gerek kendisine gerek başkasına ait bir hakka yönelik olup, bilerek neden olmadığı ve başka suretle korunmak olanağı bulunmayan ağır ve muhakkak bir tehlikeden kurtulmak veya başkasını kurtarmak zorunluluğu ile ve tehlikenin ağırlığı ile konu ve kullanılan vasıta arasında orantı bulunmak koşulu ile işlenen fiillerden dolayı faile ceza verilmez*" denmektedir. Meşru savunma tanımı gereği haksız bir saldırıyı ve buna karşı mağdur tarafından yapılan meşru bir tepkiyi veya savunmayı içermektedir[161]. Türk ceza hukukunda olduğu gibi uluslararası örf ve adet hukukunda da uzunca bir süredir meşru savunmanın varlığı kabul edilmektedir[162]. UCD Statüsünün 31(1)(c) maddesindeki düzenleme uluslararası örf ve adet hukukunun bir yansıması olarak görülmektedir[163]. Sözkonusu fıkra hükmü, "*Kendisine ve başka bir şahsa veya eşyaya karşı yönelmiş bir tehlike ile orantılı bir şekilde; yakın ve haksız bir kuvvet kullanımına karşı kendini veya başkasını ya da savaş suçlarında hayati öneme haiz eşyayı veya askeri bir görevin yerine getirilmesinde önemli olan bir eşyayı savunmak için makul hareket etmesi halinde.*

[159] Hicazi, s. 239-242.
[160] Zafer Hamide. **Ceza Hukuku Genel Hükümler**, 4. Baskı, Seçkin Yayıncılık, İstanbul, 2015, s. 292.
[161] Akdoğan Can. **Uluslararası Ceza Divanı Statüsünde Savaş Suçları**, Doktora Tezi, Ankara, 2009, s. 428.
[162] Hafızoğulları Zeki. **Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler**, US-A Yayınları, Ankara, 2008, s. 237.
[163] Akdoğan, s. 428.

Askeri kuvvetler tarafından gerçekleştirilen savunma amaçlı bir harekata katılım, bu alt paragrafa göre cezai sorumluluğu kaldırmak için başlı başına bir neden oluşturmaz" şeklindedir. Bu düzenlemeye göre kaçınılmaz ve kanunsuz güç kullanımına karşı uygun savunma önlemleri alınabilecektir[164]. "UCD Statüsü'nün 31(1)(c) maddesi kapsamında, faile meşru savunma hakkı tanınması için dört şartın gerekli olduğu ortaya çıkmaktadır. Meşru savunma iddiasının ileri sürülebilmesi için fail, halen kaçınılmaz ve haksız bir saldırıya karşı orantılı ve makul bir tepki vermiş olmalıdır"[165]. Meşru savunma, karşı tepkinin, saldırıya uğrayan kişinin hayatını, vücut bütünlüğünü veya hareket özgürlüğünü ya da üçüncü bir kişiyi savunmak için bunları ihlal eden kişiye yöneltildiği taktirde kabul edilebilir olacaktır[166]. Bu tartışmalar esnasında savaş suçları komisyonu tarafından özellikle savaş suçlarında belli bazı mallara karşı da meşru savunmanın kabul edilmesi gerektiği ileri sürülmüştür[167]. Burada meşru savunmaya konu olan malların, "*bir kişinin ya da başka birinin yaşaması için hayati önem taşıması*" veya "*askeri bir görevin başarılması için hayati olması*", gerektiği kabul edilmektedir. Aksi taktirde mala karşı yapılan taarruzlar için meşru savunma mümkün olmayacaktır[168].

Meşru savunmadan söz edilebilmesi için gerekli şartların varlığı gerektirmektedir[169]. "Bu unsurlar haksız bir saldırı ve buna karşı yapılan savunmaya yönelik şartlardır. Haksız saldırıyla ilgili olarak bazı özellikler mevcut olmalıdır. Bunlar; her şeyden önce bir saldırı olmalıdır, saldırı bir hakka yönelmiş olmalıdır ve bu saldırı haksız olmalıdır"[170]. Savunmaya yönelik olarak ise, savunmanın zorunlu olması ve saldırı ile savunma arasında orantı bulunması olarak sayılabilir[171].

---

[164] Ibid, s. 428.
[165] Ibid, s. 428.
[166] Tezcan Erdem, Önok Murat. **Uluslararası Ceza Hukuku**, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2009, s. 475.
[167] Akdoğan, s. 432.
[168] Werle Gerhard. **Principles of International Criminal Law**, Cambridge University Press, Cambridge, 2005, s. 140.
[169] Koca Mahmut, Üzülmez İlhan. **Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler**, 8. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2015, s. 265.
[170] Akdoğan, s. 432.
[171] Özbek Veli, Kanbur Mehmet, Doğan Koray, Bacaksız Pınar, Tepe İlker. **Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler**, 6. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2015, s. 315-316.

Saldırıya yönelik unsurlar:

- Ortada bir saldırı olmalıdır

"Ortada bir kişinin kendisine veya üçüncü bir kişiye karşı bir saldırı olmalıdır. "Kendisi" ve "başkası" terimlerinden her halde gerçek kişilerin anlaşılması gerekmektedir. Kanun tüzel kişilerin suçun mağduru olabileceğini kabul etmiş, ancak bunların, suçun faili olabileceğini kabul etmemiştir"[172].

- Saldırı bir hakka yönelmiş olmalıdır

"Burada "bir haktan" maksat, belli bir hak değildir, herhangi bir haktır. Kanun, hak konusunda her hangi bir sınırlama getirmemiştir. Hak, hukuk kuralının, hukukça korunan bir değer veya menfaat üzerinde kişiye tanımış olduğu her çeşit tasarruf yetkisidir. Bu tasarruf yetkisi hukukça korunan maddi değerler üzerinde olabileceği gibi manevi değerler üzerinde de olur"[173]. Toroslu'ya göre mal varlığına yönelik saldırılar da haksız saldırıya sebebiyet verebilecektir[174].

- Saldırı haksız olmalıdır

"Haksızlıktan maksat, saldırının hukuka aykırı olmasıdır. Kanun saldırı fiilinin mutlaka bir suç olmasını istememiş, hukuka aykırı olmasını yeterli görmüştür. Hukuka aykırılık, bir özel hukuk kuralına aykırılık olabileceği gibi, bir kamu hukuku kuralına aykırılık da olabilir"[175].

Öte yandan bu noktada başka bir soru gündeme gelmektedir. Saldırıya uğrayanın kendi davranışı ile buna neden olması durumunda maruz kaldığı saldırının haksız olarak nitelendirilmesi meselesidir[176]. Aksine görüşler olmakla birlikte, böyle bir durumda dahi saldırıya uğrayan kişinin meşru savunma hakkının mevcut

[172] Hafızoğulları, s. 239.
[173] Ibid, s. 239.
[174] Toruslu, s. 146.
[175] Hafızoğulları, s. 240.
[176] Akdoğan, s. 434.

olduğunu kabul etmek gerekmektedir[177]. Herşeyden önce ceza sorumluluğunu ortadan kaldıran sebeplerin hepsinde kaçınılmaz ve haksız güç kullanımının bulunmasına gerek vardır[178]. "Burada bahsedilen güç değişik şekillerde ve derecelerde ortaya çıkabilir ve mutlaka fiziksel bir güç kullanımı manasına gelmemektedir. Halen ve gelecekte ortaya çıkabilecek ve fiziksel zarar doğuran tehditleri de bu kapsamda değerlendirmek gerekecektir"[179]. Ancak şunu ifade etmek gerekir ki, eğer tehlike savuşturulmuş ya da sona ermiş ise artık burada bir meşru savunmadan bahsedilemeyecektir[180].

- Saldırı mevcut olmalıdır

"Saldırı mevcut olmalıdır. Henüz gerçekleşmemiş bulunan veya gerçekleşmesi muhal olan bir saldırı, mevcut bir saldırı değildir. Geçmiş bir saldırı da mevcut bir saldırı sayılamaz. Öte yandan henüz gerçekleşmemiş olmasına rağmen gerçekleşmesine kesin gözüyle bakılan ya da sona ermesine rağmen tekrarına kesin gözüyle bakılan hallerde de halen mevcut bir saldırıdan söz edilebilir"[181].

Savunmaya ilişkin şartlar:

- Savunma zorunlu olmalıdır

"Haksız bir saldırıya uğrayan kişinin, saldırgana zarar vermeden bu saldırıdan kurtulmasının mümkün olmadığı hallerde savunmanın zorunlu olduğundan bahsedilmektedir. Zorunluluktan maksat savunma fiilinin saldırı fiilini karşılar durumda olmasıdır"[182]. Ancak bu zorunluluk hali içerisinde bulunulan ortamın şartlarına göre değişebilmektedir[183].

[177] Ibid, s. 434.
[178] Öztürk Bahri, Erdem Mustafa. **Uygulamalı Ceza Hukuku ve Güvenlik Tedbirleri Hukuku**, 15. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2015, s. 206.
[179] Akdoğan, s. 434.
[180] Ibid, s. 434.
[181] Ibid, s. 435.
[182] Hafızoğulları, s. 240.
[183] Ibid, s. 435.

- Savunma saldırı ile orantılı olmalıdır

"Meşru savunma haksız saldırıya uğrayan kişinin intikam duygularını tatmin aracı değildir. Meşru savunmanın bu niteliği, savunma ile saldırı fiilleri arasında bir oranlılık bulunmasını gerektirmiştir. Kanun, bunu, saldırıyı "orantılı biçimde defetmek" biçiminde ifade etmiştir"[184].

"Kanunun kabul ettiği orantılılık ilkesi soyut bir ilke değildir. Orantılı ya da oranlı olmaktan kast, saldırı ve savunma arasındaki bu dengenin her olayın gerçekleştiği şartlara göre ayrı ayrı değerlendirilmesi manasına gelmektedir. Meşru savunma sınırsız bir hakkın kullanımı değildir. Orantılı bir tepkiye ihtiyaç duymaktadır"[185].

Uluslararası Ceza Mahkemesi nezdinde mahkemenin yargı yetkisine giren savaş suçu ya da uluslararası herhangi bir suç işlendiği zaman, meşru müdafaanın ceza sorumluluğunun kaldırılması için yeterli sebeplerin olduğunu ifade etmektedir[186]. Roma Statüsü 31. Maddesi'nin 1/c fıkrasının metninde şöyle kaydedilmektedir: "*Bu tüzükte sağlanan cezai sorumluluk dışında tutulmaya ilişkin diğer esaslara ek olarak; bir şahıs, eylemi gerçekleştirdiği sırada aşağıdaki durumların mevcudiyeti halinde cezai sorumluluk taşımaz:*

- *Kendisine ve başka bir şahsa veya eşyaya karşı yönelmiş bir tehlike ile orantılı bir şekilde; yakın ve kanunsuz bir kuvvet kullanımına karşı kendini veya başkasını ya da savaş suçlarında hayati öneme haiz eşyayı veya askeri bir görevin yerine getirilmesinde önemli olan bir eşyayı savunmak için makul hareket etmesi halinde. Askeri kuvvetler tarafından gerçekleştirilen savunma amaçlı bir harekata katılım, bu alt paragrafa göre cezai sorumluluğu kaldırmak için başlı başına bir neden oluşturmaz".*

Aynı bu metne göre, Uluslararası Ceza Mahkemesi nezdinde savaş suçu ya da mahkeme yetkisine giren diğer uluslararası suç işlemekle suçlanan kişi kendisinden ceza sorumluluğunu kaldırmak için meşru müdafaa gerekçesini kullanma hakkına sahiptir[187].

---

[184] Hafızoğulları, s. 241.
[185] Toruslu, s. 147.
[186] Yeşvi, s. 195.
[187] Eser Albin. "Grounds for Excluding Criminal Responsibility", **ALUF**, Cilt: 31, Sayı: 537-554, 1999, ss.548.

Bu fıkradan yola çıkarak, meşru müdafaayı şöyle tanımlayabiliriz : meşru müdafaa genel hukuk ilkelerinin bir kişiye verdiği yasal bir haktır, yapılmak üzere olan yakın bir gayrimeşru saldırganlığı ya da mevcut saldırganlığın devamını önlemek için gereken kuvvet kullanmaktır. Aynı zamanda hukuka uygunluk sebeplerinden biri olan, herkese canı ya da malı saldırganlığa uğradığında kendini meşru müdafaa etmek için verilen bir yasal haktır, hatta ki bu saldırganlığı önlemek için başka bir suç işlense da ve bu saldırı davranıştan kurtulmak için kalan tek yol savaş suçu işlemekse bu suç davranışı hukuka uygun sayılmaktadır. Ancak 31/c Maddesi, aşağıdaki fıkralarda meşru müdafaa şartları belirlenmektedir[188].

1. Askeri bir görevi yerine getirmek için makul bir davranışla kendisini ya da başkasını ya da bekasına ya da başkasının bekasına gerekli olan mülkiyeti savunmaktır.
2. Yapılmak üzere olan yakın bir gayrimeşru kuvvete karşı kullanılan bir davranış olmalıdır.
3. Bu davranış tehlikenin şiddetiyle orantılı olmalıdır.

Böylece Uluslararası Ceza Mahkemesi sistemi meşru müdafaada bireysel teoriyi etmektedir, ama Birleşmiş Milletler Sözleşmesi'nin 51. Maddesi gibi[189], devletin meşru müdafaada bulunması konusundan iki sebepten bahsetmemiştir:

Birincisi: Uluslararası Ceza Mahkemesi'nde, uluslararası örf ve sözleşmelerde geçerli olan hükümler, uluslararası ceza sorumluluğu bireyler için kabul etmektedir, çünkü uluslararası hukuk fertlerin haklarını ve yükümlüklerini korumakta yükümlüdür.

İkincisi: Hatta geniş bir kapsamlı savaş çerçevesinde bir devlete saldırı yapıldığı sırada, karşılık veren devlet değil fertler tarafındandır, başka bir anlamda fertler meşru müdafaa hakkını kullanarak devletin adına hareket etmektedirler, bu nedenle Roma Statüsü sistemi 31. Maddesi'nde geçen bireylerin meşru müdafaa hakkı ile ilgili metini ve Birleşmiş Milletler Sözleşmesi'nin 51. Maddesi'nde geçen metne göre devletin kendisini meşru müdafaada bulunma hakkıyla ilgi olan metinler arasında çelişkili durum olmadığını göstermektedir[190].

[188] Hicazi, s. 243.
[189] Birleşmiş Milletler Sözleşmesinin 51. Maddesi.
[190] Hicazi, s. 239.

Böylece müdafaacının kendisinin ve başkasının mallarını müdafaa etme konusunda Uluslararası Ceza Mahkemesi'nin Roma Statüsü gereğince tanınması, ulusararası örfün kabul ettiği ve Birleşmiş Milletler Sözleşmesi'nin 51. Maddesi'nde geçen hükümlerle uyumluluk göstermektedir. Ancak Roma Statüsü sistemi bu konuyu biraz bağlı tutarak müdafaa eylemlerinin sadece gerçekleşmesi yakın olan gayrimeşru kuvvet kullanımına karşı olmasını şart koşmaktadır[191], ama fiilen gerçekleşen ve biten bir suça karşı yapılan meşru müdafaaya izin vermemektedir, ayrıca saldırı gerçekleştiğinde ve hala devam ettiği durumda meşru müdafaayı kabul etmektedir[192]. Aksine Birleşmiş Milletler Sözleşmesi'nin 51. Maddesi'nde ise gerçekleşen silahlı saldırıya karşı meşru müdafaa eylemlerini kullanmayı icap ettirerek, gerçekleşmesi olasılığı yakın bir silahlı saldırganlığa karşı müdafaayı kabul etmemektedir. Çünkü Roma Statüsü'ndeki itimat edilen " Olası Yakın Kuvvet Kullanımı" bu cümlenin anlamı da gerçekleşmesi yakın olan bir tehlike, olasılığı tahmin edilen bir tehdit saldırısı ya da bir olayın yapılmak üzere olacağı anlamına gelmektedir[193].

Yukarıda geçenlere dayanarak, önemli bir soru ortaya çıkmaktadır, İsrail bir işgal devleti olarak meşru müdafaa hakkını kullanarak işgal altındaki Filistin topraklarında Filistinlilere karşı silahlı kuvvet kullanmaya hakkı var mıdır ? ve Filistinlilerin işgal gücüne karşı kuvvet kullanmaları, İsrail'in meşru müdafaa hakkını ileri sürerek orantısız kuvvet kullanmasına yol açabilir mi?

İsrail'in işgali'ne bakıldığında, İsrail'in Gazze Şeridi'ne karşı yaptığı her operasyonda, meşru müdafaa hakkını bahane ederek kullanmaktadır. Aynı zamanda Gazze Şeridi'nden bazı Filistinli gruplar özellikle de silahlı direnişçiler tarafından fırlatılan füzeleri önlemek için savunmaktan başka seçenekleri olmadığı ileri sürülmektedir.

Ancak uluslararası hukuk ve sözleşmelerinin açık ve belirli bir şekilde İsrail'in gerçekleştirdiği saldırılara hak vermediklerini ve İsrail'in yasal savunma hakkını kullandığı iddiasını kabul etmemekle birlikte, Filistin'in Roma Statüsü sözleşmesi'ne taraf olması bu sözleşme çerçevesinde geçerli olan meşru müdafaa

[191] Sıdki, s. 270.
[192] Mahmut, s. 243-244.
[193] Şemseddin, s. 155.

hakkının ortaya çıkması anlamında büyük önem taşımaktadır[194]. Çünkü bu üyelik sayesinde Filistin topraklarının, İsrail'in iddiasına göre tartışmalı bir bölge olmadığını ve aslında Filistin topraklarının İsrail İşgali altında kalan topraklar olduğunu ispat edilmesine yol açmaktadır, yani İsrail'in bir İşgal devleti olduğu anlamına gelir, böylece İsrail'in Filistin'i işgal eden bir devlet nasıl meşru müdafaa durumda olabilir ki, aynı zamanda kendisi Filistin'i işgal eden bir devlettir? İşgalci konumundaki bir devletin Filistin halkının kendi kaderini kendi elleriyle tâyin etme haklarını engellemesi de hukuka aykırıdır.

Diğer yandan Gazze Şeridi bir devlet değil ,İsrail İşgali altında müstakil olmayan bir bölgedir, işgal kuvvetleri Gazze'nin içinden çıkarak etrafında yeniden konumlanmıştır. O günden beri İsrail Kuvvetlerinin onayı olmadan Gazze'ye giriş çıkış kapalıdır. Daha kötüsü, Gazze Şeridi yerinin göğünün, denizinin ve bütün alanları İsrail Makamları tarafından tam bir şekilde kontrol edilerek istilası altındadır[195].

Mantık akıl ve hukuk hepsi kesin bir şekilde teyit ediyor ki, İsrail'in Filistin topraklarını işgal ettiği sürece, işgalcilerin ateşi altında kalan Filistinliler, işgalcilere karşı direnme hakkına sahiptir. Direnişin meşruiyeti Birleşmiş Milletlerin Genel Kurulu tarafından yayınlanan birçok kararlarla vurgulanmaktadır. Kendi kaderini tayin hakkıyla ilgili 3236 sayılı Birleşmiş Milletler kararıdır[196]. Bu yüzden İsrail için meşru müdafaa hakkı şartları bulunmamaktadır. Aksine Filistinliler kendilerini meşru müdafaa haklarını kullanma durumundadırlar, çünkü İsrail'in kendisi saldırgan devlettir, silahlı kuvvetle Filistin topraklarını işgal edip büyük alanlarını da gasp ederek Yahudi yerleşim yerleri kurmaktadır. Aynı zamanda kendilerini bu topraklardan uzaklaşmaya mecbur eden 242 ve 338 sayılı Birleşmiş Milletlerinin kararlarını yerine getirmemektedir[197].

[194] El-Mahzomi, s. 180.
[195] Unicankara, "Filistin Meselesi ve Birleşmiş Milletler", http://www.unicankara.org.tr/filistin/3.html, (28.06.2016).
[196] http://www.unicankara.org.tr/filistin/3.html, (28.06.2016).
[197] http://www.unicankara.org.tr/filistin/3.html, (28.06.2016).

Başkalarının topraklarını işgal etmek, devamlı saldırganlığı temsil eder ve uluslararası hukuk kurallarına göre de barışa karşı bir suçtur[198]. Çatışmaların asıl sebebi, İsrail işgali ve bundan kaynaklanan insan hakları ihlalleridir. Bunun için Filistinliler işgale karşı kendilerini koruma amacıyla sürekli bir şekilde meşru müdafaa durumundadırlar[199]. Böylelikle uluslararası hukuk kuralları gereğince, Filistinlilerin kendi topraklarını kurtarmak ve gasp edilen haklarını geri almak için silahlı kuvvet dahil mevcut tüm imkan ve araçları kullanmaları hukuka uygundur. Roma Statüsü 31. Maddesi'nin (c) fıkrasında geçen meşru müdafaa şartlarıyla ilgili açıdan konuyu ele aldığımızda ve İsrail'in Gazze'ye karşı üç savaşta yaptığı saldırılara baktığımızda, İsrail'in tüm kırmızı çizgileri aştığını üstelik mantığı, aklı ve makulu dehşetli bir şekilde sarsan davranışları ve saldırılarının, meşru müdafaa hakkı şartlarına uyması mümkün değildir[200]. Çünkü İsrail'in gerçekleştirdiği saldırılar gerçekleşmesi yakın olan bir gayrimeşru kuvvete karşı değil, aynı zamanda savaş sırasında gösterdiği orantısız silahlı tepkisi tehlike derecesiyle orantılı değildir.

Böylece anlaşılıyor ki meşru müdafaa hakkının kullanılması, kendisini meşru davranışlarla savunmaya kalkan bir mazlum ulusa karşı yapılmaz. Çünkü bu hak uluslararası toplum tarafından açık bir şekilde Filistin ulusunun topraklarını İsrail işgalinden kurtarmak amacıyla yasal bir hak olarak Filistinlilere tanınmaktadır. 101, 271 ve 607 sayılı Birleşmiş Milletlerinin kararları bunu onaylamaktadır[201]. Üstelik uluslararası toplumu belirli ve kesin kararlarla İsrail'in Filistinlilere karşı orantısız silah kullanmasını yasaklayarak İsrail'in davranışlarını ve silahlı saldırılarını terör ve saldırı kapsamında kaydetmişlerdir[202]. Ayrıca İsrail'in davranışı ve yaptığı saldırıların Birleşmiş Milletlerin Sözleşmesine aykırı olduğunu bütün uluslararası hukuki toplumu tarafından açıklanmaktadır.

[198] Hak Derneği, "Uluslararası İnsani Hukuk Işığında Gazze Şeridi'ne İsrail Saldırısı" ,11.01.2009, http://www.achr.eu/art543.htm, (08.01.2016).
[199] El-Mahzomi, s. 183.
[200] Wadi Abdülhakim, "2014 Yılında Gazze Şeridi'ne Savaş Hukuki Neteliği" , 06.08.2014, http://www.amad.ps/ar/Details/36842, (15.01.2016).
[201] http://www.achr.eu/art543.htm, (08.01.2016).
[202] http://www.amad.ps/ar/Details/36842, (15.01.2016).

VII. SAVAŞ SUÇUNU DİĞER ULUSLARARASI SUÇLARDAN AYIRT ETME

Savaş suçları, saldırı suçu, insanlığa karşı suçlar ve soykırım suçları, bunların hepsinin kavramları derin bir şekilde birbirine girişmiş uluslararası suçlardır. Bu yüzden bu savaş suçlarını birbirinden ayır edilmesi gerekmektedir.

A. Savaş Suçu ile Saldırı Suçu Arasındaki Farklar

Savaş suçu ile saldırı suçunu ayırmak çok zordur. Saldırı suçu gerek tanım gerekse de faillerin yargılanabilmesi açısından oldukça muğlak bir kategoriyi oluşturmaktadır[203]. Yıllardır süren yoğun çalışmalara rağmen neyin saldırı suçu olarak tanımlanabileceği konusunda bir görüş birliğine varılmış değildir[204]. Saldırı suçu, hukuk, adalet ve insanlığın temel değerlerine aykırı bir nitelik taşımaktadır[205]. Ancak tüm bu görüşlere rağmen devletler hukukunda saldırının yasaklanmasına ve bunun suç sayılmasına yönelik çalışmalar uzunca bir süre netice vermemiştir[206]. "Tanım eksikliği doğal olarak bu suçun faillerinin kovuşturulmasını da neredeyse imkansız hale getirmektedir. Bundan daha önemlisi ise şu ana kadar yapılan hukuki teşebbüslerde bu suçun faili olarak devletin mi yoksa bireylerin mi kovuşturulması gerektiği tam olarak anlaşılamamaktadır"[207].

"Bununla birlikte bu suç ile ilgili olarak bireysel sorumluluğun 1. Dünya Savaşı sırasında bile tanındığı görülmektedir. Savaş sırasında işlenen uluslararası suçların belgelenmesi amacı ile 1919 Paris Konferansı sırasında oluşturulan bir komisyonun görevlerinden birisi de savaşın sorumlularını tespit etmekti"[208].

Ancak saldırı suçu ile ilgili bu karmaşaya rağmen UCM'yi kuran Roma Statüsü saldırı suçunu mahkeme tarafından kovuşturulabilir bir suç olarak göstermektedir[209].

---

[203] Çakmak Cenap. **İsrail'in Gazze Saldırısında İşlenen Uluslararası Suçlar ve Uluslararası Yargı İmkanı**, Cilt: 4, Sayı: 1, 2009, ss.63.
[204] Yücel Acer, **Uluslararası Hukukta Saldırı Suçu**, Ankara, 2004, s. 152.
[205] Azarkan, s. 107.
[206] Akdoğan, s. 117.
[207] Çakmak, s. 64.
[208] Ibid, s. 64.
[209] Roma Statüsü m. 5/1/d.

"Ancak mahkemenin yargı yetkisine giren diğer suçların soykırım suçu, insanlığa karşı suçlar ve savaş suçları detaylı tanımları Statü'de yer alırken saldırı suçu tanımsız bırakılmıştır. Daha da önemlisi, usulüne uygun olarak kabul edilmiş bir tanımı yapılıncaya kadar Mahkeme saldırı suçu ile ilgili yargı yetkisini kullanamayacaktır"[210].

"Ancak 'Tarihsel' sıfatı belki olur olmaz yerlerde kullanılır oldu, ama Kampala'da yapılan Roma Statüsü'nün Birinci Gözden Geçirme Konferansı'nda saldırganlık suçuna ilişkin öneri paketinin 11 Haziran 2010 tarihinde kabul edilmesi 'tarihsel' sıfatını gerçekten hakediyor"[211]. Kampala Konferansı sonucunda alınan 6 Sayılı Karar ile Statü'ye eklenen 8 bis maddesinde, saldırı suçu tanımlanmış ve unsurlarına yer verilmiştir. Söz konusu maddeye göre:

"*Bu Statü'nün amacı bakımından "saldırı suçu", bir devletin siyasi veya askeri eylemlerini etkili biçimde kontrol edebilme veya yönetebilme konumunda bulunan bir kimse tarafından, karakteri, ağırlığı ve boyutu itibariyle Birleşmiş Milletler Şartı'nı açıkça ihlal eden bir saldırı fiilinin planlanması, hazırlanması, başlatılması veya icrasını ifade eder*"[212].

"Uluslararası Ceza Mahkemesi Statüsü'nün 8bis maddesine göre, saldırı suçunun tanımına ilişkin metin, planlanma, hazırlanma, başlatma veya icra aşamalarından oluşmaktadır. Ayrıca saldırı suçu tanımında bir kimseden bahsedilirken, saldırı fiilinin tanımında bir devlet tarafından gerçekleştirilen fiilden bahsedilmektedir. Bu nedenle, Mahkeme'nin yargı yetkisindeki diğer suçlardan farklı olarak saldırı suçunun bireysel olarak işlenmesi imkânsızdır"[213]. *"Saldırı suçu, yalnızca bir lider tarafından işlenebilecek "liderlik suçu" olarak ifade edilmektedir. Çünkü saldırı suçu tanımlanırken, "…devletin askeri ve siyasi eylemlerini etkili biçimde kontrol edebilme veya yönetebilme konumunda bulunan bir kimse tarafından…" işlenebileceği özellikle belirtilmiştir"*[214]. "Dolayısıyla, sıradan askerlerin bu tanımın kapsamına dâhil edilmesi mümkün değildir. Bu bağlamda, Mahkeme'nin yargılama yetkisinin bulunduğu diğer suçlardan farklı

---

[210] Roma Statüsü m. 5/2.

[211] Claus Kreß, Leonie von Holtzendorff . "Saldırganlık Suçunda Kampala Uzlaşması", Çev.: Erözden Ozan, Küresel Bakış, Cilt:1, Sayı:2, 2011, ss. 13.

[212] Kaya İbrahim. **Uluslararası Hukukta Temel Belgeler**, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2013, s. 412-414.

[213] Trahan Jennifer. "The Rome Statute's Amendment on the Crime of Aggession: Negotiations at the Kampala Review Conference", **International Criminal Law Review**, No: 11, 2011, pp. 49-104.

[214] Sayapin Sergey. **The Crime of Aggression in International Law Historical Development Comparative Analysis and Present State**, The Hague: Asser Press, Lonon, 2014, s. 259.

olarak, cumhurbaşkanı, başbakan, savunma bakanı ve general komutanlar gibi üst düzey askeri liderler hakkında dava açılabilecektir"[215].

"Ayrıca Statü'de, saldırı suçu tanımının BM Şartı'nda yer alan ilgili maddelerle uyum içinde olması gerektiğine dikkat çekilmiştir. BM şartı, BM Güvenlik Konseyi'ne bir saldırı fiilinin olup olmadığını tespit etme yetkisi tanımaktadır"[216]. Eğer Konsey, bir saldırı fiilinin varlığını tespit ederse, barış ve güvenliği tesis etme adına gerekli önlemleri alma hak ve yetkisine de sahiptir[217]. *"Gazze örneğinde bir saldırı suçunun işlenip işlenmediğini söylemek o kadar kolay değildir. Her şeyden önce böyle bir sonuca varmak İsrail'in işgalci statüsünün devam edip etmediğine bağlıdır. İsrail ordusunun 2005 yılında Gazze'den çekilmesinin işgalci güç statüsünün sona erdiği anlamına geldiği görüşüne karşın, söz konusu çekilme sonrasında bile devam eden İsrail ablukası, Gazze üzerindeki askeri baskı ve özellikle sınırların kontrol altında tutulması gibi somut örnekleri göz önünde bulunduran bazı uluslararası hukukçulara göre İsrail halen Gazze'de işgalci güçtür"*[218]. Nitekim Falk raporu da bu ikinci görüşü benimsemektedir[219].

Sonuçta diyebiliriz ki, saldırı suçu ile savaş suçu ayırt edemeyiz, çünkü saldırı suçu, Statüde yer almasına rağmen bugüne değin tanımı ve unsurları yapılmayan yegâne suçtur[220]. Ancak saldırı suçu tanımlamak için nihai uzlaşma, tüm eksikleri ve karmaşıklıklarına rağmen, uluslararası hukukun gelişiminde bir kilometre taşı oluşturuyor[221]. Taraf Devletler ve UCM'yi destekleyen sivil toplum kuruluşları varılan bu uzlaşmanın arkasında durmalı ve UCM'nin yargı yetkisini 1 Ocak 2017'den itibaren işler kılma kararlılıklarını hiçbir kuşkuya yer bırakmayacak biçimde ortaya koymalılar[222]. UCM, o gün gelene dek önündeki bu yeni zorlu göreve hazırlanmalı. Mahkeme, yargı yetkisini saldırganlık suçu söz konusu olduğunda da

---

[215] Scharf Michael. "Universal Jurisdiction and the Crime of Aggression", **Harvard Internaitonal Law Journal**, Vol: 53, No: 2, Summer 2012, pp. 358-388.
[216] Birleşmiş Milletler Statüsü'nün 39. Maddesi.
[217] Birleşmiş Milletler Statüsü'nün 41-42. Maddeleri..
[218] Çakmak, s. 64.
[219] Falk Richard."Report of the Special Rapporteur on the situation of human rights in the Palestinian territories occupied since 1967", **Orijinal metin American Journal of International Law dergisinin**, Vol : 14, No: 1, 1999, pp. 201-215.
[220] Akdoğan, s. 130.
[221] Kreß, s. 65.
[222] Ibid, s. 65.

diğer suçlarda olduğu kadar az siyasileşmiş şekilde kullanmaya muktedir olduğunu gösterme imkânına kavuşacak[223].

B. Savaş Suçu ile İnsanlığa Karşı Suçların Farklılığı

Savaş suçu ile insanlığa karşı suçları birbirinden ayırt edebilmek için önce insanlığa karşı suçları tanımlamamız gerekmektedir. Çünkü insanlığa karşı suçların kavramını anlayabildiğimizden sonra her iki tür suçun arasındaki benzerlik ya da farklılığı sonuç olarak elde edebilmemiz mümkün olabilir.

1. İnsanlığa Karşı Suçların Tanımı

Uluslararası en tehlikeli suçlardan biri olarak sayılmaktadır[224]. İnsanlığın örf ve haklarına tehlikeli bir ihlaldir. Bazı hukukçulara göre, uluslararası ceza kanununda insanlığa karşı suçlarının tabiri ve kaydedilen kavramı nispeten yenidir, çünkü insanlığa karşı suç terimi Birinci Dünya Savaşından sonra insan haklarına karşı işlenen suçları karşılamak üzere kullanılmıştır[225].

İkinci Dünya Savaşından sonra, Alman güçlerinin insan haklarını şiddetli ihlalleri neticesinde ortaya çıkan felaketler nedeniyle, insanlığa karşı yapılan davranış ve suçlara önem gösterilmiştir[226]. Bunun için uluslararası hukuk ve yargı mahkemeleri ve örgütler tarafından insana karşı suçlar tanımlanmaya çalışılmıştır. Bazı hukukçular da insana karşı suçu şöyle tanımlamıştır: " Genel hukuka karşı suçlardan bir uluslararası suçtur. Uluslararası hukuk gereğince, cins ya da ırk ya da siyasi ya da dini sebeplerden dolayı bir devletin ya da devlet adamlarının bir kişiye ya da kişilere karşı hayatlarına, özgürlüklerine ya da haklarına zarar vermek amacıyla işlenen davranış ve suçlardır[227]".

Ayrıca Eski Yugoslavya Mahkemesi'nin Statüsü'nün 5. Maddesi'nde insanlığa karşı suçları şöyle tanımlamıştır: *" Uluslararası Mahkemesi gereğince, aşağıda geçen suçların uluslararası ya da uluslararası olmayan silahlı çatışmalar*

[223] Ibid, s. 65.
[224] Abdülkadir, s. 170.
[225] Ibid, s. 170.
[226] El-Mesdi, s. 72-73.
[227] Atıyye, s. 169.

sırasında sivillere karşı işlenen suçlarda, uluslararası mahkeme yargı yetkisinin altına giren bütün kişileri yargılama hakkına sahiptir:

a – kasten öldürme, b- soykırım eylemleri yapma, c- köleleştirme, ç- sürgüne gönderme, d- işkence yapma ve hapsetme, e- tecavüz etme, f- siyasi, ırksal ve dini açısından zulm etme, g- diğer insanlığa karşı yapılan fiiller"[228].

Uluslararas Daimi Ceza Mahkemesi'nin 07. Maddesi'nin metninde insanlığa karşı suçlar konusuyla ilgili kaydedilen şartlar, Ruanda Mahkemesi ile aynı şartları içermektedir, metninde şöyle gelmiştir: *"Bu temel sisteme göre, aşağıdaki fiillerden herhangi bir fiil geniş çaplı bir saldırıda, sivil toplumun bir kesimine karşı bir plân doğrultusunda sistemli olarak işlenmesi halinde, insanlığa karşı suç sayılmaktadır"*, sonra bu durumlarda işlenmesi suç olan fiilleri sayarak, insanlığa karşı suçların maddi unsurunu oluşturan fiillerine ilaveten ırksal ayrımcılık, zoraki kayıplar ve diğer insanlığa karşı fiilleri de içermektedir[229].

2. Savaş Suçu ile İnsanlığa Karşı Suçlar Arasındaki Benzerlik ve Farklılıklar

Uluslararası Ceza Mahkemesi sisteminin 7. Maddesi'nde, insanlığa karşı suçların silahlı çatışmada işlenmesini şart koşmamaktadır. Sonra sivil nüfusun, diktatör rejimler tarafından yapılan zulüm ve zorbalığa karşı korunulmalarına tekit ederek, bu suçların barış zamanında da işlenebileceğine işaret etmiştir[230].

- Savaş suçları, sadece savaş sırasında işlenebilir, ama insanlığa karşı suçlar savaş aynı zamanda barış sırasında da işlenebilir. Roma Statüsü 7. Maddesi'nin 1. Fıkrasında, insanlığa karsı suçların sivil nüfusa karşı savaş sırasında ve barış sırasında da aynı bir şekilde işlenebilmesine de tekit etmiştir[231].

[228] Eski Yugoslavya Mahkemesi'nin Statüsü'nün 5. Maddesi.
[229] Ibid, s. 170.
[230] Hasan Saeed. **Uluslararası Ceza Mahkemesi, Mahkemenin kuruluşu, Sistemi, Yargı ve Yasama İhtisası ve Uluslararası Çağdaş ve Yeni Ceza Yargısının Uygulanması**, 2. Baskı, Darül Nahda el-Arabiye, Kahire, 2004, s. 240.
[231] Hicazi, s. 471.

- Savaş suçunu ve insanlığa karşı suçları oluşturan fiiller her iki suçta da aynısıdır, ancak iki suçu birbirinden ayıran şey genel kural olarak suç işleme "saikidir"[232], savaş suçunun manevi unsurunun ortaya çıkması için bilme ve isteme öğelerine istinat eden genel kastın olmasıdır. Ama insanlığa karşı suçun manevi unsurunun ortaya çıkması için genel kastın bulunmasının yanı sıra bir özel kastın da bulunması gerekmektedir[233]. Toplumun bir kesiminin fertleri arasında birliği sağlayan (din, ırk, siyaset .....vs) belirgin unsurları hedef alma gayesi, özel kastın temsilidir[234].

C. Savaş Sucu ile Soykırım Suçunu Birbirinden Ayırt Etme

İnsanlığa karşı suçlar, dil, din ya da ırk bağıyla birleşen bir grup insana zulm edilmelerini varsaymaktır[235]. Bu suçtan soykırım suçu yaklaşmaktadır. Soykırım suçunun insanlığa karşı suçlardan farklı olduğu itibarıyla, savaş suçundan da farklıdır.

1. Soykırım Suçunun Tanımı

İnsan ırkını yok etme suçu, insanlık ırkını tehdit eden en tehlikeli bir suçtur. Tehlikeliliği de insanın en değerli varlığı olan hayatı, sağlığı ve haysiyetini tehdit etmesidir[236]. Bu suçun en şiddetli tehlikesi ise tehdidi sadece fertlere karşı değil bütün insan topluluklarına kast etme suretiyle ortaya çıkan feci davranışlardır[237]. Soykırım suçunun birkaç özellik ve sıfatı da bulunmaktadır, bunlar maddi soykırım, biyolojik ya da kültürel özellik taşıyan soykırım suçlardır[238].

Maddi soykırım hayata ya da sağlığa karşı bir saldırıdır, biyolojik soykırım kısırlaştırma ve zorla kürtaj yaptırma yoluyla bir topluluğun neslini kesme ve

[232] Abdülkadir, s. 171.
[233] Ibid, s. 171.
[234] Amör, s. 246.
[235] El-Lemsavi, s. 312.
[236] Kahveci, s. 127.
[237] Ibid, s. 127.
[238] Şemseddin, s. 160.

doğrudan doğruya doğup çoğalmalarını engelleme, kültürel soykırım ise bir toplumu dilinden ya da kültüründen yoksun etme eylemidir[239].

Uluslararası Ceza Mahkemesi ise, Roma Statüsü'nün 5. Maddesi'ne göre soykırım suçu Uluslararası Ceza Mahkemesi'nin yargı yetkisi altına giren suçların başıdır, 6. Maddesi'nin de metnini bu suçu tanımlamaktadır. Bu tanım 1948 tarihli soykırım suçunu engellenmesi ve cezalandırmasıyla ilgili sözleşmede bu suça verilen aynı tanımdır. Bu suç savaş sırasında veya barış sırasında devleti temsil eden kişiler ya da başka kişiler tarafından işlenebilir[240]. Soykırım suçu bir dini ya da ırk ya da milliyet ya da etnik topluluğu tamamen ya da kısmen, aşağıda geçen beş fiilden birini yaparak katletme ya da yok etme anlamına gelir, beş suç davranışları şunlardır: topluluğun fertlerini kasten öldürmek, topluluğun fertlerinin vücut ve psikolojilerine şiddetli bir şekilde zarar vermek, kasıtlı bir şekilde bir topluluğun hayatlarını tamamen ya da kısmen yok edebilecek bir yaşam şartı altına zorla koymak, bir topluluğun kasıtlı bir tedbirle doğurup çoğalmalarını engellemek, çocukları zorla bir başka bir topluluğa aktarmaktır[241]. Bu tanım aynı Eski Yugoslavya Mahkemesi'nde geçmektedir[242].

2. Soykırım Suçu ile Savaş Suçu Arasındaki Farklılık ve Benzerlikler

Yukarıda geçen soykırım suçunun tanımı yoluyla, kendisiyle savaş suçunu aşağıdakilerde özetleyebiliriz:

- Soykırım suçu hem savaş sırasında hem de barış sırasında gerçekleşir, savaş suçu ise sadece savaş sırasında ortaya çıkar. Çünkü bir ırkı yok etme eylemlerinin işlendiği zaman göze alınmadan cezalandırılması gerekir[243].
- Savaş suçu ile soykırım suçu kast öğesiyle birbirinden ayrılır[244], burada anlatılan kast da; kastın iki suretidir, genel kast ve özel kasttır. Genel kast (manevi unsurları ile bilme ve isteme) suçlunun eyleminde bulunsa dahi suç

[239] El-Şeyha, s. 166.
[240] Şemseddin, s. 161.
[241] Hasan, s. 174-175.
[242] Ibid, s. 174-175.
[243] Atıyye, s. 149.
[244] Kahveci, s. 137.

soykırım suçu sayılmamaktadır, ama bunların yanı sıra bir suçta özel kast da (yok etme kastı) bulunursa o suç soykırım suçu sayılmaktadır[245].

Soykırım suçunu işleyen fail davranışının bir etnik ya da ırk ya da milliyet gruplarının fertlerine karşı işlenen öldürme suçu ya da vücutlarına şiddetli bir şekilde dokunma ya da şiddetli bir yaşam şartı altında yaşamaya zorlama eylemi ya da doğurup çoğalmalarını engelleme ya da on sekiz yaşından küçük çocuklarını başka bir topluluğa zorla aktarma eylemlerini içerdiğini bilmelidir. Aynı zamanda bu davranış neticesinde bir grubun tamamen ya da kısmen yok edilmesine yol açtığını biliyor olmalıdır[246].

Ancak savaş suçu özel kastın bulunmasını gerektirmez, sadece suçlunun yaptığı fiilin suç oluşturduğunu bilmesiyle birlikte iradesinin de bu fiili işlemeye ya da neticeye yöneldiği konuları temsil eden genel kastla yetinmektedir[247]. Böylece diyebiliriz ki, soykırım suçunda yok etme kastıyla temsil edilen özel unsurun bulunmadığında, suçun şart ve unsurlarına göre ya savaş suçu ya da insanlığa karşı bir suç olabilir[248].

- Üstelik soykırım suçları devlet tarafından da işlenebilir, başka bir ülkenin vatandaşlarına karşı aynı zamanda kendi vatandaşlarına karşı da işlenmesi mümkün olabilir. İki durumda da suç gerçekleşir[249], devletin soykırım davranışını kendi vatandaşlarına yönelttiği sırada bu durum devletin iç işleri durumdan çıkacak uluslararası mahkeme yetkisine girerek bir uluslararası meseleye dönüşür. Savaş suçuları da devletin kendi vatandaşlarına karşı ve düşman devletin vatandaşlarına karşı işlenmektedir.
- Savaş suçu devlet sorumluları tarafından işlenir, ama soykırım suçlarında bu şart değildir, devlet sorumluları ya da bireyler tarafından işlenebilir[250].

[245] El-Mesdi, s. 69.
[246] Kahveci, s. 137.
[247] Kahveci, s. 137.
[248] Hamed, s. 334.
[249] Atıyye, s. 150.
[250] Mahmut, s. 412.

İKİNCİ BÖLÜM
ULUSLARARASI CEZA MAHKEMESİ VE GAZZE'DE İŞLENEN ULUSLARARASI SUÇLARIN YARGILANMASI

I. ULUSLARARASI CEZA MAHKEMESİ'NİN, ROMA STATÜSÜ'NDE TARAF OLMAYAN İSRAİL DEVLETİNİN SAVAŞ SUÇLARI KARŞISINDA YETKİSİ

Roma Statüsü'nde taraf olmayan İsrail'in, yaptığı savaş suçlarıyla ilgili Uluslararası Ceza Mahkemesi'nin yargı yetki alanları nereye ulaşabilir ?

Savaş suçunun özellikleri, unsurları, kendisiyle başka suçların arasındaki olan farklılıklar açıklandıktan sonra, Roma Statüsü'ne göre İsrail'in Gazze şeridi'nde Filistinlilere karşı yaptığı suçları belirlemeliyiz. Üstelik çalışmamızın temel konusu olarak, İsrail Gazze'ye karşı savaş suçu işledi mi? Uluslararası Ceza Mahkemesi nezdinde İsrail işgalinin sorumluları yargılanabilir mi?

A. 2008, 2012 ve 2014 Yıllarında Gazze Şeridi'ne İsrail'in İşlediği Saldırılar

1907 tarihli Lahey sözleşmesi'nin kavramı çerçevesine göre ve 1949 tarihli dördüncü Cenevre Sözleşmesi gereğince, Filistin toprakları 5 Haziran 1967 tarihinden sonra İsrail Kuvvetlerinin işgali altında kalan işgal altında olan alanlardan sayılmaktadır[251], üstelik Birleşmiş Milletler Genel Kurulundan ve Güvenlik Konseyi'nden yayınlanan onlarca kararlarda Filistin topraklarının İşgal bölge olduğuna dair çok sayıda açıklamalar ve uluslararası kararlar çıkarılmıştır[252]. 242 ve 338 sayılı Birleşmiş Milletler kararlarıdır[253].

Böylece Gazze Bölgesi'nin işgal altında olduğundan dolayı, Filistinlilerin işgal devleti olan İsrail'le ilişkileri, işgal altında olan topraklarla ilgili uluslararası bu hususta hukuk ve insan haklarını düzenleyen kanunları uygulanmaktadır,

[251] http://www.achr.eu/art543.htm, (08.01.2016).
[252] http://www.achr.eu/art543.htm, (08.01.2016).
[253] http://www.unicankara.org.tr/filistin/3.html, (28.06.2016).

Uluslararası İnsancıl Hukuk kurallarına uymakla birlikte İşgalci devlet ise, 1949 tarihli Cenevre Sözleşmesi'nin ve 1907 tarihli Lahey Sözleşmesi'nin kurallarını yerine getirmeye yükümlüdür[254]. İlaveten işgali düzenleyen ve uygulanması gerekli olan diğer hukuk ve kuralların İsrail tarafından gerekli bir şekilde yerine getirmelidir[255].

2008, 2012 ve 2014 yıllarında İsrail'in Gazze Şeridi'ne karşı işlediği suçlardan bahsedilir ise, İsrail'in Uluslararası Ceza Mahkemesi yetksi altına giren saldırı suçları, savaş suçu, soykırım suçları ve insanlığa karşı suçlar ve diğer uluslararası suçların hepsini işlediğini görürüz. Ancak biz sadece çalışma konumuz olarak Roma Statüsü gereğince İsrail'in Gazze Şeridi'ne yaptığı üç saldırı srasında işlediği savaş suçları ve suça yol açan davranışlarını detaylı bir şekilde ele alacağız. Üstelik diğer suçları da özet bir şekilde gözden geçireceğiz.

1. 2008, 2012 ve 2014 Savaşları

1948 yılından sonra gasp edilmiş Filistin toprakları üzerinde silahlı saldırılarıyla ve zorla inşa edilen İsrail Devleti, o zamandan bu yana da İşgalci gücün Arap ve Filistin topraklarında işlediği savaş suçları çoğalmıştır, Siyonizm akımı planına göre Filistin topraklarında bağımsız bir yahudi varlığı kurma ve yerleşim yerleri oluşturma amacıyla işgal altında olan Filistinlileri şiddetli ve orantısız güç kullanarak kendilerini haklı topraklarından göndermek için ve bunun uğruna her türlü savaş suçlarını işlemiştir[256].

İsrail halen Filistin topraklarında Filistinlilere karşı savaş suçu işlemektedir, hatta Uluslararası Ceza Mahkemesi kurulduktan sonra İsrail'in Uluslararası İnsancıl Hukuku ihlali devamlı bir şekilde sürmektedir. Bu ihlallerden İsrail'in 2008 yılında 22 gün boyunca Gazze Şeridi'ne yaptığı savaştır. Bu savaşta İsrail, 1949 tarihli Cenevre Sözleşmesi'nde kınanan ve Roma Statüsü 8. Maddesi'nde yer alan savaş suçlarından sayısız savaş suçları işlemiştir.

[254] El-Mahzomi, s. 458.
[255] http://www.achr.eu/art543.htm, (08.01.2016).
[256] http://www.amad.ps/ar/Details/36842, (15.01.2016).

Bu savaş Haziran 2008 tarihinde, Mısır'ın himayesi altında, İsrail ile İslam Direniş Hareketi Hamas arasında yapılan altı aylık ateşkes anlaşması sonucunda ortaya çıkan bir savaştır[257]. Ateşkes ihlali İsrail tarafından yapılmıştır, çünkü ateşkes anlaşmasına göre İsrail'in Gazze Şeridi'ne karşı uyguladığı ambargoyu kaldırmalı idi, ama İşgalci İsrail devleti ambargoyu kaldırmayarak kendine düşen yükümlülüğü yerine getirmemiştir[258]. Bundan dolayı Hamas Hareketi ateşkesin uzatılmasını kabul etmemiştir. Ayrıca İsrail'in bu savaştan diğer bir hedefi daha vardır, o da Hamas Hareketinin askeri gücünü zayıflatmaya uğraşmaktır. Çünkü kendi İsrailli sorumlularının ifadelerine göre, Hamas Hareketi askeri gücünün işgal devleti İsrail'e karşı büyük bir tehlike oluşturduğunu ve İsrail'in varlığına tehdit olmaya başladığını açıklamışlardır[259].

Bu savaş 27.12.2008 - 17.01.2009 tarihi arasında 22 gün boyunca sürmüştür. İsrail'in askeri hava uçakları, ağır füzelerle Gazze'nin Bütün kurum ve alanlarını bombardıman altına almıştır. Öte yandan İsrail Kara Kuvvetleri askeri tanklarla Gazze Bölgesi'nin her yerine geçerek, sivil kurumlarını, sivil evleri, sivilleri ve sağlık ekiplerini bombalamaya başlamıştır. Ayrıca İsrail Deniz Kuvvetleri savaş gemileriyle Gazze'yi bombardıman altına almaya başlamışlardır. İsrail İşgal gücünün Gazze'ye başlattığı bu hava, kara ve deniz saldırılarda 1350 Filistinli şehit düşüp, 440'ı ağır, 5500 kişi yaralanmıştır. Üstelik yüzlerce insan organlarını kaybederek kalıcı sakatlığa uğramışlardır[260].

Uluslararası sivil toplum örgütleri ve diğer uluslararası ve yerel hukuki örgütler tarafından yapılan istatistiklere göre şehitlerin aileleri kötü durumda oldukları ve yardım ve bakıma ihtiyaç duyduklarını, 5400 yaralının bulunduğu bunların yardım ve rehabilitasyona ihtiyaç duyduklarını, toplam olarak da tazminat ve tahrip edilmiş alanların yeniden inşa edileceği için yaklaşık yıllık maliyeti yaklaşık 31.5 milyon dolar olacağını açıklamaktadırlar[261]. Diğer taraftan sivil şehit ve yaralıların oranı % 82 olduğunu, bu miktardan şehit olan çocukların oranı % 22

[257] Vikipedi, "Gazze Savaşı", https://tr.wikipedia.org/wiki/Gazze_Sava%C5%9F%C4%B1, (18.01.2016).
[258] https://tr.wikipedia.org/wiki/Gazze_Sava%C5%9F%C4%B1, ((18.01.2016).
[259] http://www.amad.ps/ar/Details/36842, (15.01.2016).
[260] Jarada Abdülkadir, El-Holy Maher. "Gazze Şeridi'ne Savaş Hukuki Niteliği", **I.U.G. Dergisi**, Cilt:19, Sayı:2, 2011, ss.635-645.
[261] https://tr.wikipedia.org/wiki/Gazze_Sava%C5%9F%C4%B1, ((18.01.2016).

ve şehit düşen kadınların oranı % 9 şehit ve %17 yaralı olduğunu tahmin edilmektedir[262].

Aynı zamanda işgal güçleri tarafından, tamamen ya da kısmen yaklaşık 22000 bina sivil yerleşim yerleri tahrip edilmiştir, 4100 ev tamamen ve 17000 bina ile ev kısmen, 41 cami ve mescit tamamen, 25 okul, üniversite ve hastane, 4 benzin istasyonu, 10 içme suyu ve atık su nakli hattı, 20 ambulans, sağlık araçları ve sivil savunma araçları, 10 enerji ve elektrik santralı, 50 km^2 kara yolu, 1500 fabrika ve dükkan, ticari yazıhane ve imalathaneleri, mezarlık vs yerleri tahrip etmişlerdir. Tarım alanındaki kayıplar da yaklaşık 224 milyon doları aşmıştır[263].

Ama 2012 yılı savaşında, İsrail ordusunun, Hamas Hareketinin silahlı kanadına bağımlı olan İzzeddin eL-Kassam grubunun lider yardımcısı olan Ahmet El-Cueburi'yi suikast ederek öldürmeleri sonucunda savaş başlamıştır. İsrail'in savaş uçakları tarafından El-Cueburi ile bazı arkadaşlarını taşıyan arabayı hedefleyerek bir hava saldırısı sonucunda öldürülmüştür. Bundan dolayı İzzeddin eL-Kassam grubu, İsrail'in işgali altında olan topraklarda inşa ettiği yahudi yerleşim alanlarına karşı birkaç füze fırlatarak savaş başlamasına yol açmıştır.

Savaş 14.11.2012 – 21.11.2012 tarihi arasında 7 gün boyunca devam etmiştir. Bu tarihten hemen sonra İsrail ile Hamas'ın arasında yeniden ateşkes ilan edilmiştir ve savaş sona ermiştir. Basın araçları ve İnsan Hakları Kurumları tarafından açıklanan bilgilere göre bu savaşta İsrail'in Gazze'ye yaptığı hava saldırılarında mağdurların sayıs, 155 şehit ve yüzlerce kişinin yaralı düştüğü kaydedilmiştir[264].

Üstelik Gazze'ye havadan broşürler atarak halktan belirli bir numarayı aramalarını ve direnişçilerin sığındığı yerleri ihbar etmelerini talep etmekle ya da sivil vatandaşlarını telefonla arayarak evlerinin kısa bir süre sonra hava saldırısına uğrayacağını ve bu yüzden evlerini terk etme ve tahliye etmelerini talep ettikleri Filistin vatandaşları arasında bir panik yaratarak bir psikolojik savaş saldırganlığı sergilemektedirler.

Aynı zamanda bazı vatandaşların evlerini tahrip etmişler, acımasız bir şekilde gazetecileri ve tanıtım, medya kurum ve bürolarını hedeflemişler, sivil arabalarını

[262] Jarada, El-Holy, s. 635-645.
[263] Jarada, El-Holy, s. 635-645.
[264] Aldameer Association For Human Rights, "İsrail Saldırganlığına Şehit İsimleri" , 21.11.2012, http://arabicweb.aldameer.org/?p=4045, (15.01.2016).

hedefleyerek içindeki sivil vatandaşları da öldürerek, savaş suçu çeşitlerini işlemişlerdir.

2014 yılın savaşında, Gazze Şeridi'ne yapılan en şiddetli savaşlardan biri idi. Savaşın sebebi ise, Kudüs Şehrinde Şe'fat Kasabasında bir grup israilli yerleşimcilerin, Mehmet Ebu Hudayr adı çocuğu kaçırıp ona işkence yaparak yakmakları, ilaveten, Haifa Bölgesi'nde bir İsrailli yerleşimci arabasıyla iki Filistinli işçiyi kasten çarpması neticesinde Kudüs'te, İşgal altında olan topraklarda ve Gazze'de geniş çaplı bir protesto gösterisi ortaya çıkmıştır[265]. Sonra şiddet tırmanarak direnişçi grupları ile İsrailli İşgal gücü arasında mütekabil bombardıman eylemleri patlak vermiştir ve savaşın başlamasına yol açılmıştır.

Bu savaş 08.07.2014 – 28.08.2014 tarihi arasında 50 gün boyunca sürmüştür. Uluslararası İnsan Hakları Kurumları, sivil toplum örgütleri ve basın organlarına göre, 2174 kişinin şehit düştüğü, 10870 kişinin yaralı olduğunu, 2465 evin tamamen ve 14667 evin kısmen toplam olarak 17132 evin tahrip olduğunu, üstelik 39500 evin değişik oranda hasar gördüğünü, 5 apartmanın tamamen tahrip olduğunu ve kaybın toplam miktarının 3.6 milyar dolar olduğunu kaydetmişlerdir[266].

Ayrıca çok sayıda fabrika, enformasyon büroları, polis merkezi ve devlet kurumları tamamen tahrip edildiğine açıklamışlardır[267].

Yukarıda ifade edilenler ışığında, önemli bir soru daha ortaya çıkıyor, Uluslararası Ceza Mahkemesi'nin Roma Statüsü gereğince, İsrail'in Filistin halkına karşı art arda gelen başlattığı üç savaştaki davranışlar savaş suçu sayılır mı ?

Yukarıda açıkladığımız gibi, İsrail'in Gazze Şeridi'ne karşı yaptığı üç savaş sırasında yaptığı davranışların Uluslararası İnsancıl Hukuka ve Uluslararası İnsan Haklarına apaçık ihlali oluşturmaktadır. Aynı zamanda Uluslararası Ceza Mahkemesince uygulanan ve yargı yetkisi açısından İsrail'in başlattığı savaşlarda işlediği davranışların, soykırım suçlarının, insanlığa karşı suçların ve savaş suçunun bazı özelliklerini taşıdığını belirtmektedir, Daimi Uluslararası Ceza Mahkemesi'nin 1998 tarihli Roma Statüsü'nün (6, 7 ve 8.) Maddelerinde anılan metinde belirtilmiştir.

[265] Wikipedia, "2014 İsrail-Gazze çatışması", https://tr.wikipedia.org/wiki/2014_%C4%B0srail-Gazze_%C3%A7at%C4%B1%C5%9Fmas%C4%B1, (06.01.2016).
[266] EUROMİD,"İsrail'in Gazze'ye Saldırısının Sonuçları", 28.08.2014, http://www.euromid.org/ar/article/609/%D8%AD%D8%B5%D9%8A%D9%84%D8%A9-%D8%B4%D8%A7%D9%85%D9%84%D8%A9, (06.01.2016).
[267] http://www.euromid.org/ar/article/609/%D8%AD%D8%B5%, (06.01.2016).

Üstelik saldırı suçu özelliği taşıdığına da işaret etmiştir, böylece İsrail Güçleri tarafından Gazze Şeridi'ne karşı işlenen suçlar değişik türlü uluslararası suç niteliği taşımaktadır, faillerin de suçları değişmektedir, neticede işlenen suç ve davranışlar Roma Statüsü'nde kayıt olan bütün suçları kapsamaktadır:

1. Saldırı Suçu
2. Soykırım Suçu
3. İnsanlığa Karşı Suçlar
4. Savaş suçları

Gazze Şeridi halkına yapılan davranışlar, İsrail'in işlediği uluslararası suçlardır, uluslararası bütün kanunlar Gazze'de yapılan olayları suç saymaktadır. Uluslararası İnsancıl Hukuk, saldırı özellik taşıyan davranışları suç saymaktadır, Cenevre Sözleşmesi ise sivillere karşı yapılan saldırıları suç saymaktadır[268], bunun için İsrail'in Gazze'de işlediği bütün fiiller suç sayılmalıdır ve Gazze halkının yaptığı bütün fiiller ise kendilerini savunmaktır (meşru müdafaadır).

İsrail işgal gücünün Gazze'ye başlattığı üç savaşta yaklaşık 16000 sivil ölmüş ve yaralanmıştır, ve tamamen ya da kısmen yaklaşık 39000 bina sivil yerleşim yerleri tahrip edilmiştir[269].

Saldırı suçu, İsrail Güvenlik Kabinesi ve kendilerine savaş kararını almada katılanlar tarafından yapılmıştır. Ama diğer suçlarsa, herhangi bir İsrailli ya da İsrailli olmayan siyasi ya da askeri, herhangi bir sıfatla ister fail olsun isterse ortak olsun ya da herhangi bir Uluslararası Ceza Hukukunda zikredilen katılım sıfatları olsun: kışkırtma, komplo ve farklı yollarla fiili yapmaya yardım eden kişilere yöneltilir[270].

Bunun ışığında İsrail'in Gazze Bölgesi'ne ve Gazze halkına karşı işlediği suçlar kanuni bir şekilde aşağıdaki gibi sınıflandırabiliriz, neticede bu suçların işlenmesinin neticesinde ortaya çıkan savaş suçlarını; planlayan, saldırı eylemini uygulayan ve vahşi katliam eylemlerini yapmaya emir veren İsrailli sorumlularına isnat edilebilir ve bu suçların işlenmesinden sorumlu tutabiliriz:

[268] Jarada, El-Holy, s. 638-641.
[269] http://www.euromid.org/ar/article/609/%D8%AD%D8%B5%, (06.01.2016).
[270] Jarada, El-Holy, s. 638.

- Saldırı Suçu
- Soykırım Suçu
- İnsanlığa Karşı Suçlar
- Savaş Suçları

Çalışmamız İsrail'in Gazze Şeridi'ne karşı işlediği suçlar özellikle de savaş suçu sayılan fiillerle ilgilendiğenden dolayı, savaş suçuna önem vererek ayrıntılı bir şekilde açıklamaktayız, aynı zamanda aşağıda özet olarak İsrail'in işlediği diğer suçları da ele alacağız:

a. İsrail'in İşlediği Saldırı Suçları

Yapılan saldırı suçlarında, soruşturulabilen ve sorumluluğu yüklenebilen sadece devlet değil, aynı zamanda suçu planlamaya, düzenlemeye, uygulamaya, yardım etmeye ve suçun işlenmesine emir vermeye katkıda bulunan ve bu davranışların gerçekleştirilmesine uğraşan kişiler de sorumlu tutulmalıdır. Devlet de saldırı sorumluluğundan muaf tutulmamaktadır[271]. Uluslararası toplum, saldırı suçu işleyen bazı devletlere karşı siyasi, askeri, iktisadi, ya da diğer cezalar uygulayabilir[272].

Ama buna rağmen Uluslararası Ceza Mahkemesi'nin temel sisteminde taraf olan ülkeler bu suç konusunda ayrı görüşe sahiptiler, çünkü bugüne kadar saldırı suçuna belirli bir tanım koyamamışlardır, üstelik bu suçun unsurlarını tayin edememişlerdir[273]. Bu yüzden bu saldırı suçuyla ilgili Uluslararası Ceza Mahkemesi'nin yargı yetkisi altında kaydedilen ama yürürlüğe girmeyen bir suç konumuna gelmektedir. Bu suç, Roma Statüsü 5. Maddesi'nin 2. Fıkrasında kaydedilmiş ama saldırı suçunu belli bir şekilde tanımlayan herhangi bir tanım içermemektedir[274]. Bu fıkranın metninde, mahkemenin saldırı suçuyla ilgili yargılama yetkisine sahip olabilmesi için, Roma Statüsü'nün (121 ve 123) maddeleri gereğince Roma Statüsü'nde taraf olan ülkelerin arasında anlaşarak saldırı suçunu

[271] Şemseddin, s. 188.
[272] Yeşvi, s. 270.
[273] Hasan, s. 388.
[274] Roma Statüsünün 5. Maddesi.

belirleyen ortak görüşle bir tanım edinmelidirler[275]. Aynı zamanda bu tanım Birleşmiş Milletler Sözleşmesiyle de uyumlu olmalıdır[276]. Böylece, İsrail'in 2008, 2012 ve 2014 yıllarında Gazze'ye işlediği suçlardan dolayı bu hukuki boşluk nedeniyle cezalandırılmaktan kaçmayı başarmaktadır.

İsrail'in Gazze saldırısının uluslararası hukuk açısından yasallığını sorgulanmamıştır. Başka bir deyişle, bu eylemin 'barışa karşı suç' teşkil edebileceğine dair hiçbir kuşku serdetmeyerek, bir bakıma, İsrail'in saldırı için ileri sürdüğü gerekçeyi 'isabetli' bulunduğunu ihsas etmektedir[277]. Hamas militanları tarafından İsrail'e fırlatılan füzeleri durdurmak için İsrail'in 'meşru müdafaa hakkı'nı kullanabileceğini iddia etmektedir[278]. Her ne kadar İsrail yetkilileri saldırılar sırasında sadece Hamas militanlarının hedef alındığını iddia etmişse de çok sayıda sivilin ölmüş olması ve yine çok sayıda sivil yerleşim yerinin yerle bir edilmesi bütün uluslararası suçlar kapsamında bir suçlamayı mümkün kılabilecektir[279]. Falk'un ifadesiyle, "Amerika ve Avrupa, İsrail'in, terörist bir düşmana (burada Hamas) karşı meşru müdafaa yaptığı iddiasını kabul ederek birçok açıdan, İsrail'in yanıltıcı temel çizgisini" onaylamıştır[280]. Aslında bu durum bile bu devletler gerçekte ne denli tarafgir 'İsrail yanlısı' olduğunu ortaya koymaktadır. Oysa uluslararası hukuka göre, bir devletin meşru müdafaa hakkının en temel şartı, ona yönelik bir silahlı saldırının (mesela istila ve işgal) mevcudiyetidir[281]. BM Güvenlik Konseyi kararları çerçevesinde gerçekleştirilen askeri müdahaleler (yani, askeri zorlama tedbirleri) bir tarafa bırakılırsa, bir devletin başka bir devlete karşı ya da kendi ülkesi dışındaki bir toprak parçası üzerinde yaşayan bir halka karşı kuvvet kullanması uluslararası hukukça yasaklanmıştır[282]. Bunun doğal sonucu olarak, mevcut uluslararası hukuk, bir devletin kendesine ait olmayan bir toprak parçasını işgal

[275] Hemmude, s. 415.
[276] El-Mesdi, s. 98.
[277] Özdemir Turgay. **Goldestone Raporu ve Uluslararası Hukuk**, 1. Baskı, Filistin Platformu Yayınları, İstanbul, 2010, s. 25.
[278] Koldaş Bilal. **Uluslararası Yaşayan Filistin Sempozyumu'na Sunulan Tebliğ**, 1. Baskı, İdsb Arge Yayın Birimi, İstanbul, 2009, s. 31.
[279] Çağlayan Selin. **İsrail Sözlüğü: Siyonistler, Muhalifler, Tarihçiler, Eylemciler, Yerleşimciler, İsrailliler**, İletişim Yayınları, İstanbul, 2004, s. 45.
[280] Falk, s. 67.
[281] Çağlayan, s. 51.
[282] Aras Bülent. **Filistin-İsrail Barış Süreci ve Türkiye**, Bağlam Yayıncılık, İstanbul, 1997, s. 35.

etmesini yasadışı bir eylem olarak kabul etmektedir. İsrail'in Gazze saldırısı için öne sürdüğü en temel hukuki gerekçe olan Gazze'den İsrail'e yollanan füzelerin, diyelim ki, salt saldırgan güdülerle yapılan keyfi bir eylem olduğu kabul edilse bile, bu durum başka bir halka ait toprakların, mağdur edildiğini ileri süren devletçe (burada İsrail) silahlı işgalini uluslararsı hukuk açısından yasal kılmaz[283]. Nitekim BM kurucu andlaşmasının 51. Maddesine göre, meşru müdafaa hakkı çerçevesinde silahlı güç kullanımı ancak 'silahlı bir işgal' durumunda söz konusu olabilecek istisnai bir haktır[284]. Filistin topraklarında İsrail'e yönelik silahlı bir işgal olmadığı için, İsrail'in Gazze topraklarındaki askeri operasyonlarının kendisi 'silahlı bir işgal' olup, bu durum 'barışa karşı suç, yani 'saldırı suçu' teşkil etmektedir[285]. Bu nedenle İsrail için meşru müdafaa hakkı şartları bulunmamaktadır. Aksine Filistinliler kendilerini meşru müdafaa haklarını kullanma durumundadırlar, çünkü İsrail'in kendisi saldırgan devlettir, silahlı kuvvetle Filistin topraklarını işgal edip büyük alanlarını da gasp ederek Yahudi yerleşim yerleri kurmaktadır. Aynı zamanda kendilerini bu topraklardan uzaklaşmaya mecbur eden 242 ve 338 sayılı Birleşmiş Milletlerinin kararlarını yerine getirmemektedir[286]. Bu nedenle bütün İsrail iddiaları gerçek değildir.

Bunun için diyebiliriz ki, İsrail'in Gazze'ye başlattığı üç savaş sırasında işlediği bazı fiiller saldırı suçudur. Ancak UCM şu ana kadar İsrail'i cezalandıramamaktadır ve mahkemenin bu yargılamayı yerine getirebilmesi için uluslararası toplumun bu suçla ilgili tanım ve şartlar belirlenmelidir.

[283] Ibid, s. 45.
[284] Birleşmiş Milletler Statüsü'nün 51. Maddesi.
[285] Koldaş, s. 40.
[286] Özdemir, s. 31.

b. İsrail'in İşlediği İnsanlığa Karşı Suçlar

Roma Statüsü'nün 7. Maddesi'ne göre, insanlığa karşı işlenen suçlar, aşağıdaki fiilleri içeren bir sivil gruba karşı yapılan davranşlardır : kasten öldürme, soykırım, tecavüz, cinsel köleliği, zorla uzaklaştırma ya da sivil halkı zorla başka bir yere aktarma, ırksal ayırım yapma ve bunlara benzer davranışlar yapmaktır[287]. soykırım ve insanlığa karşı suçların, ister savaş sırasında isterse barış sırasında yapıldığında failler işledikleri davranışlardan dolayı cezalandırılmaya ve kovuşturulmaya maruz kalmalıdırlar[288].

Aynı maddede, aşağıda anılan insanlığa karşı işlenen fiillerin uluslararası mahkemenin yargı yetkisine girdiğine de işaret etmektedir, insanlık dışı fiiller şunlardır: kasten öldürme, soykırım suçları, köleleştirme yapma, zorla uzaklaştırma eylemi, hapsetme ve işkence yapma eylemi, cinsel köleleştirme, fuhuşa zorlama, zorla hamile etme, zorla kısırlaştırma, cinsel istismarı, insanları zorla gözden yitirme, ırksal ayrım yapma ve bunlara benzer şiddetli eziyete yol açan insanlık dışı fiillerdir, ya da insan vücut, psikoloji ve sağlığını tehlikeye maruz eden fiiller, ya da bir gruba karşı siyaset, ırk, milliyet, etnik, cins, din, ya da kültürleri nedeniyle yapılan zulüm ve işkencelerdir[289].

Görüyoruz ki, insanlığa karşı suçlar için belirgin unsurların sağlandığı ve Roma Statüsü 7. Maddesi'nin 1. Fıkrasında da münhasıran tayin edildiğini, aynı zamanda bu fiillerin anılan maddeye göre, geniş bir kapsamda ya da sistematik temelli olarak bir devletin, örgütün ya da bir grup insanın tarafından işlenmesini gerektirmektedir[290].

Buna göre, İsrail üç savaş sırasında Gazze'ye uyguladığı saldırılarda, savaş uçaklarıyla hava bombardımanı yaparak Gazze Bölgesi'ne yüzlerce ton bomba va patlayıcı maddeler atmıştır ve sivillerin ev ve yerleşim sitelerini, binaları, hastaneleri, okulları, camileri, devlet kamu kurumlarını ve askeri kurumlarını da hedef almışlardır[291]. Keza bu hava saldırıların amacıysa İsrail'in Gazze'ye kara kuvvetleri

[287] Atıyye, s. 125.
[288] Hasan, s. 399.
[289] Abdülkadir, s. 560.
[290] Atıyye, s. 128.
[291] Jarada, El-Holy, s. 636.

yoluyla girmeden önce Gazze'yi tamamen tahrip etme amacını göstermiştir[292]. Aynı zamanda İsrail'in Filistinlilerin altyapısını yok etme, çocuklardan ve sivillerden edebildiği kadar çok sayıda nüfus katliam etme, aileleri bütünüyle yok etme, suikast eylemlerini sürdürme, sivil nüfusun evlerini terk etmeye zorladıktan sonra evlerini bombalama, bazen de ailelerin evlerini bombardımana tutarak sahiplerinin başına yıkma, toplam cezalandırma eylemini uygulama, şiddetli eziyete yol açan eylem yapma, insanların vücudunu, sağlığını, bedenini ve sağlığını zedeleyen fiilleri yaptığını tespit edilmiştir[293]. Bu suçların hepsi geniş bir kapsamda kullanıldığında, Roma Statüsü'nün 7. Maddesi'ne göre, insanlığa karşı işlenen suçlardan sayılmaktadır[294].

Böylece, zikredilen fiiller toplu cezalandırma örneğidir, bunların hepsi de insanlığa karşı suç olduğu, Uluslararası İnsancıl Hukuka ve savaş sırasında sivillerle davranma ile ilgili Dördüncü Cenevre Sözleşmesi'nin ihlalidir.

Aynı zamanda İsrail'in, Gazze Şeridi'ne işlediği saldırıda, tank mermileri kullanmak, F 16 savaş uçağıyla ve helikopterler vasıtasıyla hava akın yapmakla temsil edilen ölümcül silahlarla sivilleri hedeflemiştir. İsrail böylelikle, büün ahlaki hukuki ve insani kural ve ilkeleri ihlal ederek insanlığa karşı suç işlemiş olmalıdır.

İsrail Gücü, okul, hastane, ibadethane, sivil tesisleri, üniversite ve uluslararası yardım kurumlarını kasten hedeflemiştir. Örneğin Rafah bölgesi'nde Enes El-Vezir okulunu bombalayarak 10 vatandaşın ölümüne ve 45 vatandaşın yaralanmasına sebep olmuştur, bu okul çatışma bölgelerinden ve savaştan kaçan sivil Filistinli mülteciler için barınma odağıdır. Üstelik sağlık ekiplerine saldırarak birkaç ambulans arabası ve diğer sağlık araçlarını yok ederek birkaç sağlık takımına ait personelleri de öldürmüştür. UNRWA'ya ait olan sağlık ocaklarını, Gazze'deki merkezi El-Şefa hastanesini, Rafah'taki Ebu Yusuf Hastanesini de bombalamıştır. Aynı şekilde İsrailli savaş uçaklarıyla Beyt Hanun Hastanesini vurduktan sonra hastanede büyük panik yaşanmıştır ve hastanede bulunan hasta ve yaralıları Cebalya Hastanesine nakledilmiştir[295].

[292] Jarada, El-Holy, s. 634.
[293] http://www.amad.ps/ar/Details/36842, (15.01.2016).
[294] El-Şeyha, s. 374.
[295] http://www.amad.ps/ar/Details/36842, (15.01.2016).

Bunlara göre, İsrail'in Birleşmiş Milletlerin 51. Maddesi'ne dayanarak meşru müdafaa iddiası kesinlikle kabul edilmemelidir.

c. İsrail'in Soykırım Suçu İşlemesi

İsrail soykırım suçunu kapsamlı bir şekilde uygulamıştır. Gazze halkına uyguladığı ambargo yoluyla açlık politikasını yürütmesi ve kendilerinden elektrik akımını kesme eylemleri Roma Statüsü'nün 6. Maddesi'ne göre soykırım suçlarından sayılmaktadır[296]. Çünkü bir topluluğu tamamen ya da kısmen kasıtlı ve dolanlı bir şekilde ölümüne yol açan yaşam şartına zorlamak bir uluslararası bir suç davranışıdır ve bu davranış da soykırım suçunun bir çeşididir[297].

Üstelik İsrail'in, Filistinliler için hayati önem taşıyan sivil kurumlarını, fabrikalarını, elektrik üretim santrallerini bombalamıştır ve Gazze Sınırını abluka altına aldıktan sonra Gazze'nin bütün geçiş noktalarını kapatmıştır. böylece bölgeye gıda, inşaat malzemeleri ve diğer hayati önem taşıyan malzemelerin ulaşmasını kasten engellenmiş olmuştur[298].

d. İsrail'in İşlediği Savaş Suçları

Savaş suçu, Uluslararası Ceza Mahkemesi'nin sınıflandırmasına göre üçüncü tür suçlardandır. Uluslararası İnsancıl Hukukuna göre, İsrail'in Filistinlilere karşı yaptığı saldırıları uluslararası hukuka apaçık bir şekilde aykırıdır, belki de İsrail'in yaklaşık 4500'ü ölü toplam 7000 sivil kişiyi silahlı saldırılarına kurban etmesi bu suçları kanıtlamaktadır[299]. aynı zamanda İsrail'in uluslararası değişik türlü savaş suçu yaptığını vurgulamaktadır. Çünkü savaşlardan önce de Gazze'yi abluka altına alarak sivil halktan gıda ve ilacı kesmiştir, bu ambargo yaptırımı da savaşlar sıralarında devam etmiştir.

[296] Jarada, El-Holy, s. 641.
[297] http://www.amad.ps/ar/Details/36842, (15.01.2016).
[298] Jarada, El-Holy, s. 644.
[299] http://www.euromid.org/ar/article/609/%D8%AD%D8%B5%, (06.01.2016).

Uluslararası Ceza Hukuku, savaş suçlarını şöyle tanımlıyor: *"bir devletin askeri ya da askeri olmayan kişiler tarafından düşman devletin vatandaşlarına karşı işlenen uluslararası örf ve hukuka aykırı davranışlardır"*[300].

İnsanlığın güvenlik ve huzuruna karşı yapılan fiillerle karşı yasallaştırmalarla ilgili Birleşmiş Milletlerin projesinin 12. Maddesi'nin 12. Fıkrasında savaş sucunu şöyle anlatıyor: *"Savaşın örf ve hukukuna ihlal eden fiiller, bu yasallaştırma gereğinin altına girmelidir"*[301].

Aşağıda cezalandırmaya değer İsrail'in apaçık bir şekilde savaşın örf ve hukukunu ihlal eden işlediği bazı suçlarını arzedebiliriz[302]:

1. Uluslararası yasaklı silahları kullanması, özellikle de fosfor bombaları.
2. Haince yapılan saldırılar, bu davranışlar da Lahey ve Cenevere Sözleşmelerini ihlal etmektedir .

Uluslararası Sözleşmeleri ateşkes sırasında hain ve gaddar saldırıları yasaklamıştır, ama İsrail Araplara karşı bütün savaşlarında buna uymayarak uluslararası sözleşmelere aykırı bir şekilde davranmıştır. Örneğin İsrail'in Gazze'ye karşı işlediği savaşta , 2009 tarihli 1860 sayılı Güvenlik Konseyinin ateşkes kararına rağmen İsrail bu karara uymayarak saldırılarını devam ettirmiştir[303]. İsrail'in bu tavrı Gazze'ye yapılan üç savaşta da tekrarlanmıştır. Netice olarak bu davranışları yapan taraflar Uluslararası İnsancıl Hukuk gereğince ihanet ve gaddarlık suçundan dolayı cezalandırılmalıdır.

3. Sivillere ve aciz durumda kalan savaşçılara karşı işlenen saldırılar. İsrail bu konuda barbarca davranışlar yapmıştır, örneğin:

a. Bir güç tarafından, sivillere özellikle de yaşlılara, kadınlara, çocuklara, evlere, üniversitelere, okullara, camilere, kiliselere, anaokullarına ve hatta uluslararası insani örgütlerin kurum ve mensuplarına karşı işlenen vahşi saldırılar.
b. Bir güç tarafından, silahlı kişiler bulunmadığı korunmasız alanlara karşı işlenen saldırılar.

---

[300] Başak Cengiz. **Uluslararası Ceza Mahkemeleri ve Uluslararası Suçlar**, 2. Baskı, Turhan Kitabevi, Ankara, 2003, s. 28.
[301] Pazarcı Hüseyin, **Uluslararası Hukuk**, 3. Baskı, Turhan Kitabevi, Ankara, 2007, s. 51.
[302] Jarada, El-Holy, s. 651.
[303] http://www.amad.ps/ar/Details/36842, (15.01.2016).

c. İnsani açıdan, özel korunma itibarını taşıyan hastane, arkeolojik alanlar, müze ve kutsal ibadet alanları gibi yerlere saldırma.

4. Kastlı öldürme, savaş sırasında uluslararası sözleşmeleri gereğince korunumlu sayılan kimseleri kastlı bir şekilde öldürme gibi suçlar savaş suçu sayılmaktadır.

Bilindiği gibi, kasten öldürme suçu geçmişten bu yana ve şimdiye kadar işlenmektedir[304]. Ama Gazze Savaşları hususunda, İsrailli subay ve askerleri yüzlerce kasten öldürme eylemi yapmışlardır. Üstelik gerekçesiz bir şekilde çocuk, yaşlı ve kadınları öldürmüşlerdir[305]. Bazı subay ve askerler savaştan sonra aleyhlerinde işgalci İsrail askeri mahkemesi tarafından açılan soruşturmalarda bu suçları işlediklerine dair itirafta bulunmuşlardır[306].

İnsan haklarıyla ilgilenen Uluslararası Af Örgütü tarafından yayınlanan raporda, İsrail Kuvvetinin Gazze'ye yaptığı saldırılar sırasında yüzlerce Filistinliyi öldürdüklerini ve binlerce evi tahrip ettiklerini ve bunların savaş suçu rütbesine yükselebilen bir suç olduğunu ifade etmiştir. Üstelik Uluslararası Af Örgütü İsrail'den yaptığı savaşlarda sivillerin bulunduğu alanlara karşı ağır silahlarla ve beyaz fosfor gibi yasak olan silahları kullanmamasını talep etmiştir[307].

Uluslararası Af Örgütü, uluslararası toplumun İsrail'e silah ihracatının durdurulması çağrısında bulunmuştur. Çünkü Gazze'nin uğradığı hasar ve tahribatın sebebi İsrail'in direkt bir şekilde sivillere karşı saldırdığını ve Roma Statüsü'nce yasaklanan silahları kullandığıdır[308].

[304] Abdülkadir, s. 297.
[305] http://www.amad.ps/ar/Details/36842, (15.01.2016).
[306] Jarada, El-Holy, s. 656.
[307] El-Cezire, "Uluslararası Af Örgütü, Uluslararası Toplumun İsrail'e Silah İhracatının Durdurulması Çağrısında Bulunuyor", 31.07.2014, http://www.aljazeera.net/news%2Farabic%2F2014, (08.01.2016).
[308] http://www.aljazeera.net/news%2Farabic%2F2014%2F7%2F31%2F%D8%A7 , (08.01.2016).

B. İsrailli Savaş Suçlularının Uluslararası Ceza Mahkemesi Nezdinde Yargılanabilme Olasılığı

29 Kasım 2012 tarihinde, Birleşmiş Milletlerde 138 oy çoğunluğuyla Filistin'in statüsü yükselerek "gözlemci kuruluş" olan statüsünü "üye olmayan gözlemci devlet" statüsüne çıkarılmıştır. Bu işlem Filistin'in, Roma Statüsü dahil uluslararası bütün sözleşmelere katılmasını sağlamıştır[309].

2 Ocak 2015 tarihinde, Filistin Devleti usule göre New York'ta Birleşmiş Milletler Genel Sekreterliğine Roma Statüsü'nü onaylamak için onayını tevdi etmiştir. Böylece Filistin tam teşekkülü üyelik sıfatıyla Roma Statüsü'ne katılan devletlerden 123. Devlet olmuştur. Filistin'de mahkemenin yetkisi 1 Nisan 2015 tarihinden itibaren yürürlüğe girmiştir. Filistin Başkanı 1.1.2015'te kararın onaylanmasından bir gün önce, Filistin'in Uluslararası Ceza Mahkemesi'nin yargı yetkisini kabul etme ilanını tevdi etmiştir. Böylece mahkeme yetkisinin 13 Haziran 2014 tarihinden itibaren başlamasını tayin etmiştir. Böylece bu tarihten itibaren İsrailin Filistinlilere karşı işledikleri uluslararası suçlardan dolayı Uluslararası Ceza Mahkemesi nezdinde soruşturulmaları mümkün olmuştur[310].

Filistin Yönetimi, UCM Roma Statüsü'nü onaylamaması ve bu mahkemeye üye olmakta bu kadar geç kalmasının sebebi, ABD ile Avrupa'nın Filistin'e karşı yaptıkları tehditleriydi. Filistin'in bu mahkemeye onay vermesi ve İsrail yönetimini bu mahkeme nezdinde şikayet etmesi, ABD ile Avrupa'nın Filistin halkından yardımların kesilmesi tehdidiyle karşılaşmalarına yol açmıştır [311].

Bunlara dayanarak, Uluslararası Ceza Mahkemesi'nin 13 Haziran 2014 tarihinden itibaren, İsrail'in Filistin bölgesi'ne karşı işledikleri bütün uluslararası suçlardan dolayı mahkeme nezdinde bu suçlardan sorumlu olan sorumluların sorgulanmaları ve kovuşturulmaları mümkün olmuştur.

Yukarıda geçenlere göre, biz Filistinliler olarak, İsrail işgalinin sorumlu liderlerinin 8.7.2014 tarihinde Gazze'ye işledikleri son savaş suçlarından dolayı cezalandırılmaları için hesap sormada hak sahibiyiz. Ama burada ortaya çıkabilen en

[309] Human Rights Watch, "ICC: Filistin Yeni Üye", 01.04.2015, https://www.hrw.org/news/2015/04/01/icc-palestine-newest-member, (11.01.2016)
[310] https://www.hrw.org/news/2015/04/01/icc-palestine-newest-member, (11.01.2016).
[311] https://www.hrw.org/news/2015/04/01/icc-palestine-newest-member, (11.01.2016).

büyük sorun, Uluslararası Ceza Mahkemesi'nde taraf olmayan İsrail Devleti'nin, savaş suçu işleyen İsrailli suçlularının Uluslararası Ceza Mahkemesi nezdinde yargılanabilmelerinin mümkün olup olmadığıdır.

İsrail, Roma Statüsü oylamasında oy vermeyen yedi ülke arasında yer alan bir ülkeydi. İsrail ABD yardımıyla, Diplomatik Roma Konferansında işgal altında olan topraklar üzerinde yerleşim yeri kurulmanın savaş suçu olduğu konusuyla ilgili yapılan tartışmada bu konferansı engellemeye çalışmıştır. Ancak başaramamıştır, bu yüzden Uluslararası Ceza Mahkemesi'nin Roma Statüsü'ne karşı daha fazla bir karşılıklı tavır almıştır[312]. Ne var ki ABD ile İsrail tartışmaların son gününde Roma Statüsü sistemini imzalamışlar ama bu sistemi onaylamamışlar[313]. Böylece İsrail, mahkeme bakımından Roma Statüsü sisteminde taraf olmayan ülkelerden bir ülke sayılmaktadır.

Buna göre, İsrail'in Roma Statüsü'nde taraf olmadığı için, 2014 yılında Gazze Şeridi'ne işlediği savaş suçlarından dolayı yargılanması mümkün müdür?

Bu yönelmeyi Roma Statüsü'nün 12. Maddesi tespit etmiştir ve Uluslararası Ceza Mahkemesi'nden yayınlanan hükümlere göre bu sözleşmeyi onaylamayan ya da mahkemenin yargı yetkisini kabul etmeyen taraflara uygulanmamaktadır, bu madde mahkemenin evrensel geçerliğini kısıtlamaktadır ve İsrail'in de bu sözleşmede üye olmadığı için mahkemenin hükmünden istisna edilmektedir[314]. Ancak Güvenlik Konseyi'nden çıkarılan bir karar yoluyla mahkemenin genel savcısından İsrailli savaş suçlularının Filistinlilere karşı işledikleri suçlardan dolayı kovuşturulmalarını talep etmek suretiyle yargılanmaları yapılabilir[315]. Ancak bunun da ABD vetosu nedeniyle uygulanması mümkün değildir. Öte yandan Uluslararası Ceza Mahkemesi Roma Statüsü'nün 16. Maddesi'ne göre Güvenlik Konseyi, mahkeme nezdinde soruşturulması başlanan davayı 12 ay boyunca Birleşmiş Milletler Şartı'nın 7. Bölümü uyarınca ertelemeye hak sahibidir. Üstelik Güvenlik Konseyi bu davayı defalarca ve yıllar boyunca bu sebep için ve herhangi bir bahane açıklamadan

[312] El-Mahzomi, s. 406-407.
[313] Ibid, s. 406-407.
[314] http://www.achr.eu/art543.htm, (08.01.2016).
[315] Ibid, (08.01.2016).

erteleyebilmeye hak sahibidir . Bu sebeplerden dolayı yine İsrail'in Uluslararası Ceza Mahkemesi nezdinde yargılanması engellenebilir[316].

Savaş suçu işleyen İsraillileri Uluslararası Ceza Mahkemesi nezdinde sorgulayabilmemiz için, aşağıda açıkladığımız gibi uluslararası bazı hukuki seçeneklere dayanabiliriz[317]:

Birinci Seçenek: Uluslararası Ceza Mahkemesi'nde üye sayılan Filistin Devleti, Filistin Sorununu genel savcıya devrederek kendisinden İsrail'in Gazze'ye işlediği savaş suçlarından dolayı suçluların aleyhinde resmi bir soruşturma açmasını talep edebilir.

İkinci Seçenek: Aynı Libya ve Sudan davalarında olduğu gibi, Filistin Sorununun Güvenlik Konseyi tarafından Uluslararası Ceza Mahkemesi'nin genel savcısına devredilmesidir. Ancak önceden bildiğimiz gibi ABD'nin İsrail'i desteklediğinden dolayı bu seçeneğin gerçekleşmesi mümkün görünmemektedir.

Üçüncü Seçenek: genel savcı Filistin Sorunuyla ilgili kendiliğinden soruşturma açabilir. Bu da riskli bir seçenektir, çünkü savcı kendiliğinden soruşturma açmayı düşünmesi yıllarca sürebilir, örneğin 2008 yılında Gürcistan'da işlenen katliam suçundan dolayı yedi yıllık bir süre sonrası 2015 yılında genel savcı kendiliğinden davayı açmaya düşünmüştür ve soruşturmayı başlatmaya karar vermiştir. Bu suçta da 51 – 113 arasında kişi öldürülmüştür.

Buradan yola çıkarak Filistin Sorunu ile ilgili binlerce dava nedeniyle savcının kendiliğinden soruşturma başlatmasının onlarca yıl sürebileceğini tahmin edebilmek zor değildir.

Öte yandan Filistin'in Uluslararası Ceza Mahkemesi dışında iki seçeneği daha söz konusu olabilir. Şöyle ki:

[316] Mahkemesi Roma Statüsü'nün 16. Maddesi.

[317] Abdul Ati Salah, "İsraillileri Uluslararası Ceza Mahkemesi Nezdinde Sorgulayabilmek İçin Bazı Hukuki Seçenekler", http://www.gazaonline.net/ar/%D8%AE%D9%8A%D8%A7%D8%B1%D8%A7%D8%AA-%D9%85%D9%84%D8%A7%D8%AD%D9%82%D8%A9, (16.01.2016).

Birinci Seçenek: Birleşmiş Milletlerden, Yugoslavya, Ruanda, Sierra Leone, Kamboçya ve Lübnan'da yapıldığı gibi özel geçici mahkeme kurulmasını talep etmektir. Ama bu konuda da temel engel baş gösterecektir, ABD'nin veto kullanma hakkıdır, çünkü ABD her zaman İsrail'i taraf tutmaktadır[318].

İkinci Seçenek: Filistin Sorununu Birleşmiş Milletler Genel Kuruluna devrederek aynı "Huzur için birlik" ilkesine dayanarak özel bir mahkemenin kurulmasını talep etmekte bulunmaktır. Ama buna ilişkin bir kararın çıkarılması ve gereğince suçluların yargılayabilmesi için fazla faaliyetler yürütmekle birlikte , siyasi seferberlik başlatılması gerekmektedir[319].

Ancak bu seçeneğin başarılı olması için Birleşmiş Milletler Genel Kurulunda çoğunluk sağlanması şarttır, ancak diyelim ki genel kurulda bu çoğunluk sağlandı, bu kurulacak geçici mahkemenin finansmanını acaba Filistin Yönetimi karşılayabilir mi? Özellikle de ABD bu genel kurulun finansman başı olarak bu konusundan sorumludur. Bu yüzden bu seçeneğin de gerçekleşmesi zor görünmektedir.

Ceza kovuşturmasıyla ilgili açıkladığımız seçeneklere binaen, İsrail'in işlediği savaş suçlarından dolayı Uluslararası Ceza Mahkemesi nezdinde, yargılanmasına engel olan sebeplerden en önemlisini şu şekilde ifade edebiliriz[320]:

1- Filistin'in Uluslararası Ceza Mahkemesi'nin Roma Statüsü'ne katılma tarihinin ilan edilmesi 13 Haziran 2014 tarihinde olduğundan dolayı, Filistin İsrail'in bu tarihten önce işlediği suçlarına özellikle de 2008 ve 2012 yıllarında işlediği suçlardan dolayı İsrail'i yargılayamamaktadır, çünkü Başkan Mahmut Abbas'ın Uluslararası Ceza Mahkemesi'ne katılmak için imzaladığı belgede, mahkemenin 13 Haziran 2014 tarihinden sonra işlenen suçlarla ilgilendiğini tayin etmiştir. Yani bu tarihten önce İsrail tarafından işlenen bütün suçlar mahkemenin yargı yetkisi dışında kalması anlamına gelmektedir. Böylece Abbas bu belgeye imzaladığından dolayı çok sayıda işgalci sorumlularını işledikleri suçlardan kurtulmalarına yol açmıştır.

[318] http://www.gazaonline.net/ar/ , (16.01.2016).
[319] http://www.gazaonline.net/ar , (16.01.2016).
[320] http://www.amad.ps/ar/Details/36842, (15.01.2016).

2- Roma Statüsü'nün ön sözünde zikredilmiş olan , Uluslararası Ceza Mahkemesi'nin kuruluş nedeni şöyle açıklanmaktadır: *"İnsanlığın vicdanını sarsan düşünülemez vahşeti" işleyen suçluları yargılamaktır, bu tanıma göre Gazze'de ya da Batı Şeria'da İsrail tarafından işlenen benzer suçun mahkemenin bulunması çok zordur. Çünkü Filistin Mart 2012 tarihinde mahkeme nezdinde İsrail aleyhine 400'den fazla dava açmıştır ama bu davaların hepsi reddedilmiştir, çünkü Filistin'in devlet olmadığı için ve dava mahkemenin yargı yetkisi dışında olduğunu bahane olarak öne sürülmüştür. Kasım 2014 ylınıdaysa, İsrail'in Gazze'ye uyguladığı insanlık dışı ambargoyu kırmak için Türkiye'den Gazze'ye ilerleyen Marmara gemisine yaptığı baskın neticesinde, 9 Türk vatandaşın hayatına mal olmuştur, bu suçun soruşturmasında Uluslararası Ceza Mahkemesi'nin genel savcısı "Fatou Bensouda" davayı şöyle değerlendirmiştir : "savaş suçuyla ilgili "delillerin yeterli" bulunmasına rağmen, işlenen şiddetin derecesi savaş suçu derecesine yükselmediği için Uluslararası Ceza Mahkemesi'nin yargı yetkisi dışında kaldığını"* açıklamıştır.

3- Filistin Yönetimi, İsrail'i adalet önünde yargılayamaz, aynı zamanda Başkan Abbas da İsrail'i Uluslararası Ceza Mahkemesi'nde şikayet edemez, çünkü Uluslararası Ceza Mahkemesi ceza ile ilgilenen bir mahkemesidir, bu mahkemede birini hukuki yollarla kovuşturabilmek için davanın sadece Uluslararası Ceza Mahkemesi'nin genel savcısı Fatou Bensouda tarafından kabul edilebilir.

4- Gazze olaylarıyla ilgili şikayette bulunmak daha karmaşıktır, çünkü UCM bu toprakların Filistin Yönetimi altında değil, Hamas'ın yönetimi altında olduğuna dair karar alabilir. Böylece Gazze Şeridi'nin UCM yargı yetkisinde olmadığını iddia edebilir.

5- İsrailli Yetkililerin yargılanması, siyasi bir konum olabilir, genel savcı da bu soruşturmayı açmak için kendisini sıkıntıya sokmaz.

6- Filistin'in Uluslararası Ceza Mahkemesi'ne katıldığından dolayı, iç ulusal kanunlarını Uluslararası Ceza Mahkemesi'nin kanunlarıyla uyumlaştırmalıdır, yani başta olarak Filistin'in iç kanunlarından idam cezasının kaldırmasını

gerektirmektedir. Bunun yanı sıra ulusal ceza kanunu uluslararası ceza kanunlarıyla uyuşması şarttır.

7- Filistin'in Sorumlularının görevleri ne olursa olsun; askeri-politik lider, devlet başkanı, başbakan, bakan, subay, asker.....vs, savaş suçuyla suçlanan kişileri Uluslararası Ceza Mahkemesi'ne teslim edilmesine hazır olmalıdır, çünkü savaş suçu işleyen kişilere dokunulmazlık hakkı tanınmaz. Bunların da resmi sıfatlarıyla değil, işledikleri suçtan dolayı şahsi sıfatlarıyla kovuşturulmalıdırlar.

8- Yargılama sırasında Uluslararası Ceza Mahkemesi'nde gereken işlemlerin yapılış maliyetini Filistin Devleti karşılamalıdır.

SONUÇ

Sonuç olarak diyebiliriz ki, İsrail'in Gazze Şeridi'ne yaptığı üç savaşta işlediği suçların bütün unsurları gerçekleşmiştir, bunların kanıtlanması için de maddi, manevi, ses kayıtları , resim ve görgü tanıklarıyla kesin bir şekilde tespit edilmiştir. Ama Uluslararası Ceza Mahkemesi'nin Rolü, Uluslararası İnsancıl Hukukun kurallarını yerine getirmektir, yargı yetki alanı da Uluslararası İnsancıl Hukuku şiddetli bir şekilde ihlal eden savaş suçları, soykırım ve insanlığa karşı suçları yargılama yetkisine sahiptir. İsrail'in işlediği türlü suç davranışları, ister saldırı suçu ya da soykırım suçu ya da insanlığa karşı suçlar isterse savaş sucu olsun, bu suçları işleyen suçluların Uluslararası Ceza Mahkemesi nezdinde kovuşturulmaları gerekmektedir. Ama yargılamanın gerçekleşmesi Filistin ile İşgalci İsrail'in Roma Statüsü'nde her ikisinin de taraf olmaları şarttır. Çünkü sadece bu sözleşmeye katılan devletler bu mahkemenin gerektirdiği yükümlükleri yerine getirme zorundalardır. Ancak bu sistemde Filistin'in taraf olduğu ve İsrail'in olmadığından dolayı, bu durum Filistin Yönetiminin, İsrail'i mahkeme nezdinde yargılayabilmesini engellemektedir. Filistin'nin Uluslararası Ceza Mahkemesi'ne katılmasına rağmen aynı mahkemeye İsrail de katılmadan önce ya da Güvenlik Konseyi müdahale etmese, Filistin'in İsrailli savaş suçlularını uluslararası mahkeme nezdinde takip edemez.

Bu anlamda buraya kadar ifade edilen hususlardan yola çıkarak şu sonuçlara ulaşabiliriz:

1. Uluslararası Ceza Mahkemesi'nin Roma Statüsü savaş suçunu şöyle anlatmaktadır: "*savaş suçu, 12 Ağustos 1949 tarihli Cenevre Sözleşmesi'ne uluslararası silahlı savaşlar sırasında yapılan aykırı davranışları ve uluslararası örf ve adetlere uluslararası silahlı çatışmalar sırasında işlenen aykırılar, aynı zamanda Dört Cenevre Sözleşmesi'nin müşterek 3. Maddesi'ne uluslararası olmayan silahlı çatışmalar sırasında işlenen şiddetli ihlallerdir*".

2. Roma Statüsü'ne göre savaş suçu üç temel unsurdan oluşur, bu unsurlar bulunmadan savaş suçu gerçekleşmez, Maddi , Manevi ve Uluslararası unsuru:
    - Savaş suçunun maddi unsuru (hareket/fiil): Suçun meydana gelebilmesi için failin bir fiil işlemesi gerekir. Fiilden kast, UCM tarafından suçlanan insanın kendi istemesiyle dış dünyayı değiştiren bir davranış ortaya çıkarmasıdır. Maddi unsurun üç öğesi var: fiil, netice ve nedensellik bağlantısı.
    - Savaş suçunun manevi unsuru ise, bilme ve istemeyle temsil edilen genel cezai kastın bulunması gereklidir, yani davranışın suça yol açacağını bilerek istemeyi neticenin (öldürme, yok etme vs) gerçekleştirilmesine yönlendirmektir.
    - Savaş suçunun uluslararası olma unsuru, fiilin yapılması uluslararası değere, menfaatlere ya da hayati önem taşıyan kurumlarına dokunması şarttır. Aynı zamanda fiilin geniş kapsamda ve çok sayıda kişileri kast eden tehlikeli suç davranışıdır. Bu şiddetli davranışın neticesinde insanlığın huzur vr güvenliğini tehdit eden durum ortaya çıkmasıdır.
3. Roma Statüsü gereğince savaş suçu bir kaç özellik taşımaktadır o özelliklerden: savaş suçunun zamanaşımına uğramaması, çocuklar tarafından işlenen suçlarla Uluslararası Ceza Mahkemesi'nin ilgilenmemesi, savaş suçunda uluslararası yetki ilkesini pekiştirmesi, savaş suçlarında af sisteminin uygulanmaması, aynı zamanda silahlı çatışmalarla bağlıdır.
4. Roma Statüsü'nde ceza sorumluluğunun hukuki temel, Roma Statüsü'nün 8. Maddesi'ne göre suça yol açan fiillerden birini işlemektir.
5. Roma Statüsü'ne göre, savaş suçu işlenmesiyle ilgili ceza sorumluluğu, bireysel sorumluluktur. Sıfatı ne olursa olsun suçu işleyen kişi sorumluluğu yüklenir.
6. Roma Statüsü, ceza sorumluluğunun kaldıran sebepler koymuştur. Onlar meşru müdafaa, akıl hastalığı, irade dışı ve ikrah. Mesela meşru müdafaa durumunda, savunma eyleminin güç kullanımı yakın olduğu bir gayrimeşru kuvvete karşı yapılmasını şart koşmuştur. Bu yüzden fiilen işlenmiş bir suça

karşı kullanılması hukuka uygunluk değil. Ama devam eden suçlara da karşı kullanabilir.

7. Gazze Şeridi'ne işlenen savaşlarda meşru müdafaa durumu İsrail için geçerli değil, çünkü İsrail işgal devletidir.
8. İsrail, (2008, 2012 ve 2014) yıllarında Gazze'ye yaptığı savaşlar sırasında, Uluslararası Ceza Mahkemesi'nin yargı yetkisine giren savaş suçları işlemiştir. Bu suçlardan: savaşa katılmayan sivilleri hedef alma, okul gibi sivil sığınma yerlerini bombalama, hastane ve sağlık ekipleri gibi diğer sağlık hizmet kurumlarını hedefleme, ev ve mahalle ve sivil yerleşim sitelerini geniş bir kapsamda hava akınına tutma, halk için hayati önem taşıyan altyapıyı hedefleme ve orantısız kuvvet kullanmaktır.
9. Roma Statüsü sistemini imzalayan devlet Uluslararası Ceza Mahkemesi'nde dava açma hakkına sahiptir. Çünkü bu mahkeme, içinde taraf olan ülkeler sayesinde çalışmaktadır.
10. Filistin'de, Uluslararası Ceza Mahkemesi'nde dava açabileceği için bütün şartlar bulunmaktadır. Özellikle de suçun Filistin'in bir bölgesi'nde işlenmesi olduğu ve Filistin'in BM'de "üye olmayan gözlemci devlet" statüsüne haiz olmasıyla birlikte mahkemenin yetkisini kabul etmesi ve Roma Statüsü'ne katılmasıdır.
11. Uluslararası Ceza Mahkemesi'nin zamanla ilgili yetkisine göre, mahkemenin yetkisi Filistin'in üye olduğu tarihten önceki zaman yetkisine girmez. Yani 2008 ile 2012 yıllardaki savaşlarla ilgili suçlardan dolayı İsrail'i şikayet edemez. Çünkü Başkan Mahmut Abbas'ın Uluslararası Ceza Mahkemesi'ne katıldığında imzaladığı belgeye gereğince, mahkeme 13 Haziran 2014 tarihinden sonraki tarihte işlenen suçlarla ilgilendiğini vurgulamıştır. Böylece Abbas bu belgeyi imzaladığından dolayı çok sayıda işgalci sorumluların işledikleri suçlardan dolayı soruşturmaya maruz kalmazlar.
12. İsrail Uluslararası Ceza Mahkemesi'nin Roma Statüsü'ne katılmayarak yetkisini kabul etmedi. Böylece bu mahkemede taraf değil. Bu da Roma Statüsü'nün 12. Maddesi gereğince, mahkemenin yargı yetkisi bu mahkemede taraf olmayan devletlere karşı uygulanmaz. Böylece İsrail'in bu mahkemede

taraf olmadığı için Uluslararası Ceza Mahkemesi tarafından yargılanmaya maruz kalmamaktadır.

13. İsrail'in Uluslararası Ceza Mahkemesi'nde taraf olmadığı için, kanuna göre filistinin tek seçeneyi, Güvenlik Konseyi bir karar çıkarılmasıdır, karar gereğince Uluslararası Ceza Mahkemesi'nin genel savcısından İsrailli savaş suçlularının soruşturulmaları talebinde bulunmalıdır. Bu da ABD vitosuyla karşılaşacaktır. Diğer taraftan Roma Statüsü'nün 16. Maddesi'ne göre, Güvenlik Konseyi BM Şartı'nın 7. Bölümü uyarınca davayı 12 ay boyunca erteleyebilir, üstelik gerekçe sunmadan davanın ertelenmesini defalarca tekrarlayabilir.
14. İsrailli savaş suçlularını takip etmek için diğer birkaç uluslararası hukuki seçenekler de var, ama her seçeneğin olumlu ve olumsuz yolu var, ancak gerçeye ve mantığa yakın en uygun seçenek, Filitin UCM'de üye olarak davayı genel savcıya devrederek kendisinden resmi bir şekilde soruşturmanın başlatılmasını talep etmektir.

Öneriler

Yukarıda açıkladığımıza göre aşağıdakileri öneriyoruz:

1. Filistin Yönetimi Başkanından, yapılan hatayı düzeltmesini ve Uluslararası Ceza Mahkemesi'nin zamanla ilgili yetkisini genişletmek için uluslararası yeni bir yasal işlem yapmalıdır, hatta ki İsrail'in 2008 ve 2012 yıllarında işlediği savaş suçlarını kapsasın, çünkü başkan Abbasın Uluslararası Ceza Mahkemesi'ni onayladığında yatırdığı ilanda sadece 2014 yılında işlenen suçları içermektedir.
2. Yetkili hukuk uzmanlarının, davayı Uluslararası Ceza Mahkemesi nezdinde davanın siyasallaştırılmasına izin vermeden davayı takip etmelilerdir.
3. Uluslararası hukuki uzman ekiplerine dayanılmalıdır, bütün dünya da Filistin Sorunuyla ilgilenen ve sempati duyan Filistin Sorunu arkadaşlarının tecrübelerinden istifade etmektir.

4. İsrailli savaş suçlularını, Uluslararası Ceza Mahkemesi nezdinde soruşturulmalarını sağlayabilmek amacıyla toplu çabaları birleştirmek ve bunun için yeterli destek toplamak amacıyla evrensel, bölgesel ve yerel bütün hukuki örgütlerle iletişim kurulmalıdır.
5. İnsanlığa karşı işlenen savaş suçundan dolayı adil uluslararası bir soruşturmanın açılmasına çalışılmalıdır.
6. Devletlerin dar çıkarlarından uzak ve gereçek barışı sağlayan bir yöntemle Filistin Sorununa insaflı ve adil bir çözüm bulunmalıdır.

KAYNAKÇA

Aksar Yusuf. **Uluslararası Ceza Divanı ve Uluslararası Ceza Usul Hukuku**, 4. Baskı, Seçkin Yayınevi, Ankara, 2003.

Akdoğan Can. **Uluslararası Ceza Divanı Statüsünde Savaş Suçları**, Doktora Tezi, Ankara, 2009.

Alpkaya Gökçen. **Eski Yugoslavya İçin Uluslararası Ceza Mahkemesi**, 3. Baskı, Turhan Kitabevi, Ankara, 2002.

Azarkan Ezeli. **Nürenberg'ten Lahey'ye: Uluslararası Ceza Mahkemeleri**, Beta Basım Yayım Dağıtım, İstanbul, 2003.

Aras Bülent. **Filistin-İsrail Barış Süreci ve Türkiye**, Bağlam Yayıncılık, İstanbul, 1997.

Aslan, Yasin. " Savaş Hukukunun Temel Prensipleri ", **TBB Dergisi**, Sayı:79, 2008, ss.246-247.

Aslan, Yasin. **Uluslararası Hukukta ve Türk Hukukunda Savaş Suçları**, Yayınlanmış Doktora Tezi, Ankara, 2003.

Amör, Yahyavi. **Uluslararası Sorumluluk Kanunu**, 2. Baskı, Dar Homa, Cezayir, 2009.

Atıyye, Ebul Khair. **Daimi Uluslararası Ceza Mahkemesi**, 1. Baskı, Darül Nahda el-Arabiye, Mısır, 1999.

Abdülkadir, El-Bekerat. **Uluslararası Ceza Adaleti**, 2. Baskı, Üniversite Yayınları Divanı, Cezayir, 2005.

Başak Cengiz. **Uluslararası Ceza Mahkemeleri ve Uluslararası Suçlar**, 2. Baskı, Turhan Kitabevi, Ankara, 2003.

Claus Kreß, Leonie von Holtzendorff . "Saldırganlık Suçunda Kampala Uzlaşması", Çev.: Erözden Ozan, Küresel Bakış, Cilt:1, Sayı:2, 2011, ss. 13.

Çağlayan Selin. **İsrail Sözlüğü: Siyonistler, Muhalifler, Tarihçiler, Eylemciler, Yerleşimciler, İsrailliler**, İletişim Yayınları, İstanbul, 2004.

Çakmak Cenap. **İsrail'in Gazze Saldırısında İşlenen Uluslararası Suçlar ve Uluslararası Yargı İmkanı**, Cilt: 4, Sayı: 1, 2009.

Eser Albin. "Grounds for Excluding Criminal Responsibility", **ALUF**, Cilt: 31, Sayı: 537-554, 1999, ss.548.

El-Lemsavi, Eşref. **Uluslararası Ceza Mahkemesi**, 1. Baskı, Hukuk Sürümler Ulusal Kaynaklar, Kahire, 2006.

El-Şeyha, Hüsam. **Savaş Suçunun Ceza ve Sorumluluğunun yanısıra Bosna-Hersek'te Savaş Suçları Konusunda Ampirik Bir Çalışma**, 1. Baskı, Darül Camia, Kahire, 2004.

Ebu-Atıya, El-Sayid. **Teori ve pratik Arasında Uluslararası Yaptırımlar**, 3. Baskı, Üniversite Kültür Vakfı, İskenderiye, 2014.

El-Mahzomi, Ömer. **Uluslararası Ceza Mahkemesi Işığı Altında Uluslararası İnsani Hukuk**, 1. Baskı, Darül Sekafe, Ürdün, 2008.

El-Mesdi, Adil. **Uluslararası Ceza Mahkemesi**, 1. Baskı, Darül Nahda el-Arabiye, Mısır, 2002.

Falk Richard. "Report of the Special Rapporteur on the situation of human rights in the Palestinian territories occupied since 1967", **Orijinal metin American Journal of International Law dergisinin**, Vol : 14, No: 1, 1999, pp. 201-215.

Hafızoğulları Zeki. **Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler**, US-A Yayınları, Ankara, 2008.

Hasan, Saeed. **Uluslararası Ceza Mahkemesi, Mahkemenin kuruluşu, Sistemi, Yargı ve Yasama İhtisası ve Uluslararası Çağdaş ve Yeni Ceza Yargısının Uygulanması**, 2. Baskı, Darül Nahda el-Arabiye, Kahire, 2004.

Hicazi, Abdül Fattah. **Uluslararası Ceza Mahkemesi, Uluslararası Ceza Mahkemesi ile ilgili İhtisaslı İnclemeler, Uluslararası Ceza Mahkemesi'nin Genel Teorisi, Mahkemenin Yargısal İhtisas Teorisi**, 2. Baskı, Darül Kütüp el-Kanuniye, Mısır, 2007.

Hamed, Kayda. **Uluslararası Adalete Yönelik Uluslararası Ceza Mahkemesi**, 1. Baskı, El-Halabi Yayınlar, Beyrut, 2006.

Hemmude, Montasser. **Uluslararası Suç ile İlgili Genel Teori, Uluslararası Ceza Hukuku'nun Hükümleri**, 2. Baskı, Darü-l Camia Ec-Cedide, İskenderiye, 2006.

Jarada, Abdülkadir, El-holy, Maher. "Gazze Şeridi'ne Savaş Hukuki Niteliği", **I.U.G. Dergisi**, Cilt:19, Sayı:2, 2011, ss.635-645.

Koldaş Bilal. **Uluslararası Yaşayan Filistin Sempozyumu'na Sunulan Tebliğ**, 1. Baskı, İdsb Arge Yayın Birimi, İstanbul, 2009.

Kaya İbrahim. **Uluslararası Hukukta Temel Belgeler**, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2013.

Koca Mahmut, Üzülmez İlhan. **Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler**, 8. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2015.

Kahveci, Ali. **Uluslararası Ceza Hukuku**, 1. Baskı, El-Halabi Yayınlar, Lübnan, 2001.

Mansur, Davdi. **Uluslararası Ceza Mahkemesi'nin Işığı Altında Bireyin Ceza Sorumluluk**, 2. Baskı, Yusuf bin Hudda, Cezayir, 2007.

Mahmut, Abdülğani. **Uluslararası İnsani Hukuk**, 1. Baskı, Darül Nahda el-Arabiye, Mısır, 2003.

Özbek Veli, Kanbur Mehmet, Doğan Koray, Bacaksız Pınar, Tepe İlker. **Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler**, 6. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2015.

Öztürk Bahri, Erdem Mustafa. **Uygulamalı Ceza Hukuku ve Güvenlik Tedbirleri Hukuku**, 15. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2015.

Önok Murat. **Tarihi Perspektifiyle Uluslararası Ceza Divanı**, Turhan Kitabevi, Ankara, 2003.

Özdemir Turgay. **Goldestone Raporu ve Uluslararası Hukuk**, 1. Baskı, Filistin Platformu Yayınları, İstanbul, 2010.

Pazarcı Hüseyin, **Uluslararası Hukuk**, 3. Baskı, Turhan Kitabevi, Ankara, 2007.

Pazarcı Hüseyin. "Uluslararası Hukuka Göre Çevrenin Savaş Sırasında Korunması", **AÜSBFD**, Cilt: 47, Sayı: 1-2, 1992, ss.103-114.

Simpson Gerry. **Law, War Crime**, 1. Baskı, LQR, London, 2007.

Sayapin Sergey. **The Crime of Aggression in International Law Historical Development Comparative Analysis and Present State**, The Hague: Asser Press, Lonon, 2014.

Scharf Michael. "Universal Jurisdiction and the Crime of Aggression", **Harvard Internaitonal Law Journal,** Vol: 53, No: 2, Summer 2012, pp. 358-388.

Saland Per. **İnternational Criminal Law Principles**, Martinus Nijhoff, London, 1999.

Süleyman, Abdullah. **Uluslararası Ceza Hukukunun Temel Tanıtımları**, 1. Baskı, Üniversitesi Yayınları Divanı, Cezayir, 1992.

Sıdki, Abdülrahim. **Çağdaş Düşüncenin Uluslararası Ceza Hukuku Usuli İlkelerini İncelemek**, 1. Baskı, Darül Nahda el-Arabiye, Mısır, 1984.

Şemseddin, Eşref. **Uluslararası Ceza Hukuku İlkeleri**, 2. Baskı, Darül Nahda el-Arabiye, Dümyat, 1999.

Toruslu Nevzat. **Ceza Hukuku Genel Kısım**, 11. Baskı, Savaş Yay., Ankara, 2008.

Tezcan Erdem, Önok Murat. **Uluslararası Ceza Hukuku**, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2009.

Trahan Jennifer. "The Rome Statute's Amendment on the Crime of Aggession: Negotiationsat the Kampala Review Conference", **International Criminal Law Review**, No: 11, 2011, pp. 49-104.

Wright Lord. **War Crimes Under İnternational Law**, LQR, London, 2002.

Werle Gerhard. **Principles of International Criminal Law**, Cambridge University Press, Cambridge, 2005.

Yılmaz Alia. **Uluslararası Ceza Hukuku**, Beta Basım Yayım Dağıtım, İstanbul, 2001.

Yücel Acer, **Uluslararası Hukukta Saldırı Suçu**, Ankara, 2004.

Yeşvi, Linda. **Uluslararası Ceza Mahkemesi ve İhtisası**, 1. Baskı, Dar-ül Sekafe, Amman, 2008.

Zafer Hamide. **Ceza Hukuku Genel Hükümler**, 4. Baskı, Seçkin Yayıncılık, İstanbul, 2015.

Uluslararası Belge, Raporlar ve Kanunlar:

Birleşmiş Milletler Sözleşmesi.

Türk Ceza Kanunu.

Uzak Doğu Uluslararası Ceza Mahkemesi Statüsü.

Ruanda Uluslararası Ceza Mahkemesi Statüsü.

Eski Yugoslavya Uluslararası Ceza Mahkemesi Statüsü.

12 Ağustos 1949 yılında Uluslararası Kızıl Haç Komitesi tarafından Çıkarılan, Dört Cenevre Sözleşmesi, Cenevre, İsviçre.

17 Temmuz 1998 tarihli Roma'da kabul edilen Uluslararası Ceza Mahkemesi Roma Statüsü .

3 ila 10 Eylül 2002 New York'ta yapılan ilk oturumunda, Uluslararası Ceza Mahkemesi Roma Statüsü'ne Taraf Devletler tarafından Kurulu kabul edilen Suç Unsurları Sözleşmeleri.

Siteler:

Abdul Ati, Salah, "İsraillileri Uluslararası Ceza Mahkemesi Nezdinde Sorgulayabilmek İçin Bazı Hukuki Seçenekler", http://www.gazaonline.net/ar/%D8%AE%D9%8A%D8%A7%D8%B1%D8%A7%D8%AA-%D9%85%D9%84%D8%A7%D8%AD%D9%82%D8%A9, (16.01.2016).

Aldameer Association For Human Rights, "İsrail Saldırganlığına Şehit İsimleri" , 21.11.2012, http://arabicweb.aldameer.org/?p=4045, (15.01.2016).

Doğan, Baran, "Savaş Suçları" , https://barandogan.av.tr/blog/ceza-hukuku/savas-suclari.html, (23.06.2016).

EUROMİD,"İsrail'in Gazze'ye Saldırısının Sonuçları", 28.08.2014, http://www.euromid.org/ar/article/609/%D8%AD%D8%B5%D9%8A%D9%84%D8%A9-%D8%B4%D8%A7%D9%85%D9%84%D8%A9, (06.01.2016).

El-cezire, "Uluslararası Af Örgütü, Uluslararası Toplumun İsrail'e Silah İhracatının Durdurulması Çağrısında Bulunuyor", 31.07.2014, http://www.aljazeera.net/news%2Farabic%2F2014%2F7%2F31%2F%D8%A7%D9%84%D8%B9%D9%81%D9%88-%D8%A7%D9%84%D8%AF%D9%88%D9%84%D9%8A%D8%A9, (08.01.2016).

Hak Derneği, "Uluslararası İnsani Hukuk Işığında Gazze Şeridi'ne İsrail Saldırısı" , 11.01.2009, http://www.achr.eu/art543.htm, (08.01.2016).

Human Rights Watch, "ICC: Filistin Yeni Üye", 01.04.2015, https://www.hrw.org/news/2015/04/01/icc-palestine-newest-member, (11.01.2016).

Wadi, Abdülhakim, "2014 Yılında Gazze Şeridi'ne Savaş Hukuki Neteliği" , 06.08.2014, http://www.amad.ps/ar/Details/36842, (15.01.2016).

Wikipedia, "Gazze Savaşı", https://tr.wikipedia.org/wiki/Gazze_Sava%C5%9F%C4%B1, (20.08.2016).

Wikipedia, "2014 İsrail- Gazze Çatışması", https://tr.wikipedia.org/wiki/Gazze_Sava%C5%9F%C4%B1, (20.08.2016).